

EEN BETER NEDERLAND, VOOR HETZELFDE GELD
VERKIEZINGSPROGRAMMA VAN DE SP, 2006-2010

INHOUD

Een beter Nederland, voor hetzelfde geld

1	Betere democratie Burgerschap en bestuur	pag. 3
2	Beter delen Werk, economie, sociale zekerheid	pag. 5
3	Beter zorgen Gezondheidszorg en welzijn	pag. 10
4	Betere veiligheid Politie en justitie	pag. 20
5	Beter leren Onderwijs en wetenschap	pag. 24
6	Beter wonen Woningbouw en vervoer	pag. 28
7	Beter groen Landbouw, natuurbeheer, milieu	pag. 32
8	Betere cultuur Kunst, sport, vrije tijd	pag. 37
9	Beter samenleven Jongeren, ouderen, gehandicapten	pag. 41
10	Beter integreren Oude en nieuwe Nederlanders	pag. 45
11	Beter samenwerken Internationale politiek	pag. 49
12	Beter investeren Financieel beleid	pag. 54
	Woordenlijst	pag. 58

EEN BETER NEDERLAND

Introductie

We zijn doorgaans best tevreden over ons eigen leven, onze persoonlijke welvaart en ons eigen welzijn, hoewel het velen van ons de afgelopen jaren zeker niet beter is gegaan. Tegelijk maken veel Nederlanders zich grote zorgen over de toekomst en zijn we ontevreden over de regering, de overheid en de samenleving. Nu is de tijd om die kloof te dichten.

Gewenst: meer solidariteit

We maken ons grote zorgen over de zorg, de sociale zekerheid en de veiligheid. We zien in de samenleving een gebrek aan waarden en normen en vrezen voor verdere afbraak van de sociale zekerheid. We hebben ook angst voor meer criminaliteit en etnische spanningen. En verwachten in de toekomst een samenleving die harder is en meer prestatiegericht, met minder onderlinge zorg en gemeenschapszin. De maatschappij die we verwachten lijkt steeds minder op de samenleving die we zouden willen. We willen betere zorg, meer veiligheid en garanties voor de sociale zekerheid. En we hopen vooral op méér solidariteit. De meeste Nederlanders leven het liefst in een samenleving die mensen bindt. Daaraan geven we verre de voorkeur, boven een prestatimaatschappij met meer vrije markt en meer tweedeling.

Geconstateerd: veel onvermogen...

De kloof tussen wat we verwachten en wat we het liefst zouden willen, is in Nederland erg groot. Te groot, en dat leidt tot een schrikbarend laag vertrouwen van de bevolking in de politiek. Burgers zijn boos op het kennelijke onvermogen van de regering om de publieke moraal hoog te houden en het voorzieningenniveau in stand te houden. Het kabinet-Balkenende dat in 2003 aantrad, werd het minst populaire ooit. Volgens veel burgers regeerde het met de rug naar de mensen toe en deed het voortdurend wat zij níét wilden. Zoals het invoeren van een oneerlijke no-claim en ongewenste marktwerking in de gezondheidszorg, het afnemen van sociale rechten als VUT en prepensioen, het afschaffen van de WAO en het afschatten van mensen die afhankelijk zijn van een arbeidsongeschiktheidsuitkering, het loskoppelen van sociale uitkeringen en lonen, en het opdringen van een Europese Grondwet. De regering trok steeds haar eigen plan, hoezeer burgers ook hun protest lieten horen. Voorbeelden daarvan zijn de 400.000 mensen die naar het Museumplein trokken in de grootste vakbondsdemonstratie ooit, en het 'nee' van tweederde van de bevolking tegen de Europese Grondwet.

... en doorgeschoten schaalvergroting

Tal van sectoren van de samenleving hebben in de afgelopen periode te maken gekregen met enorme schaalvergroting. Hoe groter, hoe beter, was de leidende gedachte. De ene na de andere fusiegolf in het

onderwijs, de gezondheidszorg, de volkshuisvesting, de nutsbedrijven en de werkvoorziening hebben we over ons heen gekregen. Maar de belofte dat die schaalvergroting zou leiden tot meer efficiency en lagere kosten, is niet waargemaakt – en ondertussen is de menselijke maat juist zoekgeraakt. Mensen voelen zich vaak behandeld als nummers en beroepskrachten zien zich weggezet door bureaumanagers die meer hebben met cijfers dan met mensen. De motivatie en de beroepseer van onderwijzers, verplegers, ambtenaren en politieagenten is zwaar onder druk komen te staan. De bizarre gevolgen van een uit de hand gelopen, onnodige en frustrerende bureaucratie, worden overal merkbaar. Logisch dat we ons voor de gek gehouden voelen en ons steeds minder baas weten over ons eigen leven en bestaan.

Een beter Nederland, voor hetzelfde geld

De SP neemt de mensen wél serieus. Wij vertrouwen erop dat veel kiezers zullen afrekenen met de partijen die verantwoordelijk zijn voor de ondoordachte uitverkoop en heilloze verbureaucratisering van Nederland. Maar afrekenen met het verleden is niet voldoende. Wat we vooral nodig hebben is een investeringsplan voor de toekomst. Wij willen Nederland een sociaal en duurzaam alternatief bieden voor het kille en kortzichtige beleid van de afgelopen jaren. Met een beleid dat mensen niet angstig maakt, maar hoop geeft voor de toekomst en burgers weer vertrouwen geeft in elkaar en in de politiek. Betrokken burgers en een effectief opererende overheid kunnen ervoor zorgen dat Nederland de komende jaren wat socialer en plezieriger wordt.

De SP laat zich bij al haar voorstellen voor een betere samenleving leiden door de kernwaarden van haar beginselprogramma 'Heel de mens': menselijke waardigheid, de gelijkwaardigheid van mensen en de solidariteit tussen mensen. Alles wat die kernwaarden bevordert steunen we, alles wat ertegen ingaat, bestrijden we. Dit is de meetlat voor al ons politiek handelen. Op basis van onze beginselen en onze visie op de lange termijn, formuleren we onze voorstellen voor de komende kabinetsperiode. In dit verkiezingsprogramma voor de periode 2006-2010 geven wij onze visie op een beter Nederland, als alternatief voor wat de regeringen van Kok en Balkenende ons hebben geboden. Vervolgens presenteren we onze voorstellen, waarmee in de komende kabinetsperiode het bouwen aan een beter Nederland kan beginnen. Daarbij leveren we natuurlijk ook onze financiële verantwoording, waarin we aangeven hoe we het beter gaan doen voor hetzelfde geld.

Dit is een programma op hoofdlijnen. De uitwerking van onze standpunten en voorstellen is te vinden in de vele nota's en rapporten die sinds 2003 door of in samenwerking met onze Tweede-Kamerfractie zijn vervaardigd. Tenzij in dit programma nadrukkelijk anders wordt gesteld, gelden die standpunten en voorstellen ook voor de komende periode.

Wie zich in grote lijnen kan vinden in onze visie, onze voorstellen en financiële verantwoording, nodigen we van harte uit om op 22 november voor de SP te kiezen.

1 BETERE DEMOCRATIE

Burgerschap en bestuur

Nederlanders hebben weinig vertrouwen in politici, maar hechten veel waarde aan onze democratie. Negen van de tien Nederlanders vinden onze parlementaire democratie het best mogelijke politieke systeem. Acht van de tien burgers vinden het belangrijk om mee te kunnen beslissen over de inrichting van onze samenleving. Zeven van de tien burgers zijn tevreden over het functioneren van de representatieve democratie – en daarmee is Nederland een van de koplopers in Europa. Maar er is ook minder goed nieuws. Bij de laatste Tweede-Kamerverkiezingen maakte slechts driekwart van de burgers gebruik van het kiesrecht en bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen was dat maar 60 procent. De meerderheid van de bevolking neemt deel aan verkiezingen, maar een aanzienlijke minderheid gebruikt zijn stemrecht níét. Zes op de tien burgers vinden bovendien dat ‘mensen zoals ik’ geen invloed hebben op wat de regering doet. Onze democratie heeft grondig en permanent onderhoud nodig. In de komende kabinetsperiode dient democratisering van de samenleving een van de topprioriteiten te worden.

Het vertrouwen in de democratie herstellen

Een regering mag niet hoogmoedig met de rug naar de mensen toe regeren, maar moet laten zien dat de meningen en wensen van de bevolking er werkelijk toe doen. Politici en politieke partijen moeten beseffen dat zij er zijn voor de burgers en niet omgekeerd. De hoge waardering van de bevolking voor ons democratisch bestel is vertrouwenwekkend. De forse kritiek van de burgers op de wijze waarop momenteel inhoud wordt gegeven aan de democratie moet worden opgevat als een ernstige waarschuwing. Als een ruime meerderheid van de bevolking zegt geen vertrouwen te hebben in de regering, de politieke partijen en de overheid, dan is er iets goed mis.

Het tweede kabinet-Balkenende werd het minst populaire ooit, omdat het gevoerde beleid veel weerzin opriep. Maar ook vanwege de hoogmoedige houding, die uitstraalde dat burgers te dom waren om te begrijpen hoe goed de regering bezig was. Daarmee heeft deze regering het democratische besef in ons land een slechte dienst bewezen. De komende regering zal alles op alles moeten zetten om het

vertrouwen in de democratie te herstellen. Daarvoor is nodig dat de politiek van geschonden beloften plaatsmaakt voor eerlijke politiek, voor politici die staan voor hun beloften. Een nieuwe regering dient een beleid te voeren dat de burgers nieuw vertrouwen geeft in de politiek. Dat kan om te beginnen door niet méér te beloven dan kan worden waargemaakt. Dat kan ook door meer gebruik te maken van de bereidheid van burgers om mee te beslissen over de inrichting van de samenleving.

De democratische controle vergroten

Democratie kan niet zonder democraten. Democratie geeft mensen niet alleen rechten, maar ook plichten. We moeten af van de gedachte dat 'democratie' staat voor 'Den Haag', waarbij 'de politiek' beslist en 'het publiek' toekijkt. Een gezonde democratie staat of valt met actief burgerschap, waarbij mensen verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen denken en doen. Dat is heel goed mogelijk, omdat driekwart van de bevolking aangeeft meer inspraak te willen, op alle niveaus van de samenleving.

Om te beginnen moet de kiezer serieus worden genomen. Voorkomen moet worden dat, zoals in 2003 het geval was, een regering wordt gevormd die een meerderheid van de kiezers eigenlijk niet wil. Na de verkiezingen moet de nieuwe Kamer de kabinets(in)formateur aanwijzen – dat kan binnen de huidige staatsrechtelijke regels. Het verdient aanbeveling dat politieke partijen al vóór de verkiezingen duidelijk maken welke regeringscoalitie hun voorkeur heeft. Een regeringscoalitie kan aanblijven zolang zij de steun heeft van de meerderheid van de Tweede Kamer, maar het is ook wenselijk om ook hier de invloed van de burgers te vergroten, bijvoorbeeld door invoering van een 'terugroepreferendum'. Dat geeft kiezers de mogelijkheid om, onder strikte voorwaarden, uit te spreken dat de regering het vertrouwen van de bevolking heeft verloren en nieuwe verkiezingen nodig zijn. De inspraak van burgers kan ook worden vergroot door invoering van een algemeen recht van referendum, om te beginnen een raadplegend referendum – wat mogelijk is binnen de huidige Grondwet. In de komende kabinetsperiode moet ook worden gewerkt aan de invoering van een correctief referendum en een volksinitiatief, waarin kiezers wetgeving daadwerkelijk kunnen afkeuren. De controlerende functie van de Tweede Kamer kan worden verbeterd door een minderheid van 50 Kamerleden het recht te geven een parlementair onderzoek in te stellen.

De politieke partijen versterken

Een gezonde democratie kan niet zonder politieke partijen. Slechts een minderheid van de bevolking denkt op dit moment dat politieke partijen in staat zijn om Nederland te verbeteren. Partijen lijken de band met de burgers te verliezen. Dat blijkt ook uit de dalende ledencijfers van de meeste politieke partijen – waarbij de SP de grote uitzondering is. Slechts 2 procent van de bevolking is nog lid van een politieke partij. Eén van de redenen dat de meeste politieke partijen weinig energie steken in ledenwerving, is wellicht dat de overheid partijen te ruimhartig subsidieert. Van een noodzaak om de eigen broek op te houden is allang geen sprake meer.

Terwijl tal van maatschappelijke organisaties worden getroffen door het stopzetten of inkrimpen van subsidies, worden de subsidies voor politieke partijen voortdurend verhoogd. Door de wanverhouding tussen eigen middelen en overheidssubsidies worden partijen steeds meer staatspolitieke organisaties, in plaats van verenigingen van burgers. Sinds kort is er enige relatie gekomen tussen subsidies en ledentallen, maar nog steeds worden partijen nauwelijks gestimuleerd om leden te maken. In de komende kabinetsperiode hoort het huidige subsidieniveau niet te worden verhoogd. Sponsoring van politieke partijen door commerciële belanghebbenden blijft beslist ongewenst. Sponsoring is immers een overeenkomst met wederzijdse verplichtingen en politieke besluitvorming mag niet worden gekocht.

Bestuur dichterbij de mensen brengen

Democratie is meer dan 'Den Haag'. De mogelijkheden en middelen van de lokale democratie moeten worden uitgebreid. De afgelopen jaren is op een aantal terreinen weliswaar een deel van de landelijke bevoegdheden gedecentraliseerd, maar zonder dat de daarvoor noodzakelijke financiële middelen werden bijgevoegd. Dat moet anders: wie het werk moet doen, hoort daar ook de middelen voor te krijgen. Voorkomen moet worden dat 'meer lokale democratie' in de praktijk betekent 'minder geld en meer bezuinigen'. De lokale democratie kan worden verbeterd door terug te komen van de kunstmatige en onproductieve tegenstelling tussen college en raad. De gemeenteraad dient formeel en feitelijk het hoogste orgaan van de lokale democratie te zijn. Het is wenselijk dat de gemeenteraad voortaan de burgemeester kiest en dat, zolang dit staatsrechtelijk nog niet mogelijk is, een voordracht van de gemeenteraad voor een burgemeester wordt gevolgd.

Niet alleen landelijk, maar ook lokaal kunnen meer taken en middelen worden gedecentraliseerd, van het gemeentehuis naar de wijken. Besluitvorming en uitvoering moeten zo dicht mogelijk bij de burgers plaatsvinden. Gemeenteraden mogen daarbij zélf beslissen hoe ze de democratische controle inrichten: via de gemeenteraad, via commissies uit de gemeenteraad met een specifieke verantwoordelijkheid voor bepaalde wijken en buurten, via gekozen raden, of via vormen van meer directe inspraak van bewoners. Door taken en middelen meer op het niveau van de wijken en buurten te leggen, kan het bestuur meer worden toegesneden op de menselijke maat en wordt de besluitvorming minder anoniem.

Publieke voorzieningen, van wijkagent tot wijkverpleegkundige en van wijkbibliotheek tot wijkonderhoudsteam, kunnen veel meer dan nu gebeurt op wijk- en dorpsniveau worden aangeboden. Buurten, wijken en dorpen dienen te beschikken over voldoende dienstverlening, winkelaanbod en openbaar vervoer. De onderlinge betrokkenheid van burgers en instituties kan worden vergroot door waar mogelijk grootschalige verbanden in de volkshuisvesting, het onderwijs en de nutsvoorzieningen terug te brengen naar een kleinere schaal. Leerlingen van kleinschaliger VMBO-scholen kunnen een rol spelen in het wijkbeheer en het wijkonderhoud, schoollokalen kunnen worden opengesteld voor activiteiten van wijkbewoners. Bewoners zouden actief moeten kunnen worden in de besturen van woningcorporaties.

Gemeentelijke herindelingen horen niet van bovenaf te worden opgelegd, zoals nu vaak gebeurt, maar moeten de steun hebben van de bevolking. Ook voor het middenbestuur, tussen landelijke en lokale overheid, dient de menselijke maat de norm te worden. De provinciale overheid staat nu vaak te ver van de burgers af. Regionale samenwerking moet eenvoudiger worden. Daarbij moet transparante en effectieve democratische controle zijn verzekerd, wat in de huidige regiobesturen ontbreekt.

De betrokkenheid van burgers vergroten

In het openbaar bestuur is lang niet altijd duidelijk wie waarvoor verantwoordelijk is. De wildgroei van zelfstandige bestuursorganen is daar medeverantwoordelijk voor en moet dan ook worden gestopt. Waar met publiek geld publieke taken worden uitgevoerd, dient democratische controle te zijn gewaarborgd. Democratie staat of valt met betrokken burgers. Het aanleren van democratische vaardigheden behoort een van de educatiedoelen te zijn in het onderwijs, waarbij aandacht wordt gegeven aan het wezen en het belang van een democratische samenleving en de rol van burgers daarin. Zo kunnen we tegengas geven aan ongefundeerd wantrouwen in democratische instituties, gebrek aan respect voor andersdenkenden en de opkomst van antidemocratische stromingen, die de democratische rechtsstaat afwijzen. Een gezonde democratie heeft naast formele regels ook een democratische omgang tussen burgers nodig, waarbij we elkaars belangen en opvattingen respecteren, conflicten oplossen door dialoog en onderhandelen, en verantwoordelijkheid tonen voor elkaar.

De integriteit van bestuurders verzekeren

Democratie is evenmin mogelijk zonder integere bestuurders. Openbaarheid kan de integriteit van bestuurders vergroten, bijvoorbeeld door openheid te geven over functies en nevenfuncties en bijbehorende inkomens. Ook een actieve, primair interne spreekplicht en een goede klokkenluidersregeling voor ambtenaren en andere werknemers die weet hebben van misstanden, behoren tot de vereisten van integer bestuur. De integriteit van bestuurders is voor een deel af te dwingen op basis van wetten en regels, maar is verder vooral een kwestie van publieke moraal.

Van de overbetaling van functionarissen in het openbaar bestuur en de semi-publieke sector gaat een volstrekt verkeerd signaal uit naar de burgers. Niemand in publieke functies dient voortaan méér te verdienen dan de minister-president. De salarissen voor politici gaan niet omhoog. Wachtgeldregelingen voor bestuurders en topmanagers worden gelijkgetrokken met die van andere burgers.

De Europese bureaucratie verminderen

De afgelopen decennia heeft Nederland te veel bevoegdheden overgedragen aan de Europese Unie. Het massale 'nee' van de Nederlandse bevolking tegen de Europese Grondwet maakte duidelijk dat de politiek ook hier niet heeft gedaan wat de burgers wensten. De komende jaren moeten burgers meer vertrouwen krijgen in Europese samenwerking. Daarvoor is het noodzakelijk dat niet langer wordt toegestaan dat de Europese Unie haar bevoegdheden overschrijdt en steeds verder uitbreidt. Voortaan dient strikt gehandeld te worden volgens de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit. Dit houdt in dat Nederland doet wat zij zelf het beste kan en de Europese Unie pas actief wordt als zaken nationaal niet afdoende kunnen worden aangepakt. We hebben geen behoefte aan nog meer Brusselse

bedilzucht. De grootheidswaan van Brussel heeft veel burgers van de Europese Unie vervreemd en de wildgroei aan Europese regelgeving is niet meer van deze tijd. Het Europees Parlement zou de Europese politiek dichterbij de burgers moeten brengen. Daarom horen 'dubbelmandaten' mogelijk te worden, zodat nationale parlementsleden zitting kunnen nemen in het Europees Parlement.

Het Koninkrijk moderniseren

Nederland vormt met de Nederlandse Antillen en Aruba het Koninkrijk der Nederlanden. In de Caribische rijkdelen is sprake van grote werkloosheid, armoede, drugsproblemen en ernstige corruptie. Veel inwoners hebben geen perspectief op een betere toekomst. De landsdelen gaan gebukt onder een grote schuldenlast. In 2007 moet een nieuwe staatsrechtelijke structuur worden vastgelegd, waarbij mogelijk vier autonome landen (Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten) en drie Koninkrijkseilanden (Bonaire, Saba, Sint-Eustatius) ontstaan. Duidelijk moet zijn dat Nederland ook daarna zijn verplichtingen tegenover de andere rijkdelen behoudt, in sociaal-economisch opzicht, maar ook wat betreft bestuur, justitie en veiligheid. De noodzaak van duurzame en vreedzame ontwikkeling van het Caribische deel van ons Koninkrijk, verplicht ook de politici van de eilanden om zich meer dan tot nog toe in te zetten voor de bestrijding van armoede en corruptie.

Wereldwijd actief zijn

Nederland is via verdragen vertegenwoordigd in een groot aantal internationale en supranationale instituties, zoals de Verenigde Naties, de Wereldhandelsorganisatie (WTO), de Wereldbank, het Internationaal Monetair Fonds, de Raad van Europa en de NAVO. Binnen deze instituties is de democratische controle onvoldoende gewaarborgd. Daar dient verandering in te komen.

Onze voorstellen:

- In het onderwijs komt meer aandacht voor de ontwikkeling van democratische vaardigheden en actief burgerschap.
- Een (interne) spreekplicht en een goede klokkenluidersregeling worden ingevoerd voor ambtenaren en werknemers die weet hebben van misstanden.
- De voorgenomen verhoging van het salaris van de minister-president met 30 procent gaat niet door. Dit salaris wordt de bovengrens in de (semi-)publieke sector. Wachtgeldregelingen voor bestuurders mogen niet ruimer zijn dan die van andere burgers.
- De Tweede Kamer kan zélf de kabinets(in)formateur kiezen, dan hebben we sneller een regering die past bij de uitslag van de verkiezingen.
- Voorbereidingen worden getroffen voor de invoering van een correctief referendum, dat kan worden aangevraagd in een volksinitiatief.
- Een 'terugroepreferendum' moet mogelijk worden. Daarmee kunnen kiezers vervroegde verkiezingen afdwingen op het moment dat de regering het vertrouwen van de bevolking kwijt is.
- Vijftig Kamerleden moeten een parlementair onderzoek kunnen afdwingen, zodat de regering beter kan worden gecontroleerd.
- Politieke partijen zouden minder afhankelijk moeten zijn van de overheid. De subsidies aan politieke partijen worden bevroren en de hoogte ervan wordt meer gekoppeld aan ledentallen.
- Sponsoring van partijen door commerciële belanghebbenden wordt verboden.
- Bij gemeentelijke herindelingen wordt meer rekening gehouden met de mening van de burgers van de betrokken gemeenten.
- Bij decentralisatie van bevoegdheden moeten gemeenten er zeker van kunnen zijn dat ook de nodige financiële middelen worden meegegeven.
- De gemeenteraad kiest de burgemeester. Totdat het zover is, wordt de voordracht van de raad door de regering overgenomen.

- Waar mogelijk worden taken en middelen van gemeenten overgedragen aan democratisch gevormde wijk- en dorpsorganisaties. Ook voorzieningen worden zoveel mogelijk aangeboden op buurt-, wijk- en dorpsniveau.
- Het democratische toezicht op zelfstandige bestuursorganen (ZBO's) dient te worden vergroot en de wildgroei van deze ZBO's moet worden gestopt.
- De huidige provincies functioneren onvoldoende als modern middenbestuur. Veel taken kunnen beter worden uitgevoerd door kleinschalige en/of meer samenhang vertonende regio's, waarvan de bestuurders rechtstreeks gekozen dienen te worden. De waterschappen worden afgeschaft en hun taken en verantwoordelijkheden worden ondergebracht bij de regiobesturen of de provincies.
- Bestuurders die de volksvertegenwoordiging willens en wetens foutief inlichten komen op een zwarte lijst en worden zo mogelijk strafrechtelijk vervolgd.
- Europese regelgeving wordt voortaan door de Eerste en Tweede Kamer strikt getoetst op subsidiariteit en proportionaliteit. Een dubbelmandaat – het deel kunnen uitmaken van het Nederlands en het Europees Parlement – wordt mogelijk.

2 BETER DELEN

Werk, economie, sociale zekerheid

We hechten in Nederland veel waarde aan bestaanszekerheid, ook bij werkloosheid, ziekte, arbeidsongeschiktheid en ouderdom. We hechten aan behoud van ons stelsel van sociale zekerheid, zoals dat sinds de Tweede Wereldoorlog is opgebouwd. Daarbij vinden we het ook redelijk dat niemand ten onrechte gebruik maakt van de sociale regelingen. De behoefte aan zekerheid botst met de praktijk van het gevoerde beleid. De regeringen van Kok en Balkenende hebben beperking van de bescherming van werknemers en inperking van de sociale zekerheid tot een speerpunt van beleid gemaakt. Onder de noemer van flexibilisering, eigen verantwoordelijkheid, prestatiebeloning, privatisering en marktwerking is bewust onzekerheid georganiseerd. Evenals door het onrechtvaardig streng herbeoordelen van WAO'ers, verruimen van de arbeidstijden, bemoeilijken van de toegang tot de sociale zekerheid en verlagen van de uitkeringen. Deze onzekerheid wordt versterkt door het vrijmaken van de Europese markt en door de neoliberale globalisering van de economie.

Geen spookbeelden oproepen

Veel bedrijven lijken in een permanente staat van herstructurering en reorganisatie te verkeren. Laag- maar ook hooggeschoold werk verdwijnt steeds vaker naar lagelonenlanden. Zelfs bij bedrijven die veel winst maken, verdwijnen banen. Veel jongeren hebben geen garantie op een stageplaats, laat staan op een baan, waardoor ze een valse start maken op de arbeidsmarkt. Te veel jongeren halen geen diploma. Goedkope arbeidskrachten uit het buitenland vormen een bedreiging voor werknemers en kleine zelfstandigen. Een groot deel van de bevolking heeft een weerzin tegen deze neoliberale ontwikkelingen. Zij wijzen de harde 'prestatimaatschappij' van meer arbeidsonzekerheid, langer werken en minder verdienen af.

De regeringen van Lubbers, Kok en Balkenende hebben in het verleden spookbeelden opgeroepen om de onzekerheid aan te wakkeren en maatregelen door te voeren die een meerderheid van de bevolking eigenlijk niet wil. De 'onbetaalbaarheid van de sociale zekerheid', de 'molensteen van de collectieve lastendruk' en de opkomst van de 'Aziatische tijgers' leidden in de jaren tachtig tot een politiek van

loonmatiging en uitholling van de sociale zekerheid. Tegen alle bangmakerij in bleken landen die een brede collectieve sector hielden, zoals de Scandinavische landen, niet failliet te gaan. Integendeel. Op tal van terreinen presteren ze beter dan wij. De Aziatische tijgers hebben ons niet opgevreten, de economische banden met bijvoorbeeld Zuid-Korea en Taiwan zijn tot wederzijds profijt. Toch worden opnieuw spookbeelden opgeroepen, nu met namen als ‘vergrijzing’, ‘onbetaalbaarheid van de AOW’ en ‘dreigend tekort aan arbeidskrachten’. Alsof de geschiedenis zich herhaalt, worden wederom ontwikkelingslanden opgevoerd als bedreiging voor onze welvaart. De nieuwe tijgers heten nu China en India. De onzekerheid die het gevolg is van de globalisering, kan niet worden beantwoord met flexibilisering, verruiming van het ontslagrecht en meer eigen verantwoordelijkheid. Mensen zijn sociale wezens, die in lotsverbondenheid problemen tegemoet willen treden. In plaats van verdergaande individualisering en privatisering zou gekozen moeten worden voor herstel van de georganiseerde solidariteit, wat ons ook in het verleden sterk heeft gemaakt. Met elkaar, niet tegen elkaar, zou het motto moeten zijn voor ons toekomstige stelsel van sociale zekerheid.

Werk maken van iedereen

Om onze welvaart te behouden is het nodig dat iedereen die kan werken, dat ook doet. Volledige werkgelegenheid dient centraal te staan in het sociaal-economisch beleid. Dat betekent dat bedrijven het maken van winst moeten combineren met het behoud van werkgelegenheid. Dat betekent ook dat de overheid maatregelen neemt om mensen aan de slag te krijgen, bijvoorbeeld door een industriepolitiek gericht op innovatie en door investeringen in de publieke sector. Bovendien betekent dit dat het beschikbare werk zo goed mogelijk wordt verdeeld. Leeftijdscriminatie en andere vormen van discriminatie dienen te worden bestreden.

Het is goed om burgers te houden aan hun verplichtingen, maar op overdreven regelzucht zit niemand te wachten. Nu al staan in veel sociale wetgeving niet de mensen maar de regels centraal. Instituties als UWV en CWI zijn logge bureaucratische instanties geworden, waar begeleiding op maat onmogelijk is. De geprivatiseerde arbeidsbemiddeling is in handen gekomen van commerciële reïntegratiebedrijven, die zich in veel gevallen meer bekommeren om de winst dan om het vinden van werk voor hun klanten. In de sociale werkvoorziening staat de arbeidsproductiviteit vaker centraal dan het rekening houden met de mogelijkheden van de mensen die daar werken. De individuele begeleiding in de werkplaatsen moet worden verbeterd. Gemeentelijke leerwerkbedrijven moeten worden opgericht om mensen die geen werk kunnen vinden, scholing, praktijkervaring of (tijdelijk) werk aan te bieden. Deze leerwerkbedrijven moeten ook stages bieden aan leerlingen die (nog) niet bij bedrijven terecht kunnen. Arbodiensten worden onafhankelijker, door ze onder te brengen in de publieke sfeer.

De tweedeling op de arbeidsmarkt tegengaan

De ‘flexwet’ en de toename van het uitzendwerk hebben een tweedeling op de arbeidsmarkt teweeggebracht, met aan de ene kant mensen met vaste banen en aan de andere kant mensen met kortlopende en tijdelijke contracten. Gaandeweg is ook een groeiende groep van ‘werkende armen’ ontstaan. Nederland telt een kwart miljoen huishoudens waar arbeid de voornaamste bron van inkomsten is, maar niet genoeg oplevert om boven de armoedegrens uit te komen. Mensen die werken, horen fatsoenlijk te worden betaald.

Stabiele arbeidsrelaties scheppen een klimaat van betrokkenheid en zekerheid en maken het voor bedrijven lonend om te investeren in mensen. Hoe minder stabiel de werkkring, hoe geringer de kans op inzet en creativiteit van de kant van de werknemer. De levensloopregeling moet worden verbeterd. Werknemers zouden gebruik moeten kunnen maken van zowel de levensloopregeling als de spaarloonregeling. In een aantal acute situaties hoort het opnemen van zorgverlof niet langer afhankelijk te zijn van de toestemming van de werkgever.

Arbeidsmigratie uit de nieuwe lidstaten van de Europese Unie en daarbuiten moet beter worden geregeld. Werkgevers kunnen geen beroep doen op buitenlandse arbeidskrachten als er geen garanties zijn voor het uitbetalen van gelijk loon voor gelijk werk en voor fatsoenlijke huisvesting van arbeidsmigranten. Inzet van illegale arbeid is schadelijk voor binnen- én buitenlandse arbeidskrachten en moet worden voorkomen.

De inkomens eerlijker verdelen

Ondanks de groei van ons gezamenlijke inkomen is de armoede in Nederland toegenomen – een

groeiend aantal mensen wordt zelfs afhankelijk van voedselbanken. Na decennia van toenemende inkomensongelijkheid zijn nu maatregelen nodig om een eerlijkere verdeling van de welvaart mogelijk te maken, zoals verhoging van het minimum(jeugd)loon, invoering van inkomensafhankelijke kinderbijslag en een inkomensafhankelijke ziektekostenpremie, afschaffing van de no-claimregeling in de zorg en aanpassing van de aftrek van de pensioenpremie, zodat de hoogste inkomens niet langer extra worden bevoordeeld ten opzichte van andere burgers.

De AOW hoort weer welvaartsvast te worden – en te blijven. Door de fiscale ouderenkorting te verhogen, gaan ouderen met alleen AOW en een klein aanvullend pensioen er extra op vooruit. De onbillijke eisen voor herkeuring van arbeidsongeschikten worden aangepast en de toegang tot de WIA wordt verbeterd.

Kleine ondernemers meer waarderen

Nederland telt bijna 700.000 – vooral kleine – bedrijven. Het midden- en kleinbedrijf heeft met recht de naam de motor van de economie te zijn en de plek waar de meeste banen worden gemaakt. Kleine ondernemers zijn van grote waarde voor de economie, maar het starten van een onderneming is onnodig moeilijk. Er is veel regelgeving en nauwelijks sociale zekerheid. Ruim 1 op de 7 zelfstandigen leeft onder de armoedegrens. Kleine ondernemers en zelfstandigen krijgen te weinig aandacht van de politiek. Achtereenvolgende regeringen hebben vooral oog gehad voor middelgrote en grote ondernemingen. In de komende kabinetsperiode dient het midden- en kleinbedrijf meer steun te krijgen.

Innovatie stimuleren

Voor een bloeiende economische ontwikkeling is innovatie van groot belang. In die vernieuwing blijft Nederland echter achter. Veel ondernemers lijken bang om nieuwe paden te betreden. Ook grotere bedrijven die er financieel goed voor staan, investeren relatief weinig in onderzoek en ontwikkeling. Om de innovatie structureel te bevorderen moet meer gebeuren dan het instellen van een prestigieus Innovatieplatform. Veel belangrijker is dat we ons realiseren dat kortetermijndenken in het bedrijfsleven versterking en verbetering van de economie in de weg staat. Te veel wordt gekeken naar direct meetbare resultaten en te weinig naar de opbrengsten voor de toekomst. De komende regering dient meer publieke middelen vrij te maken voor onderzoek en ontwikkeling, en ondernemers meer aan te spreken op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Bijna 80 procent van onze technologische innovatie komt uit de industrie. Daarom is een innovatieve industriepolitiek onontbeerlijk. De overheid kan innovatieve investeringen in de industrie ondersteunen. De industrie creëert werkgelegenheid over de volle breedte van de arbeidsmarkt. Mensen die werken met hun handen zijn ook in de toekomst hard nodig. Tegelijkertijd blijkt dat bijna de helft van de bedrijven een tekort heeft aan geschoold productiepersoneel. De aansluiting van (V)MBO'ers op het bedrijfsleven moet worden verbeterd, zodat het tekort aan geschoold personeel kan worden aangepakt.

Verantwoord ondernemen bevorderen

Ondernemers hebben een belangrijke stem in de politiek. Dat geeft hen ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid. Veel ondernemers laten zich te eenzijdig leiden door een streven naar winstmaximalisatie en hebben te weinig oog voor andere functies van het ondernemen, zoals het creëren en het in stand houden van werk. Onder maatschappelijk verantwoord ondernemen valt ook het bieden van stageplaatsen aan leerlingen en studenten, van werkplekken voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten en van banen aan afgestudeerde VMBO'ers en kinderen van migranten. Verantwoord ondernemen betekent bovendien verantwoord investeren van de gemaakte winsten, in scholing van personeel, betere arbeidsomstandigheden en een schoner milieu. Ondernemers die laten zien dat ze werkelijk invulling geven aan die verantwoordelijkheid, moeten kunnen rekenen op meer steun van de overheid. Zij die er met de pet naar gooien, mogen worden aangepakt. Dat geldt ook voor de zogenoemde 'private equity'-maatschappijen, ofwel 'strip- en sloopkapitalisten', die steeds meer Nederlandse bedrijven opkopen met als enige doel om te cashen. Daarbij houden zij geen rekening met bijvoorbeeld de belangen van werknemers en consumenten. De overheid dient die ontwikkeling een halt toe te roepen.

Onze voorstellen:

- Iedereen die kan werken, moet de mogelijkheid hebben om te werken. Volledige werkgelegenheid is weer een centrale doelstelling binnen het sociaal-economische beleid.
- Meer wordt geïnvesteerd in onderzoek en ontwikkeling en een op innovatie gerichte industriepolitiek. Ook wordt meer geïnvesteerd in de scholing van werknemers.
- Bedrijven en instellingen worden aangesproken op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid voor het scheppen van werk voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten, afgestudeerde VMBO'ers en kinderen van migranten. Zij maken met scholen afspraken over stageplekken voor leerlingen en studenten.
- Maatregelen worden genomen tegen 'strip- en sloopkapitalisten', ter bescherming van werknemers en consumenten, zoals fiscale ontmoediging, bescherming tegen vijandige overnames, openheid over investeringen en versterking van de positie van werknemers in de Raden van Commissarissen, die voor 50 procent worden gekozen door de ondernemingsraad.
- Leeftijdselectie bij (bij-)banen wordt door de arbeidsinspectie actief opgespoord en bestraft.
- Ook bij een tijdelijk arbeidscontract krijgt de werknemer de mogelijkheid om zichzelf te scholen.
- Uitzendkrachten hebben recht op dezelfde beloning als vergelijkbare vaste medewerkers die hetzelfde werk doen. Dit geldt niet alleen voor de salarisschalen, maar ook voor inkomsten die voortvloeien uit de CAO, zoals winstdeling en een dertiende maand.
- Commerciële reïntegratiebedrijven worden opgeheven. Arbeidsbemiddeling vindt voortaan plaats via de gemeenten.
- Gemeenten krijgen de mogelijkheid om leerwerkbedrijven op te richten, waar mensen die (nog) geen werk kunnen vinden scholing en praktijkervaring worden geboden tegen een eerlijk loon.
- In het onderwijs, de zorg en het toezicht worden 25.000 nieuwe banen geschapen. Gesubsidieerde banen worden gehandhaafd en omgezet in reguliere banen.
- Bij sociale werkplaatsen worden de arbeidsomstandigheden en de veiligheid verbeterd. Meer werk wordt gemaakt van de individuele begeleiding van deze werknemers. De doelstelling van de sociale werkvoorziening blijft het bieden van zinvolle arbeid aan mensen die door hun beperkingen niet of niet zonder extra begeleiding voor reguliere banen in aanmerking komen.
- De arbeidsmigratie wordt beter gereguleerd. Voorkomen wordt dat CAO's worden ontdoken, lonen en arbeidsvoorwaarden verslechteren en buitenlandse arbeiders worden misbruikt. Garanties worden geboden voor gelijk loon voor gelijk werk en fatsoenlijke huisvesting. Uitzendbureaus moeten een vergunning hebben.
- Exorbitante topinkomens en de groeiende tweedeling in inkomens worden aangepakt door alle werknemers onder de bedrijfs-CAO's te brengen, zodat er een koppeling komt tussen de hoogste en laagste inkomens. CAO's blijven algemeen verbindend.
- Het sociaal minimum wordt in 4 jaar met 10 procent verhoogd. De arbeidstijden in diverse CAO's die werkweken hanteren van 36 en 38 uur, mogen niet worden verhoogd naar 40 uur.
- Om vrouwen meer kans te geven aan het arbeidsproces deel te nemen moeten bestaande hindernissen worden weggenomen, onder andere door meer, betere en betaalbare kinderopvang. Gelijke beloning voor gelijk werk moet worden gewaarborgd. Mannen en vrouwen moeten meer mogelijkheden krijgen om zorgtaken en arbeid te combineren.
- De ontslagbescherming voor werknemers blijft intact. De sollicitatieplicht wordt afhankelijk van de individuele omstandigheden en de perspectieven op werk.
- Gemeenten krijgen meer mogelijkheden om armoede te bestrijden, schulden te saneren en te voorkomen dat kinderen opgroeien in armoede. Ook krijgen zij meer mogelijkheden om bijzondere bijstand te geven.
- De regels voor reclame voor lenen worden aangescherpt en geldleenreclames op radio en tv verboden.

- De kinderbijslag wordt inkomensafhankelijk, waardoor gezinnen op het minimum per jaar 260 euro extra per kind krijgen en gezinnen met hoge inkomens minder of geen kinderbijslag. De kinderbijslag wordt extra verhoogd als tegemoetkoming in de kosten van opvoeding en kinderopvang.
- Door invoering van een werkbonus voorkomen we inkomensachteruitgang voor mensen die vanuit een uitkering gaan werken
- De pensioengerechtigde leeftijd blijft 65 jaar en vervroegd uittreden blijft mogelijk. Voor zware beroepen (te bepalen in overleg tussen werknemers en werkgevers) komt er een recht op pensioen na 40 jaar werken. Mensen die na hun 65ste doorwerken krijgen dezelfde rechten en plichten als andere werknemers.
- Besturen van pensioenfondsen bestaan voortaan voor 1/3 uit werknemers, voor 1/3 uit werkgevers en voor 1/3 uit vertegenwoordigers van gepensioneerden.
- De AOW wordt welvaartsvast. Door de fiscale ouderenkorting te verhogen gaan ouderen met alleen AOW of met AOW en een klein aanvullend pensioen er extra op vooruit.
- Kinderopvang dient betaalbaar te zijn en van goede kwaliteit. De inkomensafhankelijke bijdrage wordt gehalveerd. Kwaliteitseisen voor kinderopvang worden wettelijk vastgelegd. Ook voor kinderen met een specifieke sociale of medische indicatie moet goede opvang worden gegarandeerd.
- We willen een wettelijk recht op betaald ouderschapsverlof (70 procent van het minimumloon) van 6 maanden en meer mogelijkheden voor zorgverlof.
- De toegang tot de levensloopregeling wordt verbeterd. Werknemers kunnen gebruik maken van zowel de levensloopregeling als de spaarloonregeling. Voor het opnemen van zorgverlof is in acute situaties geen toestemming van de werkgever nodig.
- Het vaststellen van het recht op een uitkering kan eenvoudiger en sneller, met een goede controle of iemand de uitkering krijgt waarop hij of zij recht heeft.
- De onbillijke keuringseisen waarmee WAO'ers de afgelopen jaren zijn herbeoordeeld, worden afgeschaft. Mensen die al herbeoordeeld zijn krijgen de mogelijkheid om een nieuwe beoordeling aan te vragen, tegen billijke keuringseisen, in plaats van de huidige te strenge en onrechtvaardige eisen.
- De WAO-uitkering voor volledig arbeidsongeschikten wordt, net als voor volledig arbeidsongeschikten in de WIA, verhoogd van 70 procent naar 75 procent.
- Werkomstandigheden worden aangepast aan de mensen en niet andersom. Duidelijke en heldere regels worden opgesteld voor gezonde en veilige arbeidsomstandigheden. De Arbeidsinspectie wordt versterkt en treedt ook op bij leeftijdsdiscriminatie.
- Arbodiensten worden onafhankelijker door ze onder te brengen in de publieke sfeer. Bescherming van de gezondheid van werknemers is hun hoofdtaak.
- Werkgevers, vooral grotere, moeten meer mensen met een handicap of gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid in dienst nemen. Ook moeten zij meer verantwoordelijkheid nemen voor het organiseren van stageplekken.
- Kleine en startende ondernemers krijgen meer ondersteuning. De kleinschaligheidsaftrek voor zelfstandigen in de eerste 2 schijven wordt met 50 procent verhoogd. De kleinschaligheidsaftrek voor starters (vennootschappen en zelfstandigen) wordt verdubbeld. Het doorbetalen van ziek personeel door kleine ondernemers met minder dan 20 werknemers wordt na 1 jaar collectief gefinancierd.
- Startende ondernemers krijgen een aanmoedigingssubsidie bij het halen van diploma's en certificaten voor vakgerichte en ondernemersvaardigheden.
- De gemeentelijke belastingen voor ondernemers worden gebundeld in één aanslag. De afdracht van loonbelasting en sociale premies wordt eenvoudiger.
- Kleine ondernemers wordt een standaardpakketpolis aangeboden tegen arbeidsongeschiktheid, met een ruime dekking en een acceptatieplicht.
- De toegang tot tijdelijke bijstand voor kleine ondernemers wordt vereenvoudigd, door bij de vaststelling van het vermogen de waarde van onroerende goederen niet mee te nemen.
- Maatschappelijk ondernemen moet minder vrijblijvend worden. De richtlijnen die de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) heeft opgesteld voor multinationale ondernemingen, krijgen een meer verplichtend karakter.

3 BETER ZORGEN

Gezondheidszorg en welzijn

We leven langer én we leven langer gezond. De afgelopen eeuw is ons in land de levensverwachting gestegen van 51 jaar (mannen) en 53 jaar (vrouwen) naar respectievelijk 76 en 81 jaar. Dat heeft alles te maken met onze gestegen welvaart, verbeterde leefomstandigheden en hygiëne en met de spectaculaire ontwikkelingen in de gezondheidszorg. Nederland staat echter niet meer bij de eerste 10 landen op de wereldranglijst van goede gezondheidszorg van de Wereldgezondheidsorganisatie. Dat is reden tot zorg. Net als de vaststelling dat de sociaal-economische startpositie bij gezondheidsverschillen nog steeds de doorslag geeft. Volksgezondheid is ook een kwestie van verdelen. Veel burgers vrezen in de toekomst meer ongelijkheid in de toegang tot de gezondheidszorg. De invoering van meer marktwerking in de zorg en van inkomensonafhankelijke premies was een beleid dat de meeste mensen niet wilden. Als over deze nieuwe wetgeving een referendum zou zijn gehouden, zou een overgrote meerderheid van de mensen 'nee' hebben gezegd. Ook hier zien we een groot verschil tussen wat de mensen willen en wat de politiek doet. Een volgend kabinet dient de bakens te verzetten en georganiseerde solidariteit weer tot uitgangspunt te maken van ons zorgstelsel.

De tweedeling in gezondheidszorg stoppen

Mensen hebben een eigen verantwoordelijkheid voor hun gezondheid. Dat is echter geen reden om onze gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de zorg te laten varen. Toch gebeurt dit wél. Het nominale, niet inkomensafhankelijke deel van de ziektekostenpremies kent geen inkomenssolidariteit meer. Pakketverkleining, meer en hogere eigen bijdragen en de no-claimregeling, waarbij ziek betaalt voor gezond, betekenen vooral voor chronisch zieken, gehandicapten en ouderen een ernstige lastenverzwaring. De invoering van het nieuwe zorgstelsel kent wel een acceptatieplicht, maar niet voor de aanvullende verzekering; vanaf 2007 mogen zorgverzekeraars mensen weigeren voor een aanvullende verzekering. Vooral de financieel zwakkeren kunnen verstoken blijven van fysiotherapie, tandzorg of bepaalde geneesmiddelen. Hoge eigen bijdragen leiden ertoe dat mensen moeten afzien van bijvoorbeeld thuiszorg.

Het fenomeen ‘voorkruiptzorg’ steekt opnieuw de kop op, doordat zorgverzekeraars voor hun patiënten, en werkgevers voor hun werknemers voorrang bedingen, bijvoorbeeld in een ziekenhuis. Zo groeit de tweedeling in de gezondheidszorg. En dat terwijl mensen met weinig geld nu al gemiddeld 3,5 jaar eerder sterven en 12 jaar minder lang in gezondheid leven. De meeste mensen in ons land willen een zorgstelsel dat is gebaseerd op solidariteit. Wie gezond is, wil dat graag blijven. En wie ziek is, wil kunnen rekenen op de zorg van anderen. Uitgangspunt van beleid van het komende kabinet moet daarom zijn dat iedereen die dat nodig heeft in gelijke mate toegang heeft tot kwalitatief goede zorg. De beschikbare middelen moeten doelmatig worden ingezet, met afdoende controle, maar zonder onnodige bureaucratie.

Van de zorg geen markt maken

De toegenomen marktwerking leidt tot verkeerde prikkels in de zorg, meer gericht op prijs dan op kwaliteit. Meer marktwerking leidt ook tot meer concurrentie tussen instellingen, in plaats van samenwerking. Dit werkt de versnippering van de zorg in de hand en maakt een optimaal gebruik van de kennis en middelen moeilijker. Meer marktwerking maakt de zorg duurder en leidt tot meer bureaucratie, bijvoorbeeld door hogere managementsalarissen en meer overhead. De markt organiseert ook geen solidariteit in de zorg. Als we meer marktwerking organiseren in de zorg, geven we ook meer ruimte aan lucratieve zorg, waar snel aan te verdienen valt en die gericht is op ‘klanten’ die veel kunnen betalen. De markt waakt er niet voor dat ook zorg wordt geleverd die minder rendabel is. Het risico bestaat dat wie niet kan bijbetalen, langer moet wachten, kwalitatief minder zorg krijgt, of minder keuzevrijheid heeft. Bovendien bestaat het gevaar van risicoselectie door zorgverzekeraars; op mensen die veel zorg nodig hebben, zoals ouderen en gehandicapten, valt immers weinig te verdienen.

Een halt toeroepen aan de controlegekte

Zorg is mensenwerk. Een tekort aan menskracht en een te hoge werkdruk kunnen leiden tot slechte of tekortschietende zorg. In verpleeghuizen, maar ook in psychiatrische instellingen en in de jeugdzorg, komen we tijd en handen tekort. Tegelijk is de bureaucratie in de zorginstellingen enorm toegenomen. De tijd die moet worden besteed aan papieren rompslomp gaat ten koste van de tijd voor zorg. Dat leidt tot veel frustratie bij werkers. De controlegekte in de zorg is een vorm van georganiseerd wantrouwen en leidt tot demotivatie. Dit wordt nog versterkt door een gebrek aan waardering voor het werk van de mensen op de werkvloer. Terugkeer naar de menselijke maat in zorginstellingen is een uitgangspunt dat in de komende kabinetsperiode voorrang moet krijgen.

De zorg dichterbij huis brengen

Zorg moet zo dicht mogelijk bij de patiënten worden verleend. Door het verdwijnen van kleine ziekenhuizen en de afhankelijkheid van huisartsenposten zijn zorgvoorzieningen voor veel mensen moeilijker bereikbaar geworden. De ontwikkeling van eerstelijnsgezondheidscentra moet worden gestimuleerd en in de eerstelijnszorg in wijken en buurten dient meer te worden geïnvesteerd. Te grootschalige huisartsenposten moeten worden afgebouwd en de bouw van poliklinieken in wijken en buurten bevorderd. In de jeugdzorg bemoeien te veel instanties zich vanaf een te grote afstand met hetzelfde gezin en hetzelfde kind. In plaats daarvan zouden in wijken en buurten laagdrempelige kindercentra moeten komen, die kinderen en ouders ondersteunen, hulp en zorg bieden en waar nodig doorverwijzen.

Veel mensen maken zich zorgen over hoe ze hun oude dag zullen slijten. Juist in deze fase van het leven zijn we aangewezen op de liefdevolle zorg van onze kinderen en onze omgeving. We moeten ook dan kunnen rekenen op optimale zorg. De meeste verpleeghuizen zijn niet in staat om de zorg te leveren die we graag willen. De huidige verpleeghuizen en verzorgingshuizen zouden moeten worden vervangen door kleinschalige en intieme huizen, waar ouderen voldoende ondersteuning krijgen en ook elkaar kunnen helpen. Ouderen moeten het recht hebben op zelfstandige woonruimte en privacy, met op hen afgestemde zorg en voorzieningen in elke wijk.

Verantwoordelijkheden beter verdelen

Nu bepalen zorgverzekeraars steeds vaker hoeveel zorg welke patiënt krijgt. De zeggenschap over de directe zorgverlening moet veel meer bij de arts en de patiënt komen te liggen. De overheid behoort verantwoordelijk te zijn voor de toegang en de kwaliteit van de zorginfrastructuur. Binnen de door de overheid gestelde kaders moeten zorginstellingen een grote mate van vrijheid krijgen, mits de kwaliteit en toegankelijkheid van de geleverde zorg worden gewaarborgd. De verantwoordelijkheid binnen zorginstellingen moet zo veel mogelijk worden gedelegeerd naar de werkvloer. Dit zal leiden tot minder bureaucratie en kan het werk in de zorg aantrekkelijker maken. Op deze manier kan bovendien een begin worden gemaakt met het herstel van de beroepseer van mensen die in de zorg werken.

Meer autonomie voor zorginstellingen hoort gepaard te gaan met een strengere aanpak van misstanden. Door een te groot aantal managers is het bestuur in de zorg duurder, meer bureaucratisch en minder slagvaardig geworden. Binnen de instellingen moet kritisch worden gekeken naar de hoeveelheid managers ten opzichte van het aantal handen aan het bed. Veel bestaande bureaucratie kan worden bestreden door gericht toe te zien op kwaliteit, toegankelijkheid en doelmatigheid. Een zorgbrigade, waarin de Inspectie voor de Volksgezondheid wordt opgenomen, zou die functie kunnen krijgen, waarbij het zaak is dat deze snelle interventiebrigade ook regionaal aanwezig is. Op deze manier kunnen zorgverleners en bestuurders eenvoudiger worden gecontroleerd en innovatie en informatie-uitwisseling worden bevorderd. Als instellingen niet doelmatig werken moet er worden opgetreden, zo nodig door bestuurders te ontslaan. De brigade dient tevens een belangrijke informatie-, steun- en ombudsfunctie te krijgen voor patiënten. Meer gebruik zou moeten worden gemaakt van de ervaringen, opvattingen en suggesties van patiënten, cliënten en hun familieleden en verzorgers. Hun inzichten kunnen een nuttige aanvulling zijn op de kennis en kunde van professionals. De positie van de patiënten kan verder worden versterkt door verbetering van de financiële positie van de patiëntenverenigingen en door invoering van een nieuwe Zorggebruikerswet, waarin de rechten van patiënten worden vastgelegd.

De zorg beter financieren

De zorg moet worden bevrijd van de bureaucratie. Financiering dient plaats te vinden op basis van een reële inschatting van de zorgbehoefte, op hoofdlijnen en gebaseerd op een aantal basale parameters per sector. We moeten stoppen met patiënten door een malle molen van indicaties te sturen en artsen achteraf over elke patiënt, elke handeling, elke minuut soms, verantwoording te vragen. Het nieuwe stelsel van diagnosebehandelcombinaties (DBC's), met ontelbare zorgproducten en rekeningen, moet worden vervangen. Huisartsen en specialisten kunnen beter betaald worden per patiënt, in plaats van per verrichting of 'productie'. Het financieringssysteem dient te waarborgen dat een voor iedereen toereikend en doelmatig zorgaanbod mogelijk is, zonder wachtlijsten.

De farmaceutische industrie levert een belangrijke bijdrage aan de volksgezondheid, maar is in de eerste plaats gericht op het maken van winsten. Daarom geven bedrijven te vaak voorrang aan de ontwikkeling van commercieel interessante, maar weinig innovatieve geneesmiddelen. Geneesmiddelen voor zeldzame ziekten in het Westen en ziekten die op grote schaal voorkomen in ontwikkelingslanden, worden daarom te weinig ontwikkeld. Ook het medisch-wetenschappelijk onderzoek wordt veelal betaald door de farmaceutische industrie en is te weinig onafhankelijk. De overheid heeft een verantwoordelijkheid voor een objectieve beoordeling van geneesmiddelen en voldoende maatschappelijk relevant medisch onderzoek. Een onafhankelijk fonds voor medisch-wetenschappelijk en geneesmiddelenonderzoek kan daaraan bijdragen.

Meer preventief optreden

In de komende kabinetsperiode mogen zorginstellingen niet met winstoogmerk gaan werken. Niet marktwerking, winststreven en onderlinge concurrentie moeten uitgangspunt zijn in de gezondheidszorg, maar samenwerking, kwaliteitsborging en goed toezicht. Daarbij blijft voorkomen beter dan genezen. Veel meer zou moeten worden geïnvesteerd in preventie. Sociaal-economische gezondheidsverschillen moeten niet worden geaccepteerd als voldongen feiten, maar zouden aanleiding moeten zijn om voortdurend actie te ondernemen. Bij investeringen in de zorg kan de grootste winst worden behaald bij mensen die nu een gezondheidsachterstand hebben.

Onze voorstellen:

- Meer investeringen worden gedaan in preventie en bestrijding van sociaal-economische gezondheidsverschillen. Bij gebleken effectiviteit worden bevolkingsonderzoeken uitgebreid. De preventieve jeugdgezondheidszorg en -tandzorg worden versterkt.
- Een zorgbrigade controleert de kwaliteit, toegankelijkheid en doelmatigheid in de zorg. Deze snelle interventiebrigade krijgt tevens een belangrijke informatie-, steun- en ombudsfunctie voor patiënten en bevordert de doelmatigheid en innovatie in de zorg. Ze grijpt in bij tekortschietende en kwalitatief onvoldoende zorg en zet zo nodig falende bestuurders op non-actief.
- Meer zorg wordt in de wijk en het dorp georganiseerd, in wijkgezondheidscentra, poliklinieken en consultatiebureaus. Schaalvergroting in de zorg wordt beperkt en kleine ziekenhuizen worden opengehouden. Ook thuiszorg wordt voortaan vanuit de wijk en het dorp georganiseerd.
- De huidige verpleeghuizen en verzorgingshuizen worden zo veel mogelijk vervangen door kleinschalige woonvoorzieningen in wijken en buurten. Ouderen krijgen recht op zelfstandige woonruimte en privacy, met op hen afgestemde zorg en voorzieningen in elke wijk. De mogelijkheden tot verlening van palliatieve zorg in verpleeghuizen, van hospices en van de thuiszorg worden uitgebreid.
- In de jeugdzorg worden de vele bureaucratische instanties vervangen door laagdrempelige kindercentra in wijken en buurten, die kinderen en ouders ondersteunen, hulp en zorg bieden en waar nodig doorverwijzen.
- De no-claim in de gezondheidszorg wordt afgeschaft, evenals de eigen bijdrage in de thuiszorg.
- De premies voor de zorgverzekering worden volledig inkomensafhankelijk. Er komt een gefaseerde verbreding van de grondslag AWBZ-premie naar hogere belastingschijven. De AWBZ blijft als volksverzekering bestaan, waardoor het recht op zorg voor mensen met chronische of langdurige beperkingen is gegarandeerd.
- Alle maatschappelijk gewenste basiszorg komt in het pakket, dus ook tandzorg, fysiotherapie, zittend ziekenvervoer, eerstelijns psychologische hulp en alle erkende geneesmiddelen.
- 'Voorkruiptzorg' wordt tegengegaan, voorgaan in de zorg op andere dan medische gronden is niet toegestaan.
- De marktwerking in de zorg wordt gestopt.
- Een vergunningstelsel wordt ingevoerd voor privéklinieken; bij tekortschietende kwaliteit kunnen vergunningen worden ingetrokken.
- Zorgverzekeraars moeten niet op de stoel van de arts gaan zitten. Artsen bepalen welke behandeling of zorg een patiënt nodig heeft.
- We pakken de bureaucratie in de zorg aan, bijvoorbeeld door indicaties niet meer te laten doen door bureaucratische organen (zoals het ClZ), maar zoveel mogelijk in de wijk, bijvoorbeeld door wijkverpleegkundigen. De ingewikkelde financiering via diagnosebehandelcombinaties (DBC's) wordt aangepast.
- Er komen minder managers in de zorg en meer handen aan het bed.
- De arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden in de verpleging en verzorging worden verbeterd. De werkdruk moet worden verlaagd en de zeggenschap van werkers worden verhoogd. Er komt een stagefonds voor stagevergoedingen en -begeleiding. Meer artsen, verpleegkundigen en verzorgenden worden opgeleid.
- De salarissen en bonussen van bestuurders in de zorg worden gemaximeerd, met als maximum het salaris van de minister-president
- De financiële positie van de patiëntenverenigingen wordt verbeterd en er komt een Zorggebruikerswet, waarin de rechten van patiënten worden vastgelegd.
- Meer ondersteuning wordt gegeven aan mantelzorgers en vrijwilligers, door ruimhartiger toewijzing van thuiszorg en meer mogelijkheden voor respijtzorg. Bij woningtoewijzing wordt meer rekening ge-

houden met mantelzorg. Bouwen op het eigen erf ten behoeve van mantelzorg wordt gemakkelijker gemaakt. In de mantelzorg wordt ook zorgverlof mogelijk. Er komen een mantelzorg- en vrijwilligers-toeslag en een hogere belastingvrije onkostenvergoeding.

- Gemeenten moeten de financiële ruimte krijgen om de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) ruimhartig uit te voeren. Eigen bijdragen in het kader van de WMO worden zoveel mogelijk beperkt of geschrapt.
- Er komt een onafhankelijk fonds voor medisch-wetenschappelijk en geneesmiddelenonderzoek.
- Agressieve marketing van geneesmiddelen wordt aangepakt en de Prijzenwet Geneesmiddelen wordt aangescherpt.
- Krachtiger beleid is nodig om tabak- en alcoholmisbruik, drugs- en gokverslaving te bestrijden, vooral onder jongeren.
- In alle schoolkantines wordt voortaan gezonde voeding aangeboden.
- De verkoop en teelt van softdrugs voor de Nederlandse markt wordt gelegaliseerd, om overlast en criminaliteit tegen te gaan en de controle op de kwaliteit te verbeteren. Verkoop van harddrugs blijft strafbaar.
- De mogelijkheden worden verruimd om psychiatrische patiënten zonder ziekte-inzicht op te nemen, om te voorkomen dat zij zonder zorg op straat rondlopen en verkommeren.
- Illegalen (zoals uitgeprocedeerde asielzoekers) en onverzekerden (zoals zwervers) mogen niet worden uitgesloten van medisch/ psychiatrisch noodzakelijke hulp, ook wanneer ze niet kunnen voldoen aan de identificatieplicht. De zorgverlener bepaalt of de te verlenen zorg noodzakelijk is. De kosten hiervan moet de zorgverlener kunnen declareren bij de overheid.

4 BETERE VEILIGHEID

Politie en justitie

Het bieden van veiligheid is het eerste wat burgers van de overheid verwachten. De wens om veilig te kunnen leven, staat in schril contrast met het gevoel van velen dat de criminaliteit onvoldoende wordt bestreden. Criminaliteit is volgens veel mensen een van de grootste maatschappelijke problemen. De cijfers bevestigen dit: in de laatste 40 jaar vertienvoudigde het aantal bij de politie bekende misdrijven. Vernielingen, diefstal en geweld vormen het grootste deel van de 4,6 miljoen delicten waarvan burgers elk jaar het slachtoffer worden. Vooral geweld en dreigen met geweld nemen toe. Tienduizenden slachtoffers moeten jaarlijks behandeld worden in het ziekenhuis, enkele duizenden van hen moeten hier worden opgenomen, terwijl jaarlijks meer dan 200 slachtoffers overlijden als gevolg van geweld. Mensen willen meer veiligheid, terwijl politie en justitie weinig mogelijkheden hebben om daders op te sporen en te bestraffen. Tweederde van de bevolking vreest dat de criminaliteit in de toekomst alleen maar zal toenemen.

Mensen voorop stellen

De discussie over veiligheid wordt vaak gedomineerd door cijfers. Criminaliteitsstatistieken, enquêtes over het veiligheidsgevoel van burgers, aantallen bekeuringen die zijn uitgeschreven en cellen die zijn bijgebouwd; voortdurend wordt geprobeerd om hét thema van deze tijd te vatten in getallen. Toch gaat het bij veiligheid vooral om mensen. Sommige mensen begaan strafbare feiten, die anderen vaak grote schade en verdriet berokkenen. Voor weer andere mensen is het hun dagelijkse werk om criminaliteit te voorkomen. De overheid moet het gevoel van onveiligheid van mensen serieus nemen. Bij het ontwikkelen van een visie op veiligheid en recht moeten we goed luisteren naar de ervaringen en opvattingen van slachtoffers van criminaliteit en van professionals die omgaan met daders en slachtoffers, zoals politiemensen, hulpverleners, rechters, gevangenispersoneel en reclasseringswerkers.

Asociaal gedrag, intimidatie en vandalisme mogen niet worden gedoogd. Veel sociale onveiligheid ontstaat in wijken en buurten met inwoners die geconfronteerd worden met een opeenstapeling van proble-

men, zoals armoede, schooluitval, werkloosheid, segregatie en achterstallig onderhoud van huizen en de publieke ruimte. In de bestrijding van sociale onveiligheid moeten we een strenge en consequente aanpak van de overlast combineren met investeringen in de buurt. Overlast door hangjongeren bestrijden we niet alleen door strenge maatregelen, zoals een samscholingsverbod. Deze moeten gepaard gaan met een terugkeer van het wegbezuinigde jongeren- en buurthuiswerk. Naast het inzetten van extra politieagenten zullen investeringen in opvoedingsondersteuning, onderwijs en buitenschoolse activiteiten kunnen zorgen voor meer veiligheid in een wijk.

Een belangrijke rol in het voorkomen en aanpakken van onveiligheid in de buurt is weggelegd voor de wijkagent, die de wijk kent, problemen vroegtijdig signaleert en erop toeziet dat jongeren die zich misdragen op tijd worden aangepakt. Daarvoor is een goede samenwerking nodig met de jeugdzorg. Ook is het belangrijk dat de wijkagent mensen uit de buurt aanmoedigt om zélf actief bij te dragen aan de veiligheid op straat. Buurtouderprojecten hebben vaak goede resultaten en moeten daarom worden bevorderd.

Ook witteboordencriminaliteit aanpakken

Bij alle terechte aandacht voor veiligheid op straat, mogen we niet vergeten dat veel ernstige criminaliteit vanachter een bureau wordt begaan. Gesjoemel met gevaarlijk afval kan de gezondheid bedreigen. Onverantwoord gerotzooi met bouwprojecten bedreigt de veiligheid. Grootschalige fraude en corruptie kosten de samenleving jaarlijks vele honderden miljoenen euro's. Drugshandel en het witwassen van drugsgeld hebben een enorme omvang bereikt, waarbij de scheidingslijnen tussen onder- en bovenwereld steeds vaker vervagen. Een klein aantal 'foute' notarissen, advocaten en curatoren bezorgt de hele beroepsgroep een slechte naam en werkt mee aan het witwassen van criminele vermogens, bijvoorbeeld in de vastgoedbranche. Deze vormen van misdaad zijn niet gemakkelijk te bestrijden, mede omdat het de politie en het Openbaar Ministerie op dit terrein aan mankracht en expertise ontbreekt. Daar moet verandering in komen. Voortwoekerende witteboordencriminaliteit is slecht voor de schatkist en funest voor het vertrouwen van de burger in belangrijke instituties van onze samenleving.

Het vertrouwen in het recht herstellen

Door enkele ernstige justitiële fouten is het vertrouwen in de rechterlijke macht aangetast. Dit vertrouwen moet worden hersteld. Er moet een einde komen aan het systeem van 'outputfinanciering', dat rechtbanken en gerechtshoven dwingt om zo snel mogelijk zoveel mogelijk dossiers af te handelen. Verder hoort de rechter-commissaris in gevoelige zaken niet in zijn eentje op te treden. Verhoren moeten voortaan op video worden opgenomen en advocaten dienen toegang te krijgen tot het verhoor. In de politieopleiding hoort meer aandacht te komen voor het verbaliseren. Verplichte deskundigheidsbevordering van rechters is nodig. Strafzaken dienen alleen door strafrechters te worden beoordeeld, waarbij algemene richtlijnen een autonome afweging per geval niet in de weg mogen staan. Ook dient de herzieningsprocedure in strafzaken te worden verbeterd.

Van rechtbanken en gerechtshoven mag worden verwacht dat zij ieder vonnis degelijk motiveren, waarvoor zij ook voldoende middelen moeten krijgen. Een goede motivatie is niet alleen van belang voor het beoordelen van de kwaliteit van de uitspraak, maar ook voor de acceptatie ervan. De toegang tot de rechtshulp in zowel straf- als civiele zaken moet worden verbeterd, eventueel door invoering van een volksverzekering voor juridische bijstand.

In strafprocessen hebben slachtoffers vaak het gevoel dat alle aandacht uitgaat naar de dader en er weinig oog is voor de gevolgen die de misdaad voor hen heeft. Onze aandacht moet eerst en vooral uitgaan naar de slachtoffers. Hun schade moet zoveel mogelijk worden vergoed. Politie en justitie horen het slachtoffer beter op de hoogte te houden van de ontwikkelingen in de zaak. Ook moeten slachtoffers en nabestaanden van slachtoffers recht krijgen op gratis rechtshulp, zodat zij hun belangen juridisch kunnen verdedigen. Bovendien moeten schadevergoedingen die door de rechter aan de dader worden opgelegd zo nodig worden voorgeschoten door de overheid. Dit voorkomt dat slachtoffers gedwongen worden om lange tijd contact te houden met de dader.

Meer investeren in reclassering

De afgelopen jaren is het aantal gevangenen in Nederland explosief gestegen en de celcapaciteit enorm uitgebreid. Tegelijkertijd is er flink bezuinigd op het gevangenispersoneel. Steeds minder bewaarders moeten steeds meer en soms gevaarlijker gedetineerden in de gaten houden. Het detentieregime is sterk versoberd en arbeid en onderwijs zijn bijna helemaal uit de gevangenis verdwenen. Dit leidt tot meer onveiligheid voor het gevangenispersoneel en minder kans op resocialisatie voor de gedetineerden. Relatief veel gevangenen in ons land gaan na het uitzitten van hun straf opnieuw in de fout, en de verwachting is dat dit getal verder zal stijgen. Door alle versoberingen is het gevangenisstelsel verslech-

terd. Bewaarders klagen over gebrek aan contact met de mensen die zij, als het even kan, toch weer op het rechte pad moeten helpen.

De overgang van de gevangenis naar de maatschappij is voor veel ex-gedetineerden moeilijk. De reclasering zit vast aan productienormen en 'outputfinanciering' en reclasserders mogen niet zélf bepalen hoe ze hun expertise het beste kunnen inzetten. Even bellen met een woningcorporatie voor een ex-gedetineerde doet de reclassering bijvoorbeeld niet meer, want dat is geen officieel 'product' dat de overheid wil betalen. De gemeenten en de reclassering moeten voldoende in staat worden gesteld om ex-gedetineerden te helpen bij hun terugkeer in de samenleving en op die manier nieuwe misstanden helpen voorkomen.

Terrorisme hard en effectief bestrijden

Weinig mensen zijn betrokken bij terroristische activiteiten, maar zij maken wel veel mensen bang. Terroristen chanteren de samenleving en zijn bereid onschuldige slachtoffers te maken. Aanpak van die dreiging zal ook de komende jaren hard nodig zijn. Bestrijding van terreur vereist vastberaden en hard optreden tegen terroristen. Daarnaast is het aanpakken van mogelijke voedingsbodems van redeloos radicalisme nodig, zoals vervreemding, achterstelling, uitsluiting, isolement en indoctrinatie. Bij het signaleren van tekenen van dit soort van radicalisering spelen wijkagenten en jongerenwerkers een belangrijke rol. Geradicaliseerde personen moeten zoveel mogelijk worden geïsoleerd van potentiële volgelingen. Dat kan bijvoorbeeld door hen goed in de gaten te houden. Discriminerende, racistische en tot geweld oproepende propaganda, vooral op het internet, wordt door politie en justitie harder aangepakt en waar mogelijk door de rechter verboden. Personen die van terrorisme worden verdacht, moeten zonder mankeren voor de rechter worden gebracht. Het is echter niet nodig om te morrelen aan de waarborgen die de rechtsstaat aan verdachten biedt; dat zou juist een concessie zijn aan hen die geen enkele boodschap hebben aan onze rechtsstaat. De democratie verdedigt zich niet door zichzelf te beperken. Juist in deze tijd dienen we ons respect voor de mensenrechten te onderstrepen, als wezenskenmerk van onze beschaving.

Onze voorstellen:

- Er komt geen nationale politie, de politiekorpsen kunnen beter lokaal worden aangestuurd. De prestatiecontracten bij de politie worden afgeschaft.
- Er komen 1.500 extra agenten op straat, door te investeren in wijkagenten, wijkteams en toezichthouders en door het administratieve werk zoveel mogelijk te laten verrichten door administratieve krachten. Camera's kunnen helpen, maar zijn geen volwaardig alternatief voor de agent.
- De gesubsidieerde banen van stadswachten en toezichthouders blijven behouden en worden omgezet in reguliere banen.
- Wij zijn tegen preventief fouilleren; dit middel kan slechts beperkt worden ingezet, in uitzonderlijke situaties waarin de veiligheid wordt bedreigd. Preventief fouilleren alleen op basis van etniciteit, uiterlijk of leeftijd is verboden.
- Meer investeringen zijn nodig in het voorkomen van criminaliteit. De wachtlijsten bij de jeugdzorg, hulpverlenende instellingen, de crisisopvang en Meldpunten Kindermishandeling worden weg-gewerkt en ouders wordt goede opvoedingsondersteuning geboden. Zo nodig onder 'drang en dwang', in combinatie met een taak- of leerstraf voor kinderen.
- Meer aandacht wordt gegeven aan het voorkomen van huiselijk geweld. Slachtoffers moeten makkelijker toegang krijgen tot hulp en bescherming.
- Politie en justitie treden vastberaden op tegen discriminatie van homoseksuelen. Geweld tegen homoseksuele burgers wordt op geen enkele manier getolereerd. De politie registreert misdrijven waarbij angst voor of afkeer van homo's een motief is.
- De capaciteit voor opsporing, vervolging en berechting wordt verhoogd. De politie hoort alle aangiften van strafbare feiten in behandeling te nemen. Het doen van aangifte moet makkelijker worden.

- Rechtbanken krijgen 80 extra rechters, zodat zij beter werk kunnen leveren. Voorkomen wordt dat zaken te lang blijven liggen of afgeraffeld worden.
- Vonnissen in strafzaken moeten uitvoerig gemotiveerd zijn. Rechters volgen permanent bijscholing, vooral in de forensische wetenschap. Een meervoudige strafkamer moet bestaan uit rechters die gespecialiseerd zijn in het strafrecht.
- Advocaten, actieve politici en ambtenaren bij het ministerie van Justitie mogen niet meer optreden als rechter in deeltijd. Dit voorkomt belangenverstrengeling.
- De rechtshulp moet toegankelijker worden. De inkomensgrenzen voor toegang tot de gesubsidieerde rechtshulp worden verruimd. De Juridische Loketten worden een volwaardige adviesinstantie en de uurvergoeding voor sociaal advocaten wordt verhoogd.
- Door maximumbehandeltermijnen in letselschadezaken wordt voorkomen dat verzekeringsmaatschappijen mensen met een claim kapot procederen.
- Discriminatie en racisme pakken we hard aan. We voeren een hogere strafmaat in voor discriminatie. Discriminerende, racistische en tot geweld oproepende propaganda, vooral op het internet, wordt door politie en justitie harder aangepakt en waar mogelijk door de rechter verboden.
- Inlichtingendiensten moeten beter communiceren, ook met politie en justitie in andere landen. Goed toezicht blijft nodig op de opsporingsbevoegdheden van inlichtingendiensten en politie.
- De parlementaire controle op het werk van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten moet aanzienlijk worden versterkt.
- De nationale Ombudsman en de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten dienen meer mogelijkheden te krijgen om politie en de inlichtingendiensten terecht te wijzen in geval van misbruik van bevoegdheden. Het College Bescherming Persoonsgegevens wordt voldoende toegerust.
- Fraudebestrijding krijgt meer prioriteit. Het Openbaar Ministerie krijgt meer forensische accountants en fiscalisten en de rechterlijke macht meer deskundigheid over fraude. Advocaten en notarissen die over de schreef gaan worden harder aangepakt.
- Faillissementscuratoren worden niet meer uit de boedel, maar uit publieke middelen betaald, zodat onderzoek naar mogelijke (faillissements)fraude is verzekerd. De marktwerking in het notariaat draaien we terug en de tarieven worden weer gereguleerd.
- Resocialisatie van gevangenen moet voorop staan, wat vereist dat gevangenen specifiek daartoe geschoold personeel aantrekken. In de gevangenis moet worden begonnen met het aanpakken van verslaving en psychosociale problemen. Ernstig psychisch gestoorde gedetineerden horen thuis in een beveiligd psychiatrisch ziekenhuis.
- Ex-gedetineerden moeten meer begeleiding krijgen bij hun terugkeer in de maatschappij. Gemeenten en reclassering krijgen hiervoor meer middelen.
- Onderwijs en arbeid horen in alle detentieregimes thuis. Alleen zeer kort gestraften kunnen in meermanscellen komen, langgestraften slechts op vrijwillige basis.
- Slachtoffers en hun nabestaanden dienen in aanmerking te komen voor gratis rechtshulp. De politie moet slachtoffers op de hoogte houden hoe hun zaak verloopt.
- Slachtoffers van criminaliteit krijgen hulp bij het verhalen van hun schade op de dader. Door de rechter opgelegde schadevergoedingen worden voorgeschoten door de overheid, die het geld vervolgens bij de dader int.
- Boetes worden daar waar mogelijk inkomensafhankelijk, waardoor mensen sterker worden gestimuleerd om zich aan algemeen geldende regels te houden.
- De jeugd- en zedenpolitie wordt opnieuw ingevoerd.
- Maatregelen die de privacy en de burgerrechten buitenproportioneel inperken, zoals de Europese bewaarplicht voor verkeersgegevens, proberen we terug te draaien.
- De identificatieplicht wordt afgeschaft.

5 BETER LEREN

Onderwijs en wetenschap

Onderwijs is de toegangspoort tot een betere toekomst. Daarom vinden ouders het zo belangrijk dat het onderwijs van hun kinderen goed is, liefst beter dan het onderwijs dat zij zélf hebben gehad. Daarom ook vinden we dat de overheid de voorwaarden moet scheppen zodat iedereen een eerlijke kans krijgt op passend onderwijs. Tegenover die wens staat de werkelijkheid dat de overgrote meerderheid van de bevolking verwacht dat ouders in de toekomst veel meer zélf moeten gaan betalen voor het onderwijs van hun kinderen en dat ook van studenten in het hoger onderwijs een grotere bijdrage zal worden gevraagd. De investeringen in het onderwijs blijven ver achter in vergelijking met andere Europese landen. Het onderwijsbeleid van de afgelopen decennia kenmerkt zich bovendien door grootschalige vernieuwingen, regeldrift, meer managers en minder kwaliteit. Het onderwijs bewijst dat vernieuwing lang niet altijd verbetering is. In het onderwijs is juist een trend naar de ‘middelmaat’.

Het niveau van het onderwijs verhogen

Onderwijs vormt kinderen en jongeren en leidt hen op voor een toekomstige werkplek. Op school kan ook een basis worden gelegd voor het opdoen van waarden en normen, democratische vorming en actief burgerschap. Onderwijs is daarmee de belangrijkste investering in de toekomst van onze samenleving. Verschillende onderzoeken laten zien dat in het basisonderwijs sprake is van een gestage daling van het onderwijsniveau. Op de onderdelen cijferen en rekenkundige bewerkingen, verhoudingen en procenten wordt slechts door de helft van de leerlingen een ‘voldoende’ gehaald. Dezelfde bevindingen waren er al eerder voor taal en lezen. Een daling van de kwaliteit is ook te zien in het voortgezet onderwijs. Toch stromen steeds meer leerlingen door naar hogere opleidingen.

In het onderwijs is sprake van tegengestelde bewegingen: enerzijds zien we een stijging van de deelname aan hogere opleidingen en anderzijds een verlaging van het niveau van diezelfde opleidingen. Het gevolg is dat leerlingen in de vervolgoopleidingen vaak niet het vereiste niveau hebben om deze opleiding zonder problemen te beginnen. Dit leidt tot niveauverlaging in het middelbaar en hoger beroepsonderwijs. En tot selectie aan de poort en het geven van bijspijkercurussen door universiteiten.

Een mogelijke oorzaak voor deze paradoxale ontwikkeling is de toenemende druk van ouders om kin-

deren een zo hoog mogelijke opleiding te laten volgen, omdat ze daarmee meer kansen zouden hebben op een goede baan. Daarnaast wil de overheid dat in de toekomst de helft van de mensen een HBO- of WO-opleiding heeft, een streven dat in de huidige situatie alleen gerealiseerd lijkt te kunnen worden door het niveau te verlagen. Een belangrijke oorzaak voor het dalende onderwijsniveau is ook het loslaten door de overheid van het toezicht op de eindtermen en inhoud van het leerplan. De grotere vrijheid die schoolmanagers op dit gebied hebben gekregen heeft vooral geleid tot vage en moeilijk te evalueren competentiedoelen en niet-onderbouwde ‘innovatieve’ onderwijsconcepten.

Meer investeren in onderwijs

Nederland besteedt verhoudingsgewijs minder geld aan onderwijs dan de ons omringende landen. We behoren in de Europese Unie op onderwijsgebied tot de kleinste investeerders. Veel scholen hebben te weinig geld voor het onderhoud van de scholen. Er zijn veel oude gebouwen en onhygiënische lokalen. Veel scholen hebben te grote klassen, met te verschillende leerlingen, waar de leraar wordt gereduceerd tot een soort activiteitenbegeleider. Sommige scholen slagen erin om met behulp van hoge ouderbijdragen en sponsoring de financiële tekorten te compenseren, maar dit is geen structurele en ook geen eerlijke oplossing. Voor zover de afgelopen jaren extra investeringen in het onderwijs zijn gedaan, zijn die in de praktijk nauwelijks terechtgekomen bij de leraar. Veel geld is gegaan naar de schoolorganisatie. Het huidige functiewaarderingssysteem voor leraren leidt bovendien tot ongelijkheid. Competentiebeloning, een prestatiebeloning voor personeel dat zich op een ‘bijzondere manier’ onderscheidt, leidt tot onnodige verdeeldheid.

Veel onderwijsvernieuwingen, zoals de basisvorming, het VMBO en de ‘tweede fase’, zijn in het verleden van bovenaf aan scholen opgelegd. Deze vernieuwingen bleken onvoldoende doordacht. Ook hadden scholen vaak te weinig tijd en geld voor een gedegen invoering. Dit geldt ook nu weer voor het ‘nieuwe leren’, waarbij de nadruk te eenzijdig wordt gelegd op het ontwikkelen van eigen vaardigheden. Onderwijs geven is in eerste instantie een zaak van de leraren en het is kwalijk dat het ministerie of het management vergaand voorschrijft wat leraren moeten doen. Dit leidt tot veel ergernis onder het onderwijspersoneel. De door het ministerie voorgestane autonomie van de scholen geldt vooral voor schoolbestuurders. Veel taken die vroeger door het ministerie werden geregeld, worden nu door het schoolbestuur en het management uitgevoerd. Het gaat daarbij zowel om arbeidsvoorwaardelijke kwesties als om de onderwijsinhoud. Leraren zelf merken nog veel te weinig van de veelgeprezen autonomie in het onderwijs.

Het VMBO vooruithelpen

Tweederde van de leerlingen in het voortgezet onderwijs gaat naar het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs. Deze scholen worden geconfronteerd met een combinatie van problemen. Té verschillende leerlingen gaan naar het VMBO, van kinderen die vroeger naar het speciaal onderwijs gingen tot vroegere MAVO-leerlingen. Veel vakken hebben bovendien een te hoog theoretisch gehalte, wat voor praktisch ingestelde leerlingen te zwaar uitpakt. Een probleem is ook dat scholen vaak veel te groot zijn. In het VMBO is sprake van een onaanvaardbaar hoge schooluitval: circa 50.000 leerlingen verlaten elk jaar hun school zonder diploma, wat ten koste gaat van hun kans op werk. Het ingewikkelde stelsel met leerwegen en sectoren, leerwegondersteunend onderwijs en theoretische vakken, werkt voor leerlingen vaak demotiverend. Na een vierjarige opleiding op een VMBO-school moeten leerlingen overstappen naar een Regionaal Opleidingscentrum (ROC). Ook daar wachten hen weer ingewikkelde keuzemogelijkheden, met talrijke niveaus en specialisaties. Ook op deze ROC's is sprake van enorme tussentijdse uitval. Niemand zou van school moeten zonder diploma. Elke jongere tot 23 jaar moet leren óf werken.

Een alternatief voor het huidige VMBO is dat leerlingen die niet naar de HAVO of het VWO gaan, gedurende drie jaar een opleiding krijgen in kleinschalige, wijkgebonden scholen met niet meer dan enkele honderden leerlingen. Deze opleiding moet vanaf de eerste dag praktisch zijn – wat niet per se hetzelfde is als beroepsgericht. Op deze wijkgebonden scholen zou veel nadruk moeten liggen op taalverwerving, sociale cohesie, burgerschap en oriëntatie op beroepen en opleidingen, bijvoorbeeld door snuffelstages buiten de school. Ook moeten leerlingen een bijdrage kunnen leveren aan wijkbeheer en wijkonderhoud. Aansluitend kunnen leerlingen gedurende een jaar een opleiding volgen binnen het MBO, waardoor ze een duidelijker beeld krijgen van de mogelijkheden in een bepaalde sector. Daarna waaieren ze uit naar meer specifieke beroepsopleidingen. In deze opzet duurt de totale opleiding niet langer, maar is er wel een extra jaar funderend onderwijs en duurt ook de beroepsopleiding zelf een jaar langer. Een bijkomend voordeel is dat de beroepsopleiding start op een leeftijd waarop de leerlingen nog volledig leerplichtig zijn.

Kwaliteit centraal stellen in het hoger onderwijs

Veel studenten en docenten aan de universiteiten en hogescholen klagen over de dalende kwaliteit van het onderwijs. In het hoger onderwijs is een proces gaande van uitdijende en bedrijfsmatig georganiseerde instellingen. In plaats van onderlinge samenwerking is concurrentie tussen onderwijsinstellingen de norm geworden. Zoveel mogelijk studenten moeten zo snel mogelijk afstuderen. Steeds minder docenten moeten steeds meer studenten opleiden. Zelfstudie is een toverwoord geworden, contact met docenten lijkt van secundair belang. Klachten van studenten over gebrek aan begeleiding worden weggemasseed in nietszeggende statistieken. Persoonlijke aandacht en gedegen studie worden op deze manier bemoeilijkt.

De invoering van 'leerrechten' is hiervoor exemplarisch. Deze leerrechten, die uitgaan van vraagfinanciering via studenten, maken de financiering van de instellingen hoogst onzeker. Omdat structurele financiering niet meer is gewaarborgd, komt de kwaliteit van het hoger onderwijs in gevaar. Studeren moet wat ons betreft weer centraal komen te staan op universiteiten en hogescholen. De aanvullende studiebeurs wordt verruimd, zodat studenten meer tijd kunnen besteden aan hun studie. De ontwikkeling van topopleidingen aan universiteiten wordt aangemoedigd, op voorwaarde dat selectie van studenten niet plaatsvindt door middel van collegegelddifferentiatie, maar op basis van kwaliteit. Meer investeringen worden gedaan in onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek. Bij onderzoek in opdracht moet de onafhankelijkheid van onderzoekers en instellingen worden gewaarborgd. De positie van jonge onderzoekers wordt verbeterd en er komen meer doorstroommogelijkheden voor pas gepromoveerden.

Meer sturen op kwaliteit

Op verschillende onderwijsniveaus zien we dezelfde problemen terugkeren: het geld wordt te vaak verkeerd besteed, nogal wat leraren en docenten raken gedemotiveerd, de autonomie van instellingen blijft veelal beperkt tot de schoolmanagers en de leerlingen en studenten worden te veel aan hun lot overgelaten. Deze ontwikkelingen moeten we keren. Leraar en leerling moeten weer in het middelpunt van het onderwijs komen te staan. Daarbij zijn een goede opleiding van leraren en docenten, herstel van de beroepseer en het stellen van vertrouwen in onderwijsgevendende van groot belang. De overheid dient te zorgen voor goede randvoorwaarden en voor voldoende financiering; de leraar en de docent zorgen voor goed onderwijs. Om het beroep van leraar aantrekkelijker te maken zijn investeringen nodig in de beloning en de arbeidsvoorwaarden van onderwijzend personeel.

Bestaande kwantitatieve sturingsmechanismen, waarbij zo veel mogelijk leerlingen zo hoog mogelijk moeten worden opgeleid, moeten plaatsmaken voor sturing op kwaliteit, waarbij verhoging van het niveau van alle onderwijsvormen centraal staat. Hiervoor is een 'kerncurriculum' nodig, voor in ieder geval het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en het MBO, waarin sprake is van een duidelijke opbouw van de leerstof in elk schooltype en leerjaar. Dit kerncurriculum dient vergezeld te gaan van specifieke eindtermen. Om dit mogelijk te maken moet de autonomie van scholen, voor zover het gaat om het kerncurriculum, worden beperkt. Scholen moeten wel de vrijheid behouden om daarnaast het onderwijsaanbod zélf in te vullen. Ook zijn zij vrij in de keuze van de onderwijsvormen die het beste passen bij hun leerlingen.

Onze voorstellen:

- De overheid investeert meer in het onderwijs en stelt heldere voorwaarden met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs. Daarbinnen krijgen leraren en docenten meer vrijheid en zeggenschap. Het onderwijs wordt de komende 4 jaar gevrijwaard van grootschalige stelselwijzigingen.
- De bureaucratie en de regeldrift vanuit de overheid en het schoolmanagement worden beperkt. Van schoolmanagers wordt gevraagd om ook zélf les te geven.
- We investeren meer in het lesgevend personeel. De salarissen en de rechtspositie van het onderwijspersoneel worden centraal vastgesteld. Startende leraren kunnen sneller doorgroeien naar een hogere salarisschaal. Lesgeven moet beter worden beloond. Salarissen van bestuursleden van onderwijsinstellingen worden gemaximeerd.
- In lerarenopleidingen komt meer aandacht voor het verwerven van vakkennis. De kwaliteit van lerarenopleidingen gaat omhoog. Leraren zonder bevoegdheid worden alsnog gestimuleerd om een volledige opleiding te volgen.

- Het ontstaan van meer gemengde scholen wordt bevorderd. Gemeenten gaan met basisscholen afspraken maken over dubbele wachtlijsten: één voor leerlingen met een achterstand en één voor leerlingen zonder achterstand.
- Alle leerlingen krijgen een acceptatierecht, als de ouders de grondslag van de school respecteren.
- Sponsoring en reclame op scholen worden afgebouwd en de vrijwillige ouderbijdragen in het onderwijs worden gemaximeerd en vervolgens zoveel mogelijk afgebouwd.
- Op basisscholen komen voldoende vakleerkrachten voor handvaardigheid, muziek en gymnastiek. Ook komen er voldoende gekwalificeerde mensen voor tussenschoolse opvang.
- Meer investeringen zijn nodig in conciërges en klassenassistenten en in de kwaliteit van de schoolgebouwen.
- De klassen in het speciaal onderwijs worden kleiner en de toegang voor leerlingen tot dit schooltype wordt eenvoudiger.
- Meer aandacht komt er voor de bestrijding van analfabetisme.
- Extra kosten en administratieve rompslomp worden voorkomen door schoolboeken rechtstreeks en gratis via de school te leveren.
- Uitval in het VMBO en het beroepsonderwijs worden bestreden door kleinere klassen en intensievere begeleiding. Voor leerlingen die dat nodig hebben worden lessen meer praktijkgericht. Door de betrokkenheid van ouders te vergroten kan voortijdige uitval worden aangepakt. Delen van het wijkbeheer en wijkonderhoud worden in het onderwijsprogramma ingepast. Dat vergroot de mogelijkheden tot praktisch leren én bevordert de binding van de school aan de wijk.
- De doorstroommogelijkheden van VMBO naar HAVO voor leerlingen in de hoogste leerweg worden groter. Bedrijfsleven en scholen gaan samen zorgen voor voldoende stageplaatsen. Elke jongere tot 23 jaar moet leren of werken. Geen jongere mag de school verlaten zonder diploma.
- In het lesprogramma van het middelbaar onderwijs komt ruimte voor een maatschappelijke stage van enkele maanden. Deze stage biedt jongeren de kans onder deskundige begeleiding praktische ervaring op te doen in het onderwijs, de zorg, de maatschappelijke dienstverlening, de publieke sector of het bedrijfsleven.
- Mensen krijgen na afronding van een beroepsopleiding de mogelijkheden om zich op latere leeftijd verder te scholen.
- Jongeren krijgen meer inspraak op school en in de wijk. Filosofie, maatschappijleer en geschiedenis worden een vast onderdeel van het lesprogramma in het basis- en voortgezet onderwijs.
- De aanvullende beurs voor studenten wordt flink verhoogd.
- Private opleidingen krijgen geen overheidsfinanciering. Bij publiekprivate samenwerking in het hoger onderwijs dienen de verschillende geldstromen te worden gescheiden.
- Een maximum wordt gesteld aan het bedrag dat universiteiten en scholen in het middelbaar en hoger onderwijs mogen uitgeven aan reclame en promotie voor zichzelf en voor hun studies.
- Selectie voor topopleidingen kan niet op basis van collegegelddifferentiatie, wel op basis van kwaliteit.
- De invoering van leerrechten gaat niet door. Het instellingsgeld gaat structureel omhoog en de vergoeding per ingeschreven student komt per jaar bij de instelling. Na het behalen van een diploma volgt een bonus voor de instelling.
- De positie van jonge onderzoekers wordt verbeterd. Er komen meer doorstroommogelijkheden voor pas gepromoveerden.
- Meer investeringen worden gedaan in onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek. Bij onderzoek in opdracht moet de onafhankelijkheid van onderzoekers en instellingen worden gewaarborgd.
- In het onderwijs komt meer aandacht voor de ontwikkeling van jongeren tot democratische burgers en voor de waarde van verdraagzaamheid tegenover anderen.

6 BETER WONEN

Woningbouw en vervoer

Een goede en betaalbare woning, waarin je zo lang mogelijk zelfstandig kunt blijven wonen. Met goede voorzieningen en in een veilige en schone buurt. Dat zijn de belangrijkste wensen die wij hebben op woongebied. Die wensen sluiten voor veel mensen echter steeds minder aan op de werkelijkheid. Nederland is een klein land, met 16 miljoen mensen en bijna 7 miljoen huishoudens. De ruimte die we hebben is schaars en we zullen die zuinig en eerlijk moeten verdelen. Het beleid van de afgelopen regeringen heeft een doordachte invulling van de schaarse ruimte alleen maar moeilijker gemaakt. Het landschap verrommelt en het vervoer loopt vast. Huizen zijn voor veel mensen onbetaalbaar geworden, vooral voor jongeren en mensen met een lager inkomen, terwijl mensen met veel geld volop steun krijgen. De bereikbaarheid is verslechterd doordat auto's stilstaan, treinen te laat komen en buslijnen verdwijnen. Een volgende regering dient de koers drastisch bij te stellen, willen we iedereen fatsoenlijk onderdak blijven bieden en op tijd thuis laten komen.

Minder slopen, meer bouwen

Begin jaren negentig besloot de rijksoverheid haar bemoeienis met de volkshuisvesting op een laag pitje te zetten. De subsidies aan de woningcorporaties werden stopgezet, die moesten voortaan op eigen benen staan en zich gaan gedragen als 'huisvestingsondernemers'. De nieuwbouw werd vooral een zaak van de 'markt', waardoor vooral duurdere koopwoningen voor doorstromers werden gebouwd. De verwachting dat de achtergelaten woningen beschikbaar zouden komen voor jongeren en huurders met een lager inkomen bleek onjuist. Veel starters op de woningmarkt kunnen geen huurwoning krijgen en hebben onvoldoende geld om een woning te kopen. Tijdens de kabinetten-Balkenende werden minder huizen gebouwd en meer woningen gesloopt dan in enig andere naoorlogse regeerperiode. De verzelfstandigde woningcorporaties bouwden te weinig, sloopten te veel en gaven steeds méér geld uit aan interne bureaucratie, onderlinge fusies en salarissen voor topfunctionarissen. Projectontwikkelaars kregen

een steeds belangrijker plek in de bouwwereld, wat geleid heeft tot grondspeculatie op grote schaal en tot een krappe woningmarkt voor mensen met een bescheiden inkomen.

Het komende kabinet moet zich weer veel meer gaan bezighouden met volkshuisvesting. Een kwalitatief goede huur- of koopwoning hoort voortaan voor iedereen bereikbaar te zijn. Daarbij moeten we niet de bezitter, maar de gebruiker centraal stellen. De woonbehoefte en niet de dikte van de portemonnee moet het criterium zijn. Woningcorporaties moeten hun maatschappelijke taak weer oppikken. In de komende kabinetsperiode moet de nieuwbouw van betaalbare woningen worden vergroot, met gebruikmaking van de omvangrijke reserves van de corporaties. Grondspeculatie moet worden tegengegaan. Ook zou er een verbod moeten komen op langdurige leegstand.

Door het aanscherpen van de Onteigeningswet en de Wet voorkeursrecht gemeenten moet het voor gemeenten eenvoudiger en goedkoper worden om bouwgrond voor sociale woningbouw te verwerven. Op deze manier wordt grondspeculanten en projectontwikkelaars de wind uit de zeilen genomen, kunnen meer woningen worden gebouwd en worden de prijzen van starterswoningen in de hand gehouden. Starters en mensen met een laag inkomen moeten woningen worden aangeboden tegen een lagere koopprijs dan de marktwaarde. Op het moment dat zij deze woning weer verlaten moet deze worden terugverkocht aan de oorspronkelijke aanbieder, waarbij de waardestijging van de woning wordt gedeeld, zodat de aanbieder de woning opnieuw goedkoop kan verkopen.

Zekerheid bieden voor huurders en kopers

Een volgend kabinet zal de huurtoeslag moeten veiligstellen en de toeslageregels moeten verruimen, om een evenwichtiger spreiding van bevolkingsgroepen in wijken en buurten te bevorderen en de kans op een fatsoenlijke woning voor mensen met de laagste inkomens te vergroten. De hypotheekrenteaftrek dient een betrouwbare regeling te zijn voor huiseigenaren. In de komende kabinetsperiode moet de aftrek zowel worden gegarandeerd, als gemaximeerd, tot 350.000 euro hypotheekschuld, met een maximale belastingaftrek van 42 procent. Op deze manier kan worden bereikt dat alle huiseigenaren zeker zijn van hun hypotheekrenteaftrek én dat op termijn het onevenredig grote voordeel voor mensen met de allerhoogste inkomens wordt beperkt.

Werken aan leefbare wijken

Gaat het de wijken en buurten goed, dan gaat het meestal ook de bewoners goed. Hoe sterker de sociale banden in een wijk, hoe meer aandacht bewoners doorgaans hebben voor hun omgeving. Investeren in leefbare wijken en buurten is erg lonend. Het laten verloederen van wijken heeft desastreuze gevolgen. In de komende kabinetsperiode moet meer worden geïnvesteerd in de verbetering van wijken en buurten, door onderhoud en verbetering van woningen, maar ook van de publieke ruimte. Bovendien moet meer worden geïnvesteerd in diensten op wijkniveau. Nu dreigen uit veel wijken en dorpen belangrijke vormen van dienstverlening te verdwijnen. Dit moet worden voorkomen, bijvoorbeeld door afspraken te maken met instellingen voor gezondheidszorg en jeugd- en ouderenzorg. Evenals met winkelketens en grote dienstverleners, zoals banken en postkantoren.

Dak- en thuislozen onderdak geven

Dak- en thuislozen moeten onderdak krijgen. Gemeenten krijgen daartoe een zorgplicht. Zij zijn verantwoordelijk voor een sluitend vangnet van opvangvoorzieningen, sociale pensions en andere opvangmogelijkheden. Ook dienen zij te zorgen voor 24-uurs crisisopvang en voor begeleide woonplekken en werkprojecten, met als doel een volwaardige terugkeer in de samenleving. Per stad of regio moeten daklozenteams worden ingezet om actief daklozen op straat en in de opvang te benaderen en hulp aan te bieden. Meer moet worden gedaan om te voorkomen dat mensen op straat terechtkomen. Ontslag uit psychiatrische en justitiële inrichtingen zonder programma voor opvang en begeleiding of zonder begeleide woonplek is niet aanvaardbaar. Dat geldt ook voor huisuitzettingen zonder uitzicht op ander onderdak.

Investeren in openbaar vervoer

We leven in een dichtbevolkt land en moeten daarom verstandig omgaan met de ruimte. Wonen en werken zijn nu te veel gescheiden. Minstens de helft van de werknemers in de vier grootstedelijke gebieden werkt buiten de eigen stad. Zowel de omvang van het pendelverkeer als de afgelegde kilometers blijven groeien. Het woon-werkverkeer zorgt elke dag voor veel files. In de jaren zestig reden er nog 600 duizend auto's op onze wegen, nu zijn dat er 7 miljoen. Dat is gemiddeld 1 auto per huishouden. Maar de verdeling is erg ongelijk: een kwart van de bevolking heeft géén auto, een vijfde heeft 2 auto's en twee procent van de mensen zelfs 3 auto's of meer. Het beleid moet erop gericht zijn om wonen en werken dicht bij elkaar te brengen. Het vervoer moet efficiënt, kwalitatief goed en betaalbaar zijn en het milieu zoveel mogelijk ontzien.

Het openbaar vervoer had kunnen zorgen voor ontlasting van het autoverkeer, als tijdig was geïnvesteerd. Het openbaar vervoer is door achtereenvolgende kabinetten echter stiefmoederlijk behandeld. Het geld dat beschikbaar was verdween voor een groot deel in megalomane projecten als de Betuwelijn en de hogesnelheidslijn. Door de politiek van de terugtrekkende overheid verdween de samenhang tussen bouwen en vervoer, waardoor nieuwe wijken en buurten vaak verstoken bleven van goed openbaar vervoer. De Nederlandse Spoorwegen hebben de afgelopen jaren veel gesaneerd, met het oog op de verzelfstandiging en de voorgenomen beursgang. Een slechte dienstregeling, tekort aan materieel, achterstallig onderhoud en slechte communicatie maakten het reizen met de trein steeds minder aantrekkelijk. Het stads- en streekvervoer werd voor een belangrijk deel aanbesteed en kwam op eigen benen te staan. Dit leidde veelal tot het saneren van buslijnen, waardoor vooral het platteland slechter bereikbaar werd. De overheid is begonnen aan een inhaalslag om de achterstanden in de infrastructuur aan te pakken, maar het openbaar vervoer krijgt nog steeds niet de prioriteit die het verdient. Alleen waar openbaar vervoer rendabel is, wordt het nog gestimuleerd. In andere gevallen wordt het vervangen door gebrekkige vormen van 'collectief vraagafhankelijk vervoer', zoals belbussen.

Weinig aandacht is er in de politiek voor de luchtvervuiling als gevolg van de toename van het autoverkeer. Hetzelfde geldt voor het milieubelastende vliegverkeer. Er is nog steeds geen brandstofheffing op kerosine. Ruim baan wordt gegeven aan Schiphol, waarvoor de milieuregels voortdurend worden bijgesteld. Nu al is de Nederlandse luchtvaart verantwoordelijk voor 10 procent van de klimaatemissies in ons land en bij ongewijzigd beleid zal dit cijfer de komende vijftien jaar verdubbelen.

In België is wél veel geïnvesteerd in het openbaar vervoer, wat heeft geleid tot verbetering van en meer waardering voor het openbaar vervoer. Ook bij ons moet de komende jaren meer worden geïnvesteerd, zodat het openbaar vervoer aantrekkelijk wordt voor een breder publiek. Alleen op deze manier kunnen de wegen worden ontlast en kan het milieu worden ontzien. Liberalisering van de taximarkt en privatisering van bijvoorbeeld Schiphol en Connexion moeten niet worden doorgezet of worden teruggedraaid. ProRail en de NS moeten weer worden bijeengebracht. De komende vier jaar dient het openbaar vervoer gratis te worden voor jongeren onder de 12 jaar, met begeleiding, en voor ouderen boven de 65 jaar. Als stevig is geïnvesteerd in het openbaar vervoer, kan over vier jaar een systeem voor eerlijke betaling van het wegvervoer worden ingevoerd, waarbij je meer betaalt als je meer reist.

Onze voorstellen:

- Gemeenten krijgen meer regie bij de volkshuisvesting. Zij maken bindende afspraken met woningcorporaties, om het aandeel betaalbare huur- en koopwoningen beter af te stemmen op de feitelijke woningbehoefte.
- De betrokkenheid en inspraak van bewoners bij het vaststellen van bestemmings- en bouwplannen worden zo georganiseerd dat mensen echt invloed hebben op de besluitvorming.
- De vermogens van woningcorporaties worden ingezet voor bevordering van bouw en onderhoud van woningen in de sociale sector. De corporaties moeten weer verenigingen van huurders worden. Grote corporaties kunnen daartoe worden opgeknipt.
- Er komt een eind aan het op grote schaal verkopen van huurwoningen door corporaties.
- De gemiddelde huurstijging van corporatiewoningen hoort niet hoger te zijn dan de inflatie. Eerdere kortingen op de huurtoeslag worden gerepareerd. De huurliberalisatie dient te worden teruggedraaid.
- Door de prijsklassen van woningen in het bestemmingsplan vast te leggen kan (grond-)speculatie worden voorkomen.
- Meer betaalbare koopwoningen worden gebouwd, door de verkoopprijs te koppelen aan een winstdelingsafpraak bij verkoop.
- Goedkope woningen kunnen worden gebouwd door aan bouwgrond de status 'bestemd voor sociale woningbouw' te geven.

- De overheid stimuleert duurzaam bouwen. Bij het bouwen van nieuwe woningen wordt rekening gehouden met de diversiteit van de wijkopbouw.
- Woningen worden alleen gesloopt als uit onafhankelijk onderzoek blijkt dat dit bouwtechnisch noodzakelijk is of als permanente leegstand dreigt.
- Er komt een verbod op langdurige leegstand. Dat verbod geldt voor woningen én voor bedrijfspanden. Er komt geen kraakverbod.
- De hypotheekrenteaftrek wordt zowel gegarandeerd, als gemaximeerd, tot 350.000 euro hypotheekschuld, tegen een maximale belastingaftrek van 42 procent.
- Gemeenten worden verantwoordelijk voor een sluitend vangnet van opvangvoorzieningen voor dak- en thuislozen, voor begeleide woonplekken en werkprojecten. Ontslag uit psychiatrische en justitiële inrichtingen wordt gekoppeld aan opvang en begeleiding.
- Door gerichte investeringen wordt het openbaar vervoer gemoderniseerd. De bereikbaarheid van het platteland wordt bevorderd, ook per trein en bus.
- Er komen betere en snellere openbaarvervoersverbindingen tussen het noorden en het westen van het land.
- Gratis openbaar vervoer buiten de spitsuren wordt mogelijk voor jongeren onder de 12 jaar, met begeleiding, en ouderen boven de 65 jaar.
- Prijsstijgingen van kaartjes voor trein, bus en tram mogen niet hoger zijn dan de inflatie.
- De reisinformatie dient gratis te worden, ook via de telefoon.
- Internetverbindingen worden mogelijk gemaakt in de treinen.
- De overheid moet de NS opnieuw gaan aansturen en de dienstverlening op een hoger niveau brengen. De spoorbedrijven NS en ProRail worden samengevoegd.
- In overleg met de NS wordt gewerkt aan behoud of terugkeer van een reizigersloket op stations.
- De verplichte aanbesteding van bus- en treinvervoer wordt niet langer verplicht en het privatiseren van busbedrijven wordt stopgezet.
- De liberalisering van de taximarkt wordt teruggedraaid.
- De aandelen van Schiphol worden niet verkocht. Er komt een heffing op vliegverkeer. Er wordt niet meegewerkt aan een verdere groei van Schiphol.
- Geïnvesteed wordt in het gebruik van hybride auto's, autodata en autodelen.
- De Westerscheldetunnel dient tolvrij te worden. Voor infrastructuur wordt al via de belastingen betaald. Bovendien hebben de gebruikers van de tunnel geen alternatief.
- Het doortrekken van de A4 en het aanleggen van de A6-A9 gaan niet door. De groei van de mobiliteit tussen Amsterdam en Almere dient allereerst te worden opgevangen door goed en hoogwaardig openbaar vervoer.
- De A74 bij Venlo wordt niet aangelegd via de zuidelijke Plateauvariant.
- Over vier jaar kan een systeem voor eerlijke betaling van het wegvervoer worden ingevoerd, op voorwaarde dat dan fors is geïnvesteerd in het openbaar vervoer.
- Goederenvervoer via de binnen- en kustvaart wordt bevorderd, ter ontlasting van het spoor- en wegennet.
- Het gebruik van de fiets wordt gestimuleerd.

7 BETER GROEN

Landbouw, natuurbeheer, milieu

Vanuit de lucht gezien is ons land mooi groen. Maar wanneer je goed kijkt, zie je ook hoeveel grond al bebouwd is. Dat is op zich niet erg, voorzover dat het gevolg is van doordacht en verantwoord beleid, en er voldoende open landschap en natuurgebied over blijft. Landschap en natuur worden echter te gemakkelijk opgeofferd aan commerciële kortetermijnbelangen. Boeren die ons landschap beheren, gaan ten onder in een moordende wereldconcurrentie. Willen we een gezonde boerenstand zijn werk naar behoren laten doen, het dierenwelzijn bewaken, het landschap behouden, de natuur bewaren en het milieu beschermen, dan dient de komende regering op dit gebied andere keuzes te maken.

De landbouw aanpassen én verdedigen

Veel mensen maken zich met recht zorgen over de toekomst van ons buitengebied en de waarden die dat vertegenwoordigt: agrarisch, landschappelijk, cultuurhistorisch en recreatief. Ook veel boeren maken zich zorgen over de toekomst. Boeren leveren al sinds jaar en dag een grote bijdrage aan onze voedselvoorziening en spelen vanouds een hoofdrol in het beheer van het buitengebied. Maar met veel boeren gaat het slecht. Steeds meer agrarische ondernemers gaan ten onder. Om hun voortbestaan te verzekeren worden voortdurend nieuwe technieken ingevoerd, maar deze leiden niet zelden tot overproductie en lage prijzen. De concurrentie op de wereldmarkt is moordend, de animo onder jongeren om boerenbedrijven over te nemen of om zélf een boerderij te beginnen is laag. Een derde van de boerenbevolking leeft onder het bestaansminimum.

Boeren worden geconfronteerd met verstikkende regelgeving, die voorbij gaat aan het eigen ethos. Dierziektes steken steeds vaker de kop op. Overbemesting en verzuring verslechteren het milieu. Massale 'ruiming' en voedselschandalen zorgen voor veel maatschappelijke onrust en hebben het boerenbedrijf een slecht aanzien gegeven. Het aantal boerenbedrijven dat wordt beëindigd is verontrustend hoog. Deze crisisverschijnselen hangen, direct of indirect, samen met internationale ontwikkelingen als liberalisering en globalisering. De afgelopen kabinetten deden vooral een beroep op 'ondernemerschap'

en pleitten voor verdere schaalvergroting en specialisering, maar dit is eerder een deel van de kwaal gebleken dan een aanzet tot een oplossing. Het is belangrijk om een gezonde landbouw in Nederland te behouden. Honderdduizenden mensen zijn voor hun werk direct of indirect afhankelijk van de landbouw. De landbouw heeft bovendien grote betekenis voor het instandhouden en beheren van de natuur. En natuurlijk voor het bevorderen van voedselzekerheid, voedselveiligheid en voedselkwaliteit. Aanpassing én verdediging van de landbouw dienen in de komende periode de uitgangspunten te zijn van het beleid.

Het landbouwbeleid democratiseren

De Europese Unie, die ons landbouwbeleid goeddeels voorschrijft, is bezig prijssteun aan boeren te vervangen door toeslagen. Deze worden verkocht als sociale en milieumaatregelen, maar leiden in de praktijk tot verkapt dumping van landbouwproducten. Door een meer evenwichtige quotering van het internationale aanbod kunnen redelijke wereldmarktprijzen worden gehandhaafd. Toeslagen aan boeren moeten niet in de plaats komen van lonende prijzen, maar werkelijk worden gebruikt voor de sociale en milieudoelstellingen waarvoor ze heten te zijn. De EU hoort ook niet langer ontwikkelingslanden met Europese Partnerschap Overeenkomsten te dwingen tot een eenzijdige liberalisering van hun handelsbeleid.

We pleiten voor een democratisering van het plattelandsbeleid. Veel plattelandsbewoners hebben het gevoel dat over hun hoofden heen wordt besloten over wonen en werken in hun omgeving. Vaak ziet men zichzelf, niet onbegrijpelijk, als een passieve ontvanger van beleid dat door anderen is uitgedacht. Toekomstig beleid moet minder voorschrijven en meer mogelijkheden scheppen voor initiatieven van plattelanders zélf. In plaats van versnelde schaalvergroting en verdere modellering van de Nederlandse landbouw pleiten wij voor meer multifunctionele boerenbedrijven. We willen boeren vaker inschakelen bij natuurbeheer en het voor agrarische jongeren gemakkelijker maken om het ouderlijke bedrijf over te nemen. Verder is ondersteuning gewenst voor nieuwe samenwerkingsvormen die de afgelopen jaren op het platteland zijn ontstaan, zoals de gebiedscoöperaties in Noord- en Zuid-Holland, Friesland en Noord-Brabant.

Investeren in natuur

Mensen willen koeien en schapen in de weilanden zien. Boeren moeten voor hun taak als landschapsbeheerder worden beloond. Naast een snelle uitbouw van de Ecologische Hoofdstructuur willen we in de komende kabinetsperiode een onderzoek laten uitvoeren naar de voor- en nadelen van de inpoldering van het Markermeer. Tussen Amsterdam en Almere is veel behoefte aan nieuw land voor woningen en recreatie, maar ook aan nieuwe natuur met een hogere ecologische waarde. Door in dit gebied ruimte te geven aan nieuwe natuur zou in Nederland naast het Waddengebied, onze enige wildernis van internationale betekenis, een natuurgebied van formaat kunnen ontstaan.

De vervuiler meer laten betalen

De milieuproblemen van vandaag vragen om goede regelgeving en technische innovatie. Maar niet minder belangrijk is om mensen meer te betrekken bij het creëren van een duurzame economie en leefomgeving. Het doorberekenen van milieukosten aan producenten kan daarbij een goed instrument zijn. Het uitgangspunt dat de vervuiler betaalt, mag wat ons betreft ruimer en strikter worden gehanteerd. Te veel milieuschade wordt op dit moment door producenten op de samenleving afgewenteld of geëxporteerd naar ontwikkelingslanden (waaronder asbestschepen). Veel producten hebben een kortere levensduur dan technisch mogelijk is, waardoor zij eerder tot afval worden en ons milieu onnodig belasten. De verpakkingsindustrie zadelt ons op met allerhande onnodig afval en moet daarop worden aangesproken.

Het dierenwelzijn bewaken

Ruim 95 procent van de 450 miljoen landbouwdieren die we hebben leeft in de bio-industrie. Het dierenleed dat schuil gaat achter de muren van sommige stallen is schrijnend en blijft voor het grootste deel verborgen voor het grote publiek. We zijn meer dieren steeds intensiever gaan houden. Voor de binnenlandse markt, maar vooral ook voor de export. Deze export is van groot economisch belang, maar soms slaan we door. Het onverdoofd castreren van biggen en het versnipperen van vleeskuikens zijn wrede praktijken die gepaard gaan met veel dierenleed. Dierlijke productie moet voldoen aan stevig aangescherpte eisen van dierenwelzijn. De (biologische) dierhouderij en de productie van biologische vlees- en zuivelproducten moeten worden gesteund, ook als dat economisch nog niet volledig rendabel is. Dierenrechten moeten meer aandacht krijgen in de politiek en in de Grondwet moet een zorgplicht

van de overheid voor dierenwelzijn worden opgenomen. Het houden van dieren voor de bontproductie wordt verboden. We maken een einde aan de 'plezierjacht' en stimuleren alternatieven voor dierproeven. Het transport van dieren moet tot een minimum worden beperkt en aan strengere regels worden gebonden.

Duurzame handel bevorderen

Europese bemoeienis en internationale handelsafspraken beperken onze mogelijkheden om een goed eigen duurzaamheidsbeleid te voeren. Veel verdragen en afspraken over natuur en milieu leggen het in de praktijk af tegen de handelsverdragen van de WTO en de Wereldbank. Zo is een Nederlands verbod op illegaal gekapt hout niet mogelijk. Boeren kunnen ongestoord soja importeren waarvoor bij de productie tropisch regenwoud wordt gekapt. Het is hoog tijd dat internationaal prioriteit wordt gegeven aan milieufspraken, boven handelsverdragen. Nederland zal daartoe binnen de EU en in de WTO het initiatief moeten nemen.

Zuinig zijn met energie

Het toenemende energieverbruik leidt tot een steeds urgenter klimaatprobleem en tast de luchtkwaliteit aan. Nederland dient de uitstoot drastisch te beperken. De bouw van nieuwe kernenergiecentrales is geen verantwoorde oplossing, vanwege het nog steeds niet opgeloste afvalprobleem. Wel moeten we een grondige omslag maken in ons denken over energie. We verbruiken veel te veel energie en moeten meer leren besparen: op autobrandstof en elektrische apparaten, de verwarming van huizen en kantoren en het brandstofverbruik, bijvoorbeeld in de glastuinbouw. De overheid kan burgers en bedrijven daarbij ondersteunen.

De beschikbaarheid van olie en gas komt in de nabije toekomst onder druk te staan en we worden steeds meer afhankelijk van invoer uit een beperkt aantal, soms risicovolle landen. Daarom is een geleidelijke overgang nodig naar een niet-fossiele brandstofvoorziening. We moeten meer investeren in hernieuwbare energie, in wind, zon en nieuwe vormen van schone energie. Daarbij mag ook van energieconcerns een grotere bijdrage worden gevraagd. Energiebedrijven zouden een groter deel van hun energie moeten leveren in de vorm van duurzame energie. Privatisering van energiebedrijven past daar niet bij. De overheid kan de overgang naar een duurzame energieproductie stimuleren door een uit de aardgasopbrengsten te bekostigen fonds. Een eventuele nieuwe kolencentrale kan worden gebruikt als demonstratieproject voor de nieuwe technologie voor de opslag van CO₂.

Onze voorstellen:

- We maken groene 'corridors' in en om steden en dorpen. Het bestaande groen wordt toegankelijker gemaakt. We investeren meer in de leefbaarheid van stedelijke gebieden. In dat kader krijgen meer oude stadsparken de status van beschermd stadsbeeld. Woningbouw vindt plaats in en rond stedelijke kernen, waartussen voldoende groene, open ruimte gewaarborgd blijft. In verstedelijkte gebieden worden ecologische zones ingesteld, hersteld en beschermd.
- Dorpen kunnen vitaal blijven door gerichte woningbouw voor starters en ouderen. Grote supermarkten en dienstverleners (zoals banken en postkantoren) verplichten we via licentieafspraken op het platteland filialen open te houden.
- Onderzocht wordt of en hoe het Markermeer een grotere bijdrage kan leveren aan de behoefte aan meer biodiversiteit, natuur en ruimte. De Ecologische Hoofdstructuur wordt omringd met buffergebieden met duurzame landbouw. Voor belangrijke natuurgebieden als de Wadden en de Veluwe komen ecologische kwaliteitsdoelstellingen. Het Naardermeer wordt beschermd.
- Een verduurzamingoffensief wordt gestart in de landbouw, met veel aandacht voor technische innovatie, biobrandstoffen en biologische landbouw. We willen minimaal 65 procent minder energieverbruik in de glastuinbouw. Externe kosten van de intensieve landbouw gaan we doorberekenen.

- Europese landbouwsubsidies kunnen beter worden besteed. Alleen die bedrijven die het echt nodig hebben krijgen nog inkomenssteun. Voor de rest belonen we natuur- en waterbeheer. Via quotering van de landbouwproductie en het afschaffen van toeslagen willen we het onrechtvaardige dumpen van landbouwproducten tegengaan.
- De productie van plantaardige eiwitten voor voedingsdoeleinden en het onderzoek naar vleesvervangende producten wordt bevorderd. Schade aan natuur en milieu, zoals die nu optreedt bij bijvoorbeeld het verbouwen van soja, wordt zoveel mogelijk voorkomen.
- Nederland gaat meer bijdragen aan de bescherming van het regenwoud en het behoud van inheemse voedselproductie in andere landen. Deze mogen niet worden opgeofferd aan veevoerproductie voor de export.
- Jongeren krijgen meer ondersteuning om boerenbedrijven over te nemen.
- De dierenwelzijnsnormen worden scherper. Transport van levende dieren wordt zoveel mogelijk beperkt. 'Plezierjacht' wordt verboden.
- Extra capaciteit wordt ingezet voor het signaleren en bestraffen van dierenmishandeling. Om dierenmishandeling tegen te gaan krijgt de rechter de bevoegdheid om een langdurig of permanent verbod op het houden van dieren op te leggen.
- Dierproeven worden beperkt en gezocht wordt naar passende alternatieven. Waar alternatieven voor dierproeven voorhanden zijn, moeten die ook verplicht worden gebruikt. Bij het testen van nieuwe medicijnen op dieren wordt een toets uitgevoerd naar maatschappelijke noodzaak en medische relevantie. Onderzoeksmethoden en -resultaten van dierproeven worden openbaar. Bedrijven en instellingen die dierproeven uitvoeren gaan meebetalen aan een onafhankelijk fonds om onderzoek naar alternatieven te bevorderen.
- Bio-industrie wordt teruggedrongen, ten gunste van biologische dierhouderij en de productie van biologische vlees- en zuivelproducten. Met subsidies worden bedrijven gestimuleerd tot biologische landbouw.
- Verminking van dieren in de bio-industrie wordt verboden. Biologische dierhouderij wordt fiscaal aantrekkelijk gemaakt en de overheid gaat campagnes voeren om de consumptie van biologisch vlees te bevorderen.
- Ter voorkoming en bestrijding van dierziekten is preventief enten toegestaan.
- Het fokken, houden, verhandelen en doden van dieren uitsluitend om hun bont of verenkleed wordt verboden.
- In de Grondwet wordt een zorgplicht van de overheid voor het welzijn van dieren opgenomen.
- Goede voorlichting, etikettering en logo's moeten duidelijk maken wat er in ons voedsel zit. De hoeveelheid pesticiden in ons eten moet worden beperkt. Voedsel dat genetisch is gemodificeerd, moet voor de consument duidelijk herkenbaar zijn. Genetisch gemodificeerde producten mogen slechts worden toegelaten als onomstotelijk vaststaat dat er geen negatieve gezondheids- en milieueffecten zijn. Landen moeten altijd het recht hebben dergelijke producten te weigeren.
- De uitstoot van broeikasgassen wordt beperkt, door per jaar 2 procent energie te besparen en meer te investeren in wind- en zonne-energie. De emissiehandel in CO₂ wordt verbeterd door uitstootrechten stapsgewijs te verlagen. Nederland ondersteunt ontwikkelingslanden bij het ontwikkelen van klimaatbeleid.
- Door het stimuleren van de productie en aanschaf van schonere auto's en de ontwikkeling van biologische brandstoffen kan de uitstoot van schadelijke stoffen in het verkeer worden beperkt.
- Er komt een heffing op vliegverkeer om de schadelijke milieugevolgen terug te dringen.
- Kernenergie is geen oplossing voor ons energieprobleem. Er is geen oplossing voor het afvalprobleem en de voorraad uranium is beperkt. Investerings in hernieuwbare energie, windenergie, zonne-energie en andere vormen van schone en duurzame energie, worden door de overheid aangemoedigd.
- De overheid gaat toezien op de prijzen en winsten van energiebedrijven, om te sterke prijsstijgingen

te voorkomen. Een groter deel van de productie van energiebedrijven moet bestaan uit duurzame energie.

- Alle vervoersmiddelen die door de overheid worden gebruikt, dienen te worden voorzien van milieuvriendelijke brandstoffen.
- Gemeenten moeten op de hoogte zijn van het vervoer van gevaarlijke stoffen en rampenplannen opstellen.
- Milieuvriendelijk handelen door bedrijven wordt beloond, vervuilers gaan meer voor de vervuiling betalen.
- De MEP-subsidie voor duurzame en milieubesparende investeringen wordt weer ingevoerd.
- We streven naar een zo sterk mogelijke ‘vergroening’ van het belastingstelsel. Overheden en burgers krijgen meer mogelijkheden om bedrijven aansprakelijk te stellen voor schade aan mens en milieu.
- De Tweede Maasvlakte wordt niet aangelegd. In plaats daarvan worden braakliggende terreinen in het bestaande havengebied benut, na bodemsanering op kosten van de vervuiler.
- Nationaal milieu- en duurzaamheidsbeleid mogen niet worden ingeperkt door internationale handelsverdragen. Nederland moet zich daar sterk voor maken bij de WTO en de Wereldbank.
- Om de politieke aandacht voor het milieu te vergroten wordt niet een staatssecretaris, maar een minister belast met Milieuzaken.

8 BETERE CULTUUR

Kunst, sport, vrije tijd

Door de bank genomen zijn we best tevreden met de invulling die we geven aan onze vrije tijd. We hebben het wel druk, want we willen veel en er kan steeds meer. Deels vullen we onze vrije tijd individueel in, deels in verenigingsverband. Een deel van onze vrijetijdsbesteding wordt ‘geleverd’ door gesubsidieerde instellingen, zoals theaters en bibliotheken, een ander deel kopen we op de recreatiemarkt. In het cultuurbeleid hebben de laatste regeringen vrij baan gegeven aan de markt. Dit heeft geleid tot nieuwe initiatieven, maar is soms ook ten koste gegaan van niet-commerciële vormen van cultuur. Alles van waarde lijkt weerloos, als de commercie zich opwerpt als concurrent. Die ontwikkeling vinden de meeste mensen spijtig. Een beter doordacht beleid is nodig, als we willen voorkomen dat onze vrijetijdsbesteding en cultuurbeleving steeds meer vercommercialiseren.

De vrije tijd beschermen

Vrije tijd is geen verloren tijd. De meeste mensen hechten buitengewoon veel waarde aan hun vrije tijd. We zien niet veel in ‘Amerikaanse toestanden’, met langere werkweken en minder vakantie. Onze vrije tijd gebruiken we om onszelf te ontwikkelen, leuke mensen te ontmoeten en iets nuttigs te doen voor de samenleving. Vrije tijd is een tijd om vrij te kunnen zijn, niet onder druk te staan, en dingen te doen waar je zin in hebt. Bescherming van die kostbare vrije tijd is dan ook geboden. Veel mensen vrezen echter dat zij in de toekomst minder vrije tijd zullen krijgen. Verlenging van de werkdag en de werkweek wordt door de meeste mensen niet gewenst, maar door werkgevers en politici wél voorgesteld. De afgelopen vijftientig jaar zijn de uitgaven aan vrije tijd met bijna 80 procent gestegen. Vakanties, uitstapjes en festiviteiten zijn op de recreatiemarkt steeds meer kant-en-klaar te koop. Dat heeft echter wel een prijs, die voor mensen met lagere inkomens niet te betalen is. Op de vrijetijdsmarkt zien we een tweedeling ontstaan, tussen mensen die zich regelmatig laten verwennen door de recreatie-industrie en anderen die zich dat niet kunnen permitteren. Hun plek op bijvoorbeeld de camping komt ondertussen steeds meer in het gedrang, omdat eigenaren van recreatieterreinen meer winst verwachten van luxe

villa's met golfbaan dan van tenten en caravans. Bescherming van goedkope recreatiemogelijkheden is noodzakelijk.

Het sporten aanmoedigen

Steeds meer mensen doen op de een of andere manier aan sport. We zwemmen, fietsen, voetballen, trimmen, tennissen, fitnessen en wandelen er stevig op los. Maar niet iedereen sport. Overgewicht is een groeiend probleem. Hoe jonger mensen met sporten beginnen, hoe langer zij doorgaans actief blijven. Daarom is het belangrijk om sporten door jongeren te bevorderen. Dat kan door kinderen op de basisschool een sportstrippenkaart te geven, waarmee ze gratis kunnen kennismaken met verschillende sporten. Ook is het verstandig om scholen en sportverenigingen de kans te geven om meer met elkaar samen te werken en gebruik te maken van elkaars ervaringen en accommodaties. In elke woonbuurt moet een gegarandeerde hoeveelheid vierkante meters aan buitenspeelruimte beschikbaar zijn. Schoolpleinen kunnen onder buurttoezicht worden opengesteld om kinderen in staat te stellen te sporten en te spelen.

Sport is zeker ook belangrijk voor mensen met een handicap. Voor de extra kosten die de gehandicapte sporter soms moet maken, moet een adequate vergoedingsregeling komen. De huidige regeling ten behoeve van sportbeoefening zou niet alleen sportrolstoelen, maar ook andere hulpmiddelen moeten omvatten. De toegankelijkheid van sportaccommodaties moet waar nodig snel worden aangepast aan mensen met een beperking.

Sommige mensen hebben de kwaliteiten om topsporter te worden. Ook daarvoor hoort de overheid oog te hebben. Niet alles moet hier worden overgelaten aan de commercie. De overheid heeft een eigen verantwoordelijkheid om getalenteerde sporters een kans te geven de top in hun sport te halen. Dat kan jongeren weer motiveren om meer aan sport te gaan doen. Topsport levert ook veel passief plezier op voor de toeschouwers.

De deelname aan cultuur bevorderen

Kunst en cultuur mogen zich nog steeds verheugen in een grote belangstelling, maar het is een minderheid van de mensen die minstens één keer per jaar naar een museum of een podiumvoorstelling gaat. Van een goede cultuurspreiding is geen sprake. Dat hangt ook samen met het feit dat te weinig aandacht is besteed aan kunst en cultuur als publieke voorzieningen. Het kunstonderwijs op scholen is gemarginaliseerd. Door geldgebrek hebben veel basisscholen het muziekonderwijs wegbezuinigd. Er is fors gesneden in orkesten en bezuinigd op culturele instellingen.

De kunstsector wordt geconfronteerd met een opeenstapeling van kostenstijgingen. De lastenstijgingen als gevolg van nieuwe regels zouden in ieder geval moeten worden gecompenseerd. De regels voor het recht op WW behoren een speciale 'artiestenregeling' te bevatten, vanwege de grote flexibiliteit in duur van producties en contracten. Voor een goede sociale begeleiding van oudere kunstenaars is meer geld nodig. De eis tot bijverdienen in de nieuwe regeling voor kunstenaars (WIK) mag niet zo hoog zijn dat daardoor beginnende kunstenaars hun beroep niet meer kunnen uitoefenen.

Cultuur draagt bij aan de eigen identiteitsbeleving en de persoonlijke expressie van mensen en kan een rol spelen bij de integratie en emancipatie van verschillende bevolkingsgroepen. Het is essentieel dat leerlingen op alle scholen kennismaken met kunst en cultuur. Kunsteducatie en -participatie door jongeren kunnen ook worden gestimuleerd via de publieke omroep. Een gratis cultuurstrippenkaart kan de kennismaking met cultuur bevorderen. Door lagere tarieven kan de toegankelijkheid van culturele instellingen worden vergroot. De maatschappelijke betekenis van amateurkunst is groot en verdient meer aandacht en erkenning.

Popmuziek, verreweg de populairste podiumkunst, krijgt in het huidige cultuurbeleid de minste aandacht. Slechts 0,35 procent van het totale budget van de Cultuurnota gaat naar popmuziek. Meer steun is nodig, ook omdat de Nederlandse popmuziek het door de wereldwijde malaise onder de platenmaatschappijen extra moeilijk heeft gekregen. Nieuwe uitgaven moeten leiden tot meer kwaliteit, diversiteit en innovatie. Door de oprichting van een Fonds voor Nederlandse popmuziekproducties geven we popmuzikanten meer middelen en maken we een verdere opbloei van de popmuziek mogelijk. We besteden op dit moment slechts 0,5 procent van de rijksuitgaven aan cultuur. Daarmee behoort het Nederlandse cultuurbudget tot de laagste in Europa. Een verhoging naar 1 procent biedt de kans om

een inhaalslag te maken en cultuur minder afhankelijk te maken van de commercie. De Code Cultuursponsoring moet de onafhankelijkheid van de gesubsidieerde instellingen tegenover private geldschieters beter waarborgen.

Het erfgoed beschermen

In musea wordt ons culturele erfgoed bewaard en tentoongesteld. Met ruim 800 musea heeft Nederland de grootste museumdichtheid ter wereld. Jaarlijks trekken zij meer dan 20 miljoen bezoekers. Toch komen heel veel mensen bijna nooit in een museum. De toegankelijkheid moet daarom worden vergroot. Uitgangspunt moet zijn dat de toegang tot het erfgoed in de voormalige rijksmusea voor alle inwoners van ons land gratis is. Voor bijzondere tentoonstellingen mag wel een redelijke prijs worden gevraagd. Wij zijn niet alleen de makers van onze toekomst, maar ook het product van onze geschiedenis. Dat geldt voor iedereen, hoe verschillend we ook zijn en waar we ook vandaan komen. Ter bevordering van ons historisch en democratisch besef dient er een Huis van de Geschiedenis te komen, waarin de wording van de Nederlandse samenleving wordt verbeeld. Als we niet weten waar we vandaan komen, wordt het moeilijk om te kiezen waar we naartoe willen en welke waarden we willen blijven delen. Voor het behoud van onze historische en culturele bodemschatten is de archeologie van groot belang. Er zit veel waardevols verborgen in onze bodem. Ook in de archeologie heeft de marktwerking haar intrede gedaan. Bij de inrichting van deze 'kennismarkt' is echter onvoldoende rekening gehouden met het borgen van wetenschappelijke waarden. Verzekerd moet worden dat opgravingen niet alleen goedkoop, maar vooral ook wetenschappelijk verantwoord plaatsvinden.

De media moderniseren

Er is alle reden om zuinig te zijn op de publieke omroep. In tijden van commercialisering is het belangrijk dat ook kwalitatief hoogwaardige programma's worden gemaakt, die niet afhankelijk zijn van kijkcijfers en reclame-inkomsten. Een brede publieke omroep, die niet alleen informatie en opinie verzorgt, moet die garantie kunnen bieden. Omroepen hebben een brugfunctie, om bijvoorbeeld beeldende kunst, dans en opera, maar ook cabaret en popmuziek onder de aandacht te brengen van een breder publiek. Door een te eenzijdige aandacht voor kijkcijfers is die brugfunctie verminderd. Ook wordt minder ruimte geboden aan nieuws en achtergronden bij het nieuws. Voor documentaires is eveneens te weinig geld beschikbaar.

Het ledensysteem voor omroepen moet in stand worden gehouden, maar wel worden gemoderniseerd. Een 'promotie- en degradatiesysteem', waarbij nieuwe omroepen makkelijker kunnen toetreden en falende omroepen zendtijd verliezen, zou voor de nodige verversing en verfrissing kunnen zorgen. Daarbij worden omroepverenigingen niet alleen afgerekend op ledentallen en kijkcijfers, maar vooral op doelgroepbereik en doelgroepwaardering. Ook zou de inspraak van programmamakers groter moeten worden. Zelfregulering heeft niet geleid tot een beperking van gewelddadig en seksistisch gedrag op tv. Daarom zouden bij het opstellen van de kijkwijzer ook ouderorganisaties, wetenschappers en andere professionals betrokken moeten worden.

Internet verder ontwikkelen

Onze economie is gebaat bij een forse impuls van de ontwikkeling van informatietechnologie, waarbij vooral kleinere IT-bedrijven meer mogelijkheden zouden moeten krijgen. Internet wordt een steeds belangrijkere informatiebron. Driekwart van onze bevolking heeft nu toegang tot internet en dat is internationaal gezien veel. Internet speelt echter zo'n belangrijke rol in onze samenleving dat het voor iedereen toegankelijk moet zijn. Het gebruik van internet, ook door ouderen, moet daarom worden aangemoedigd.

Naast de vele voordelen heeft het gebruik van internet ook schaduwzijden, zoals netverslavingen en webcam-afpersing. Meer overheidsregie en ondersteuning van de hulpverlening is gewenst, om ontsporingen tegen te gaan. Naarmate het gebruik en de mogelijkheden van internet toenemen, groeit ook de internetgerelateerde criminaliteit, zoals spam, fraude, hacking, identiteitsdiefstal en kinderporno. De overheid heeft hier te weinig kennis van zaken en laat te veel op zijn beloop. Het komende kabinet moet een meer bijdetijdse houding aannemen, om het nuttige gebruik van IT en internet te bevorderen en misbruik en criminaliteit te bestrijden.

Onze voorstellen:

- Het cultuurbudget wordt verhoogd naar 1 procent van de rijksbegroting.
- Iedere jongere krijgt een gratis cultuurstrippenkaart, om kennis te maken met verschillende vormen van kunst en cultuur.
- De collecties van de rijksmusea worden gratis. Andere musea worden 1 dag per week gratis.
- Er komt een Huis van de Geschiedenis, waarin aandacht wordt besteed aan de wordingsgeschiedenis van Nederland. Er komen meer waarborgen voor een onafhankelijke en wetenschappelijk verantwoorde archeologie.
- De overheid heeft een verantwoordelijkheid voor het bevorderen van kunst en het ondersteunen van kunstenaars. Het kunstbudget wordt verhoogd. De nieuwe Wet inkomensvoorziening kunstenaars wordt verbeterd. Beginnende kunstenaars wordt meer zekerheid geboden en bureaucratische subsidieregels verdwijnen.
- Een Fonds voor Nederlandse popmuziekproducties wordt opgericht en meer aandacht wordt gevraagd voor lokaal popbeleid.
- De publieke omroep wordt onafhankelijk van commercie. Verlies aan reclame-inkomsten wordt gecompenseerd. Er komt een onafhankelijke kijkwijzer.
- De NPS en NOS houden hun eigen wettelijke taak. Een promotie- en degradatiesysteem voor publieke omroepen wordt ingevoerd en meer ruimte wordt gegeven aan educatie. Zendtijd voor omroepverenigingen wordt niet langer alleen toegekend op basis van ledenaantallen, maar ook op basis van doelgroepenbereik en -waardering.
- Gestreefd moet worden om sportvelden zo veel mogelijk in de wijken en buurten te houden. De compensatie van de ecotaks voor sportverenigingen moet blijven.
- In elke woonwijk moet minimaal 3 procent buitenspeelruimte beschikbaar zijn. Schoolpleinen kunnen worden opengesteld als sport- en speelruimte.
- Een adequate vervoersregeling wordt ingevoerd voor de extra kosten die gehandicapte sporters maken. Naast sportrolstoelen moeten ook andere hulpmiddelen voor gehandicapte sporters worden vergoed.
- Schoolzwemmen komt in het lesprogramma en de schoolgym wordt uitgebreid van 2 naar 3 lesuren per week.
- Alle basisschoolleerlingen krijgen een sportstrippenkaart. De samenwerking tussen scholen en sportverenigingen wordt bevorderd.
- Goedkope recreatiemogelijkheden worden beschermd.
- Gemeenten moeten de vrijheid houden om zelf een glasvezelnet aan te leggen. De kabel komt weer in overheidshanden.
- De overheid gaat het gebruik van 'Open Source' meer stimuleren.
- Er komt een strategische aanpak voor het wegwerken van IT-kennisachterstanden bij de overheid. Een doorstart wordt gemaakt van het 'High Tech Crime Center', waarin politie, justitie, bedrijfsleven en IT-bedrijven samenwerken.
- Prioriteit wordt geven aan de aanpak van internetgerelateerde criminaliteit en van internetkinderporno.
- Kinderchat en SOS Hulpdienst horen 24 uur per dag bereikbaar te zijn. Meer informatie wordt gegeven aan ouders en scholen bij opvoedingsvragen over het gebruik van internet.
- Alle overheidwebsites moeten geschikt worden gemaakt voor visueel gehandicapten.

9 BETER SAMENLEVEN

Jongeren, ouderen, gehandicapten

Nederland telt 4 miljoen kinderen en jongeren, maar ook bijna 2,5 miljoen mensen boven de 65 jaar, onder wie meer dan een half miljoen 80-plussers. Tussen hen zit een wereld van verschil. Maar jong en oud hebben ook een wereld met elkaar te delen. Solidariteit tussen jong en oud is voor velen een vanzelfsprekendheid. Kinderen en jongeren moeten voldoende kansen krijgen om veilig op te groeien en zich goed te ontwikkelen. De kosten daarvan zien we als een investering in de toekomst. Omdat jongeren op een gegeven moment gaan werken, krijgen ouderen de kans om te stoppen met werken en van een pensioen te genieten. Die solidariteit geldt ook voor mensen met en mensen zonder beperking. Het beleid van de afgelopen regeringen heeft die vanzelfsprekende solidariteit onder spanning gezet. Om dat proces te keren is ander beleid nodig.

Jongeren bijstaan in hun ontwikkeling

Het gezegde dat wie de jeugd heeft, ook de toekomst heeft, blijft onverminderd gelden. De ontwikkeling, opleiding en inzet van kinderen en jongeren bepalen de toekomst van Nederland. Aandacht en kansen geven aan al onze jongeren is een daad van solidariteit, maar ook een welbewuste investering in onze samenleving. Jeugdbeleid betekent niet alleen dat we ingrijpen als jongeren of opvoeders in de problemen komen. Dan lopen we achter de feiten aan. Goed jeugdbeleid moet een antwoord geven op de vraag: waartoe voeden wij op? Hoe kunnen wij jongeren helpen in hun ontwikkeling tot zelfstandige en kritische burgers?

Opgroeien in een geborgen en stabiele thuissituatie is een van de factoren die bepalend zijn voor een succesvolle opvoeding. Het is een belangrijke taak voor opvoeders om een dergelijke thuissituatie voor kinderen te creëren. Gelukkig is een grote meerderheid van de ouders én kinderen tevreden over de opvoeding. Het opvoeden van kinderen wordt vooral gezien als een zaak van het gezin, en dat is terecht. Maar niet vergeten mag worden dat ook de overheid hier een verantwoordelijkheid heeft. Bijvoorbeeld door het bekostigen van scholen en het stellen van kwaliteitseisen aan het onderwijs. En door kinderen en jongeren te beschermen; bij mishandeling en verwaarlozing van kinderen moet sneller worden ingegrepen. Voor ouders die leven onder de armoedegrens is het opvoeden van kinderen soms extra zwaar. In Ne-

derland groeien 350.000 kinderen op in gezinnen die op of onder de armoedegrens zitten. Zij missen veel dingen die in andere gezinnen heel normaal worden gevonden. Het aanpakken van deze armoede dient topprioriteit te krijgen, bijvoorbeeld door de minimumuitkeringen en het minimumloon te verhogen en de kinderbijslag inkomensafhankelijk te maken, waardoor gezinnen met de laagste inkomens meer kinderbijslag krijgen. Het is belangrijk dat ouders het werk en de opvoeding van kinderen kunnen combineren. Daarvoor zijn betaalbare kinderopvang en een ruimer ouderschapsverlof van groot belang.

Door laagdrempelige opvoedingsondersteuning in wijken en buurten krijgen ouders meer gelegenheid om van elkaar en van deskundigen te leren. Als het thuis toch misgaat, moet er goede jeugdzorg zijn, zonder wachtlijsten en onnodige bureaucratie. Te veel instanties in de jeugdzorg bemoeien zich op dit moment met hetzelfde gezin en hetzelfde kind. Het zou beter zijn als in alle wijken kindercentra komen, die kinderen en ouders ondersteunen, hulp en zorg bieden en waar nodig doorverwijzen. Het detineren van jongeren moeten we blijven zien als een laatste redmiddel. Als dit toch nodig is, dient dit zo kort mogelijk te gebeuren en vooral te worden gericht op een succesvolle terugkeer in de samenleving. Kinderen met psychische problemen horen hoe dan ook niet in een cel, maar moeten een adequate behandeling en begeleiding krijgen.

Een sociale samenleving begint met een solidaire jeugd, die beseft hoe belangrijk democratie is, die leert omgaan met conflicten en tegenslagen en anderen leert respecteren. Scholen moeten kinderen en jongeren goed toerusten op de samenleving, bijvoorbeeld via een maatschappelijke stage. Opvoeden gebeurt ook op straat. Kinderen moeten kunnen opgroeien in een veilige woonwijk, met voldoende ruimte om met anderen te sporten en te spelen. In elke woonwijk moet daarom minstens 3 procent van de grond worden bestemd voor buitenspeelruimte.

Ouderen een goede oude dag gunnen

De meeste van onze ouderen gaat het door de bank genomen goed: ze zijn meestal tevreden over hun sociale contacten, hun inkomen, hun huisvesting en de zorg die ze krijgen. Ze profiteren van de grote verworvenheid dat mensen in Nederland gemiddeld steeds langer leven. Daarbij dienen we ons wel te realiseren dat laagopgeleide mensen aanzienlijk korter leven dan mensen met een hogere opleiding en bovendien gemiddeld 12 jaar langer in minder goede gezondheid leven. Het bestaan van sociaal-economische gezondheidsverschillen verplicht de samenleving extra aandacht te geven aan de meest kwetsbare groepen ouderen. De AOW hoort weer welvaartsvast te worden – en te blijven. Door de fiscale ouderenkorting te verhogen gaan ouderen met alleen AOW en een klein aanvullend pensioen er extra op vooruit.

Ouderdom gaat te vaak gepaard met sociaal isolement. De mobiliteit van ouderen kan worden vergroot door het openbaar vervoer voor ouderen boven de 65 jaar gratis te maken. Voorzieningen voor ouderen op het gebied van gezondheid, wonen en welzijn dienen te worden aangepast en verbeterd. Mensen horen zo lang mogelijk in hun vertrouwde omgeving te blijven wonen, zorg op maat aan huis te krijgen en betrokken te blijven bij de buurt. Eenzaamheid onder ouderen is geen onvermijdelijkheid en dient actief te worden bestreden. Door de samenwerking tussen mantelzorgers en zorginstellingen te verbeteren, kunnen veel ouderen langer op zichzelf blijven wonen. Als kinderen hun ouders in huis willen nemen of als ouders en kinderen dicht bij elkaar willen wonen, moeten we ze daarbij helpen.

Veel mensen maken zich zorgen over hoe ze hun oude dag zullen slijten. Juist in deze fase van het leven zijn we aangewezen op de zorg van onze kinderen en onze omgeving. We moeten dan ook kunnen rekenen op optimale zorg. De meeste verpleeghuizen zijn niet in staat om de zorg te leveren die we ons zo graag wensen. De huidige verpleeg- en verzorgingshuizen zouden vervangen moeten worden door kleinschalige, prettige en intieme huizen, waar ouderen hun vrijheid kunnen behouden, voldoende ondersteuning krijgen en ook elkaar kunnen helpen. Ouderen hebben het recht op zelfstandige woonruimte en privacy, met in elke wijk op hen afgestemde zorg en voorzieningen.

Gehandicapten serieus nemen

Naast solidariteit tussen jong en oud is ook solidariteit tussen mensen met en zonder beperking van groot belang. Mensen met een handicap hebben het recht om als volwaardige burgers volop mee te doen in de samenleving. Daartoe zal overal de toegankelijkheid van gebouwen, ruimten en openbaar vervoer optimaal moeten worden. Veel meer dan nu het geval is moet het werk worden aangepast aan werknemers met een beperking. De overheid moet gehandicapten een aangepaste scholing bieden en ze helpen bij het vinden van een reguliere baan, bij de overheid en in het bedrijfsleven. Bedrijven dienen te worden aangesproken op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om mensen met een beperking in dienst te nemen. Voorkomen moet worden dat hun arbeidscapaciteit verloren gaat.

Bij het vaststellen van het beleid moet steeds rekening worden gehouden met de gevolgen voor gehan-

dicapten. Volledige compensatie moet gaan gelden voor maatregelen die per definitie chronisch zieken en (jong-)gehandicapten treffen en die nu zorgen voor een categorale inkomensachterstand voor deze groepen mensen. Bij de uitvoering van het beleid moet meer rekening worden gehouden met de ervaringen en mogelijkheden van chronisch zieke mensen en mensen met een beperking. De Wet Voorzieningen Gehandicapten heeft geleid tot onaanvaardbare verschillen tussen gemeenten. Dat mag bij de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) niet opnieuw gebeuren. De nieuwe WMO moet zodanig worden aangepast dat het recht op zorg wordt vastgelegd en eigen bijdragen worden beteugeld. Gemeenten moeten de financiële ruimte krijgen om de wet ruimhartig uit te voeren, zodat mensen met een beperking niet de dupe worden. De Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte moet worden uitgebreid met de terreinen openbaar vervoer, wonen en onderwijs.

Onze voorstellen:

Kinderen en jongeren

- De kinderbijslag wordt inkomensafhankelijk. Gezinnen op het minimum krijgen er 260 euro per kind per jaar bij.
- Goede kinderopvang is van groot belang en dient daarom betaalbaar te zijn en van goede kwaliteit. De inkomensafhankelijke bijdrage wordt gehalveerd. Kwaliteitseisen voor kinderopvang worden wettelijk vastgelegd. Ook voor kinderen met een specifieke sociale of medische indicatie moet goede opvang worden gegarandeerd.
- Er komt een recht op ouderschapsverlof van 6 maanden. Alleenstaande ouders met kinderen tot 12 jaar hebben geen sollicitatieplicht meer.
- Op wijk- en buurtniveau wordt meer opvoedingsondersteuning gegeven aan ouders.
- Basisschoolleerlingen krijgen een sport- en een cultuurstrippenkaart, om kennis te maken met verschillende vormen van sport en cultuur.
- Minimaal 3 procent van de grond in wijken moet worden bestemd voor sport- en speelruimte.
- Meer geld wordt beschikbaar gesteld voor jeugd- en jongerenwerk, jongerencentra en buurtagenten.
- Jongeren krijgen meer inspraak op school en in de wijk. Filosofie, maatschappijleer en geschiedenis worden vaste onderdelen van het lesprogramma in het onderwijs.
- In het lesprogramma van het middelbaar onderwijs komt ruimte voor een maatschappelijke stage van een half jaar.
- De minimumjeugdlonen worden verhoogd en op termijn gelijkgetrokken met de volwassen minimumlonen.
- Elke jongere tot 23 jaar moet leren óf werken. Geen jongere mag de school verlaten zonder diploma.
- Er komt een permanente campagne tegen kindermishandeling. In de opleidingen van beroepen waarin veel wordt gewerkt met kinderen, komt meer aandacht voor het signaleren van mishandeling.
- In de jeugdzorg komen laagdrempelige kindercentra in de wijken, die kinderen en ouders ondersteunen, hulp en zorg bieden en waar nodig doorverwijzen.
- De wachtlijsten in de jeugdzorg worden weggewerkt. Een gezinsvoogd, reclasseringsambtenaar of gezinsvoogd heeft maximaal 5 jongeren onder zijn hoede.
- Gelijkwaardig ouderschap wordt uitgangspunt in het familierecht.
- Kinderen die geen strafbare feiten hebben gepleegd, horen niet in een jeugdgevangenis thuis.
- Militairen onder de 21 jaar worden niet uitgezonden naar oorlogsgebieden. Jongeren onder de 18 jaar mogen niet worden gerekruteerd en opgeleid voor het leger.
- Er komt een staatssecretaris voor jeugd en opvoeding.
- Er komt een Kinderombudsman.

Ouderen en gehandicapten

- De AOW hoort weer welvaartsvast te worden – en te blijven. Door de fiscale ouderenkorting te verhogen gaan ouderen met alleen AOW of met AOW en een klein aanvullend pensioen er extra op vooruit.
- Ter verbetering van de positie van naar Nederland teruggekeerde emigranten met een onvolledige AOW-opbouw vervalt de vermogenstoets voor aanvullende bijstand.
- De pensioenleeftijd blijft op 65 jaar. Vervroegd uittreden blijft mogelijk. Voor zware beroepen komt een recht op pensioen na 40 jaar werken. Mensen die na hun 65ste doorwerken krijgen dezelfde rechten en plichten als andere werknemers.
- Besturen van pensioenfondsen gaan voor 1/3 bestaan uit werknemers, voor 1/3 uit werkgevers en voor 1/3 uit vertegenwoordigers van gepensioneerden.
- Mensen boven de 65 jaar kunnen buiten de spitsuren gratis gebruik maken van het openbaar vervoer.
- Er komt meer zorg in de wijken en buurten, zoals wijkgezondheidscentra, poliklinieken en consultatiebureaus. Kleine ziekenhuizen worden behouden.
- De huidige verpleeghuizen en verzorgingshuizen worden zo veel mogelijk vervangen door kleinschalige woonvoorzieningen in de wijk.
- Ouderen hebben het recht op zelfstandige woonruimte en privacy, met op hen afgestemde zorg en voorzieningen in elke wijk.
- Woningen moeten meer levensbestendig worden. Meer wordt geïnvesteerd in aangepaste woningen voor ouderen.
- De no-claim wordt afgeschaft, evenals de eigen bijdrage in de thuiszorg.
- Mantelzorgers en vrijwilligers kunnen rekenen op meer ondersteuning. In de mantelzorg komt een zorgverlof. We voeren een mantelzorg- en vrijwilligerstoeslag in en zorgen voor een hogere belastingvrije onkostenvergoeding.
- Bij woningtoewijzing wordt meer rekening gehouden met de noodzaak van mantelzorg. Bouwen op het eigen erf wordt gemakkelijker. Ook komt er meer ruimte voor zogenoemde respijtzorg, die tijdelijk de mantelzorg overneemt.
- Er komt een staatssecretaris voor ouderen.
- Gemeenten moeten de financiële ruimte krijgen om de Wet Maatschappelijke Ondersteuning ruimhartig uit te voeren. Eigen bijdragen worden beteugeld.
- De toegankelijkheid van gebouwen en ruimten voor mensen met een beperking wordt verbeterd, evenals de toegankelijkheid van het openbaar vervoer.
- Onderwijsinstellingen mogen geen leerlingen weigeren om reden van hun lichamelijke handicap. Indien nodig moet de onderwijsinstelling het schoolgebouw en de buitenruimte zodanig inrichten dat ook deze leerlingen gewoon aan het onderwijs deel kunnen nemen.
- In het openbaar vervoer moet een einde komen aan de zogenoemde ‘rantsoenering’ van het vervoer voor mensen met een beperking.
- Een adequate vervoersregeling wordt mogelijk voor de extra kosten die gehandicapte sporters maken. Naast sportrolstoelen horen ook andere hulpmiddelen te worden vergoed.
- De Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte moet worden uitgebreid met terreinen als openbaar vervoer, wonen en onderwijs.

10 BETER INTEGREREN

Oude en nieuwe Nederlanders

Uit de hele wereld zijn mensen naar ons land gekomen om er te werken, om zich te verenigen met hun familie, of omdat zij hun leven in hun eigen land van oorsprong niet zeker zijn. Bijna 20 procent van onze bevolking is 'allochtoon', van wie meer dan de helft 'niet-westers allochtoon'. Hún waardering voor onze samenleving is gemiddeld hoger dan de waardering van 'autochtone' burgers, die hier hun wortels hebben. Als het gaat om de beoordeling van de persoonlijke situatie, ligt de verhouding echter omgekeerd en zijn 'autochtonen' meer tevreden. Dat is te begrijpen, want veel allochtone burgers kampen met een sociaal-economische achterstand. Ook culturele en religieuze verschillen maken het mensen van buiten lang niet altijd eenvoudig om een plekje in onze samenleving te verwerven. In Nederland moet iedere inwoner gelijkwaardige kansen krijgen. Dat is een voorwaarde om met elkaar te kunnen samenleven. Het beleid van opeenvolgende regeringen heeft de samenleving eerder verbrokken dan bijeengebracht en de bereidheid tot samenleven ondermijnd. Dat moet in de komende kabinetsperiode anders.

Segregatie voorkomen

Veel mensen zijn in het verleden naar Nederland gekomen om hier te werken. Vanaf de jaren zestig kwamen de 'gastarbeiders', vooral uit Marokko en Turkije. Zij lieten later vaak ook hun vrouw en hun kinderen overkomen. Ook uit Suriname zijn veel bewoners naar hier geëmigreerd, net als veel inwoners van de Nederlandse Antillen. In de jaren negentig kwamen enkele honderdduizenden asielzoekers naar Nederland. In ons land wonen ook meer dan een miljoen westerse migranten, vooral uit de lidstaten van de Europese Unie. Die zijn echter doorgaans minder honkvast, het merendeel vertrekt na een aantal jaren. In tegenstelling tot de niet-westerse migranten, die hier meestal blijven. De helft van de jeugd in de grote steden is van niet-westerse allochtone afkomst, 4 op de 10 niet-westerse autochtonen zijn in Nederland geboren.

Veel nieuwkomers slagen erin hun plek in de samenleving te verwerven. Een aanzienlijk deel van de migranten blijft echter hangen in achterstand. De kans bestaat dat het de meeste nieuwe Nederlanders in de toekomst beter zal gaan en dat de achterstanden geleidelijk worden ingelopen. Maar er zijn ook tekenen dat een deel van deze burgers achteropblijft en in een isolement terecht komt. De laatste jaren is een etnische onderklasse aan het ontstaan, van mensen met veel problemen en weinig perspectief. Deze migranten zijn oververtegenwoordigd in de werkloosheidsstatistieken en de criminaliteitscijfers, horen vaak tot de armste inwoners van het land en zien ook hun kinderen achterstanden oplopen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. Ze wonen veelal sterk geconcentreerd in de 4 grootste steden, waar ze bijna een derde van de bevolking vormen.

Achtereenvolgende regeringen hebben toegestaan dat in de grootste steden witte en zwarte woonwijken en witte en zwarte scholen een normaal verschijnsel zijn geworden. In andere grote steden zien we eveneens een segregatie ontstaan. Veel burgers maken zich grote zorgen over de toekomst en verwachten dat binnen een aantal jaren in onze grote steden 'Amerikaanse' getto's ontstaan. De cijfers duiden erop dat zij gelijk kunnen krijgen.

Niet meer wegsturen

Op verzoek van de SP is een parlementair onderzoek gehouden naar het integratiebeleid van de afgelopen 30 jaar. Dat heeft aan het licht gebracht welke grote fouten er zijn gemaakt. Het onderzoek leert eveneens hoezeer een ander beleid nodig is, om het integratieproces vlot te trekken en verdere segregatie van mensen te voorkomen. Vrijblijvendheid en wegsturen moeten plaatsmaken voor betrokkenheid en bereidheid om van gemaakte fouten te leren. We moeten nu kiezen voor een beter samenhangend beleid, dat een beroep doet op alle burgers, dat iedereen gelijkwaardig behandelt en van iedereen een bijdrage vraagt. Migrantenvrouwen moeten meer dan voorheen de kansen gebruiken om, waar nodig, beter Nederlands te leren en zich meer bij te scholen. Alle vormen van discriminatie en achterstelling moeten hard worden aangepakt. We horen er allemaal bij en zullen het hoe dan ook in de toekomst samen moeten doen.

Achterstanden wegwerken

Steeds meer migranten weten een plek in de samenleving te verwerven. De allochtone middenklasse groeit. Een derde van alle Surinaamse en Antilliaanse burgers heeft een baan bereikt op middelbaar niveau of hoger, en dat geldt ook voor ongeveer 15 procent van de Turkse en Marokkaanse Nederlanders. In het basisonderwijs, waar nu al 20 procent van alle leerlingen een niet-westerse allochtone afkomst heeft, slagen Turkse en Marokkaanse leerlingen er in om veel van hun achterstand in te lopen en door te stromen naar MBO, HAVO en VWO. Maar toch bestaan er voor veel te veel niet-westerse allochtone jongeren nog steeds grote achterstanden. Het wegwerken van deze achterstanden in het onderwijs en op de arbeidsmarkt hoort hoog op de prioriteitenlijst van de komende regering te staan. Daarmee investeren we in onze gezamenlijke toekomst.

'Niet apart, maar samen', dat moet het uitgangspunt zijn van het beleid. Om gettovorming tegen te gaan en meer gemengd wonen mogelijk te maken, dient bij woningtoewijzing het toezicht op woningcorporaties en particuliere verhuurders te worden aangescherpt. Er moet meer sociale woningbouw komen, vooral ook buiten de grootste steden. Er dient een einde te komen aan de kortzichtige sloop van sociale huurwoningen. Meer geld moet worden gestoken in de leefbaarheid van grootstedse wijken en buurten. Het ontstaan van zwarte en witte scholen kunnen we tegengaan door een meer gemengde opbouw van woonwijken, gekoppeld aan een acceptatierecht voor leerlingen in het onderwijs, meer voorlichting aan ouders, beperking van de ouderbijdragen en meer samenwerking tussen gemeente en scholen.

Hoe beter de opleiding, hoe groter de kans op een goede baan. Voortijdig schoolverlaten, nu een alarmerend probleem onder allochtone jongeren, moet teruggedrongen worden. Beter Nederlands leren hoort verplicht te zijn voor hen die een taalachterstand hebben en een beroep doen op een sociale uitkering. Boven de 55 jaar hoeft die verplichting niet te gelden – maar wie wil, mag zeker ook op cursus. Inburgeringcursussen voor nieuwe migranten zijn nodig om hen een betere startpositie te geven. Uitval kan worden bestreden door individuele contracten en borgsommen. Taal- en inburgeringcursussen voor oudkomers moeten gratis zijn. Ouders van kinderen met een taalachterstand krijgen zo nodig opvoedingsondersteuning en worden nauw betrokken bij het leerproces van hun kinderen.

Vluchtelingen helpen

In internationale verdragen is vastgelegd dat vluchtelingen recht hebben op bescherming tegen vervolging, terreur of oorlog. De meeste vluchtelingen worden opgevangen in de regio, wat volgens de Ver-

enigde Naties en het Hoge Commissariaat voor de Vluchtelingen te verkiezen is boven opvang verder weg van huis. We moeten daarom meer geld en middelen beschikbaar stellen om een goede opvang in de regio mogelijk te maken.

Nederland moet in haar asielbeleid uitvoering geven aan de verdragen waaraan we ons gebonden hebben. De asielprocedure moet snel, zorgvuldig en duidelijk zijn en ruimte geven aan asielzoekers om in alle rust hun vluchtverhaal te doen. Het hoge aantal afwijkende oordelen van de rechtbanken laat zien dat de procedure van de Immigratie- en naturalisatiedienst op dit moment allesbehalve foutloos is. Dat dient snel te verbeteren. Asielzoekers die geen recht hebben op opvang in Nederland, moeten terugkeren naar hun land van herkomst. Terugkeer is voor veel ex-asielzoekers echter niet eenvoudig. Het is soms moeilijk om aan papieren te komen en de toekomst in het land van herkomst is vaak onzeker. Veel mensen die onder de oude vreemdelingenwet asiel hebben aangevraagd, zijn al vele jaren hier. Een generaal pardon voor hen is op zijn plaats.

Onze asielzoekerscentra zijn sober, op het inhumane af. Gezinnen moeten vaak een kamer delen met vreemden en de voorzieningen zijn zeker voor kinderen erg mager. Jarenlang gedwongen nietsdoen kan leiden tot stress en psychische problemen. De behandeling van asielzoekers heeft geleid tot terechte internationale kritiek. Een goede behandeling van asielzoekers is een vereiste voor een democratische rechtsstaat. Vreemdelingen horen niet te worden bewaard op zogenoemde 'bajesboten'.

Slachtoffers van mensenhandel worden vaak ten onrechte behandeld als ongewenste illegalen, en niet als slachtoffers van een ernstig misdrijf. Volgens de bestaande regelingen kunnen slachtoffers die bereid zijn tegen handelaren te getuigen voor de duur van het proces in Nederland blijven. In de praktijk blijkt dit niet voldoende bescherming te bieden, bij terugkomst in het eigen land lopen veel slachtoffers alsnog gevaar. Daar moet snel iets aan gedaan worden. Ook dient veel harder dan nu opgetreden te worden tegen mensenhandelaren. Dat geldt ook voor mensen die misbruik maken van hier verblijvende minderjarige asielzoekers.

Onze voorstellen:

- In het onderwijs komt meer aandacht voor het bevorderen van democratisch besef en verdraagzaamheid tegenover anderen.
- Discriminatie op basis van geslacht, etniciteit, religie, seksuele geaardheid en handicap wordt stevig aangepakt. De bestrijding van racisme krijgt meer prioriteit.
- Gemengd wonen wordt bevorderd, door meer betaalbare woningen te bouwen, de huurtoeslag te verhogen en meer te investeren in de leefbaarheid van wijken.
- Het toezicht op het toewijzingsbeleid van woningcorporaties wordt uitgebreid. Ook van particuliere verhuurders wordt meer verantwoordelijkheid gevraagd om mee te werken aan gemengde buurten.
- De segregatie in het onderwijs wordt bestreden. Er komt een acceptatierecht voor leerlingen, als ouders de grondslag van de school respecteren. De voorlichting aan ouders over de schoolkeuze wordt uitgebreid en de ouderbijdragen worden gemaximeerd.
- Ouders van kinderen met een taalachterstand krijgen zo nodig opvoedingsondersteuning en worden nauw betrokken bij het leerproces van hun kinderen. Geïnvesteed wordt in kortlopende voorschoolse programma's voor kleuters met een achterstand.
- Gemeenten en basisscholen gaan afspraken maken over dubbele wachtlijsten: één voor leerlingen met achterstand, en één voor leerlingen zonder achterstand.
- De mogelijkheden voor inburgering van migranten worden verbeterd, door voldoende en kwalitatief goede en voor iedereen toegankelijke taal- en inburgeringcursussen op maat. Uitval bij inburgering kan worden bestreden door individuele contracten en borgsommen. Taal- en inburgeringcursussen voor oudkomers moeten gratis zijn.
- Verplichte taaltrajecten voor uitkeringsgerechtigden horen flexibel te zijn, zodat mensen die werk vinden, door kunnen gaan met Nederlands leren.

- Migranten met een taal- en kennisachterstand horen die achterstand in te halen. Naast het volgen van cursussen kunnen radio, tv en internet daarbij een rol spelen.
- Ter verbetering van de positie van gepensioneerden met een onvolledige AOW-opbouw vervalt de vermogenstoets voor aanvullende bijstand.
- Wie een uitkering ontvangt als werkloze of arbeidsongeschikte en door achterstand in taal en opleiding minder kans heeft op de arbeidsmarkt, kan worden verplicht zich bij te scholen. Mensen die ouder zijn dan 55 jaar worden van deze verplichting vrijgesteld.
- Meer middelen worden beschikbaar gesteld voor de opvang van vluchtelingen in de regio.
- Een volledige asielpcedure mag niet langer dan 1 jaar duren, inclusief beroep bij de rechtbank, en dient waarborgen te bevatten voor een zorgvuldige besluitvorming. De tarieven voor verblijfsvergunningen, die de draagkracht van veel migranten te boven gaan, worden teruggebracht tot het prijsniveau van paspoorten en identiteitsbewijzen.
- Alle asielzoekers die in Nederland verblijven hebben recht op een humane opvang. Asielzoekerscentra moeten beduidend beter worden ingericht. Aan het gesleep van bewoners – en hun schoolgaande kinderen – moet een einde komen. Asielzoekers mogen werken.
- Uitgeprocedeerde asielzoekers en illegalen worden alleen in vreemdelingenbewaring genomen als direct zicht is op uitzetting. Kinderen mogen nooit in vreemdelingenbewaring worden genomen. ‘Bajesboten’ zijn ongeschikt voor menselijke bewoning en mogen niet voor vreemdelingendetentie worden gebruikt.
- De inkomenseis voor mensen die hun partner uit het buitenland naar Nederland willen halen wordt gesteld op 100 procent van het minimum.
- Er komt een generaal pardon voor (ex-)asielzoekers die onder de oude vreemdelingenwet asiel hebben aangevraagd. Mensen die veroordeeld zijn wegens ernstige criminaliteit of zich aantoonbaar schuldig hebben gemaakt aan oorlogsmisdaden vallen niet onder de pardonregeling.
- Ex-asielzoekers die door toedoen van het land van herkomst niet kunnen terugkeren, mogen hier blijven.
- Zolang wordt gewerkt aan terugkeer hebben ex-asielzoekers recht op opvang. Gemeenten krijgen meer ruimte om invulling te geven aan hun zorgplicht voor noodopvang van ex-asielzoekers en illegalen.
- Slachtoffers van mensenhandel krijgen het recht op een permanente verblijfsvergunning, als zij bereid zijn te getuigen tegen degenen die hen verhandeld hebben. Mensenhandel wordt hard bestreden.
- Nederland gaat zich strikt houden aan het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind. Vreemdelingenbewaring mag alleen als zicht is op een snelle uitzetting – en nooit bij kinderen. Kinderen bouwen zélf verblijfsrechten op. Als de kinderen mogen blijven, dan mogen de ouders ook blijven.

11 BETER SAMENWERKEN

Internationale politiek

Nederland is geen eiland. Veel problemen delen we met andere landen en kunnen we beter in internationaal verband oplossen. Bovendien hebben ontwikkelingen in andere delen van de wereld hun weerslag op onze samenleving. Internationale samenwerking is hard nodig, om de welvaart te bevorderen en de vrede te bewaren. Veel Nederlanders zijn graag bereid om onze rijkdom te delen met mensen die het minder hebben getroffen. We willen ook onze verantwoordelijkheid nemen voor vrede en veiligheid. Maar we hechten eveneens aan behoud van onze eigenheid en soevereiniteit. We willen graag helpen, maar laten ons niet graag de wet voorschrijven. Daarom heeft een grote meerderheid van de bevolking 'nee' gezegd tegen de Europese Grondwet, waarmee onze burgers de regering en de meeste politieke partijen trotseerden. We willen zélf verantwoordelijk blijven voor onze buitenlandse politiek, ook als het gaat om de strijd tegen het terrorisme.

Meer internationaal samenwerken

Nederland werkt in verschillende verbanden samen met andere landen in de regio. Naast de overwegend economische samenwerking in de Europese Unie (met binnenkort 27 lidstaten), is Nederland ook lid van de Raad van Europa (met 46 lidstaten), die vooral veel aandacht heeft voor de mensenrechten, en van de Organisatie voor Ontwikkeling en Samenwerking in Europa (met 56 aangesloten landen, waaronder de Verenigde Staten en Canada), de grootste regionale veiligheidsorganisatie ter wereld. Deze samenwerkingsverbanden zijn van groot belang. Nadat twee Wereldoorlogen en de Koude Oorlog driekwart eeuw de verhoudingen in Europa bepaalden, is vreedzame Europese samenwerking door de bevolking in vrijwel alle Europese landen een breed gedeeld verlangen.

Europese samenwerking dient de politieke, sociale en culturele relaties tussen landen en mensen te verbeteren. De in de jaren tachtig ingezette neoliberale richting van de Europese Unie bedreigt echter de sociale verhoudingen en tast de publieke dienstverlening in de lidstaten aan. De Europese Grondwet had de kroon moeten worden op het neoliberale Europa. We zijn blij dat de bevolking van Nederland

daar een stokje voor heeft gestoken. Maar er dreigt nieuw onheil, zoals de Europese dienstenrichtlijn, die werknemers in de dienstverlening in de afzonderlijke EU-landen tegen elkaar laat concurreren op lonen en arbeidsomstandigheden. Europese samenwerking moet tot doel hebben om de arbeidsomstandigheden en arbeidsvoorwaarden te verbeteren, niet om ze te verslechteren. Werknemers die uit andere delen van Europa naar Nederland komen, horen hier te werken op basis van het Nederlandse arbeidsrecht en onze collectieve arbeidsvoorwaarden. Ze worden nu te vaak misbruikt om sociale verworvenheden uit te hollen.

Een Europese superstaat voorkomen

Naast economische integratie wordt her en der ook een verdergaande politieke integratie bepleit. Deze vorm van integratie mist echter draagvlak onder de burgers en is een ongewenste stap in de richting van een superstaat Europa. Slechts een uiterst klein deel van onze bevolking beschouwt zich als 'Europeaan', de rest vindt zichzelf vooral 'Nederlander', of 'Nederlander maar ook Europeaan'. De Europese Grondwet had tot doel dat politieke integratieproces een constitutionele basis te geven. Na het heldere 'nee' van de Nederlandse bevolking kan van een verdere overdracht van bevoegdheden van de lidstaten naar 'Brussel' geen sprake zijn. Nieuwe pogingen om de Europese Grondwet via een achterdeur alsnog goed te keuren moeten worden voorkomen.

De Europese Unie kan beter een pas op de plaats maken, de uitgaven beperken en garanderen dat lidstaten de vrijheid hebben om voorzieningen voor onderwijs, gezondheidszorg, volkshuisvesting en openbaar vervoer zélf te kunnen regelen. De Europese samenwerking in EU-verband zal zich moeten beperken tot de interne markt en verder tot grensoverschrijdende kwesties, zoals terrorismebestrijding, milieu, energie en asielbeleid. Op deze gebieden moet de EU slagvaardig kunnen handelen. Aan een Europese minister van Buitenlandse Zaken, een Europees wapenagentschap en een Europees leger is wat ons betreft geen behoefte. Een besluit tot inzet van militaire middelen is een soeverein recht en moet door het Nederlandse parlement worden genomen.

Nadenken over nieuwe veiligheidsstructuren

De Noord-Atlantische Verdragsorganisatie verandert geleidelijk van een regionale verdedigingsalliantie in een wereldwijd opererende, agressieve interventiemacht. De oude NAVO heeft zichzelf overleefd en de voormalige vijanden, de landen van het Warschaupact, als lid opgenomen of, zoals Rusland, tot 'partner for peace' gemaakt. De NAVO is afgestapt van haar oorspronkelijke defensieve verdragsrechtelijke taak, verdediging van het grondgebied van de lidstaten tegen aanvallen van buiten. Het bondgenootschap heeft zichzelf het recht gegeven overal ter wereld militair op te treden. En handelt daar ook naar, waardoor Nederlandse soldaten nu ver van huis worden ingezet. Deze NAVO-politiek wordt door de SP niet gesteund.

Het uit 1949 daterende NAVO-verdrag is door deze ontwikkelingen achterhaald. In 2009, bij het 60-jarig bestaan, wil de NAVO een nieuwe veiligheidsstrategie presenteren. Dat is een uitgelezen kans om ook de Nederlandse bevolking de komende jaren te laten meepraten over de wijze waarop de internationale veiligheidsstructuur in de toekomst het beste gestalte kan krijgen. Nederlandse militairen kunnen wat ons betreft onder mandaat van de Verenigde Naties deelnemen aan vredesoperaties, om escalatie van conflicten te helpen voorkomen, als voldaan wordt aan de criteria van legitimiteit, effectiviteit en proportionaliteit.

De Verenigde Naties vooruithelpen

In het kader van een geloofwaardige en effectieve buitenlandse politiek wordt gewerkt aan hervorming en versterking van de positie van de Verenigde Naties en haar instituties. Daartoe dient de invloed van de Algemene Vergadering van de VN te worden vergroot. Een betere wereld kan alleen worden bereikt door een eerlijker verdeling van de macht. Wij willen dat Nederland zich inzet voor verdere democratisering van de Veiligheidsraad en inperking van het vetorecht, waardoor de almacht van de politieke, militaire en economische grootmachten kleiner wordt. Dat moet ertoe leiden dat een groter deel van de wereldbevolking zich vertegenwoordigd weet en er beleid wordt uitgezet dat internationaal breder gedragen wordt. We willen dat Nederland zich inzet om te zorgen dat de VN meer prioriteit geeft aan bestrijding van armoede en ziekte en daarvoor ook meer middelen krijgt.

Terrorisme hard en effectief bestrijden

Onder de noemer van terrorismebestrijding treden de Verenigde Staten sinds enige jaren in verschillende delen van de wereld, en in wisselende coalities, militair op. Nederland dient geen politieke of militaire steun meer te geven aan militaire interventies die niet de instemming hebben van de VN, of waarvan de

effectiviteit moet worden betwijfeld. Militaire missies als in Irak en Afghanistan ondermijnen de internationale rechtsorde en leveren geen bijdrage aan het bestrijden van het terrorisme, ze wakkeren het eerder aan. Met de Nederlandse steun aan de illegale inval in Irak heeft ons land bovendien bijgedragen aan de aantasting van de geloofwaardigheid van de VN. Er dient een parlementaire enquête te komen, waarin wordt uitgezocht hoe dit heeft kunnen gebeuren.

Terrorisme moet hard worden bestreden, onder meer door betere internationale samenwerking van inlichtingendiensten, het opsporen en bevriezen van financieringsbronnen van terroristische organisaties en vooral het verminderen van de voedingsbodem van terrorisme. Daartoe behoort het bestrijden van mensonterende armoede, analfabetisme, kinderarbeid en onderdrukking en geweld door bendes, krijgsheren en overheden. En het bieden van perspectief en hoop. Nederland moet binnen en buiten Europa zoeken naar partners die pleiten voor ontwapening en conflictpreventie. In deze partnerschappen moeten we werken aan het oplossen van hardnekkige conflicten, zoals die in het Midden-Oosten. De Nederlandse regering dient al haar diplomatieke mogelijkheden te gebruiken om resoluties van de VN tot uitvoering te brengen en strijdende partijen hun gewelddadige optreden te laten stoppen.

Vrede niet opleggen, maar bevorderen

Nederland moet volgens de Grondwet de internationale rechtsorde, vrede en veiligheid bevorderen en kan daarbij zélf het voorbeeld geven. Europa dient een kernwapenvrije zone te worden. De Nederlandse regering moet de Amerikaanse regering verzoeken haar atoomwapens van Nederlandse bodem te halen. Ze leveren geen bijdrage aan vrede en veiligheid en gaan in tegen de breed gedragen opvatting dat verspreiding van massavernietigingswapens moet worden tegengegaan. In de EU en de VN zou Nederland het initiatief kunnen nemen om, samen met gelijkgestemde landen, werk te maken van volledige uitvoering van bestaande verdragen voor wapenbeheersing.

We beschikken over goedgepaste militairen die, onder strikte voorwaarden, kunnen worden ingezet bij 'peace keeping'-operaties van de VN. Nederlandse militairen beschikbaar stellen om de vrede te bewaren is echter iets anders dan hen aanbieden als uitvoerders van delen van de Amerikaanse interventiepolitiek, bijvoorbeeld in het kader van de operatie 'Enduring Freedom'. Van zogenaamde 'peace enforcing', of vrede opleggen, verwachten we geen heil. We zien ook niets in de aanschaf van offensieve wapens, zoals kruisraketten of de JSF-bommenwerpers. Ook op andere delen van de krijgsmacht kan worden bezuinigd. Besparingen op de defensie-uitgaven kunnen deels worden aangewend voor ontwikkelingshulp. Wereldwijd wordt 20 maal zoveel geld uitgegeven aan bewapening als aan ontwikkelingshulp. Met 5 procent van alle bewapeningsuitgaven zouden alle Millenniumdoelen van de VN, zoals het halveren van de wereldwijde armoede en het naar school laten gaan van alle kinderen, op tijd kunnen worden gerealiseerd.

Ontwikkelingssamenwerking effectiever maken

Ondanks het feit dat westerse landen al ruim 50 jaar ontwikkelingshulp geven aan arme landen, lukt het maar niet om honger en armoede effectief te bestrijden. De verschillen tussen rijke en arme landen blijven groeien. Terwijl de gemiddelde levensverwachting bij ons rond de 80 jaar ligt, is die in Sierra Leone nog geen 38 jaar. In Nederland leert bijna iedereen lezen en schrijven, in Niger nog niet één op de zes inwoners. Arme landen worden ook nog eens overmatig geconfronteerd met natuurrampen, oorlogsgeweld en ziekten als aids. Het halveren van armoede en achterstelling in 2015, zoals beloofd in de Millenniumdoelen van de VN, dreigt niet te worden gehaald. Dat zou een grote schande zijn.

Meer geld voor ontwikkelingssamenwerking is nodig. Daarnaast moet vooral de doelmatigheid van de ontwikkelingssamenwerking worden vergroot, door de bureaucratie te beperken en te voorkomen dat donoren langs elkaar heen werken. Het is onaanvaardbaar dat nog steeds een groot deel van de beschikbare middelen voor ontwikkelingssamenwerking wordt besteed aan dure adviesbureaus in het westen en niet wordt ingezet om mondiale armoede en tweedeling te bestrijden. Ook moet een einde komen aan de vervuiling van het budget voor ontwikkelingssamenwerking. De inzet van militairen en de eerstejaarsopvang van asielzoekers dienen bijvoorbeeld niet uit deze gelden te worden gefinancierd. Ook de aflossing van exportkredietsschulden mag niet ten laste komen van deze begroting. Hierdoor komen honderden miljoenen euro extra beschikbaar voor echte ontwikkelingshulp in de landen zélf.

Eerlijke handel bevorderen

Een belangrijke oorzaak van de achterblijvende ontwikkeling van arme landen is het beleid van de Wereld Handelsorganisatie (WTO), de Wereldbank en het Internationale Monetaire Fonds, waarin vrijhandel voorrang krijgt boven sociaal beleid. Naast macro-economische stabiliteit dient de bestrijding van

armoede en uitsluiting een centrale plaats te krijgen in het beleid van deze organisaties. Ontwikkelingslanden moeten een grotere stem krijgen in het beleid van deze instellingen en meer vrijheid krijgen om hun eigen ontwikkelingspad te kiezen.

Naast ander beleid is er ook meer geld nodig. De introductie van een wereldwijde belasting op internationaal kapitaalverkeer kan hieraan een bijdrage leveren. De EU kan als belangrijk economisch blok met de invoering daarvan beginnen. Om ontwikkelingslanden nieuwe kansen te bieden moet serieus werk worden gemaakt van schuldkwijtschelding. Het uitgangspunt van VN-secretaris-generaal Kofi Annan dient daarbij leidraad te zijn: alle landen die de Millenniumdoelen niet kunnen bereiken zonder hun schulden te verhogen, moeten in aanmerking komen voor kwijtschelding.

Onze voorstellen:

- Het 'nee' van de Nederlandse bevolking tegen de Europese Grondwet moet worden gerespecteerd.
- We eisen het recht op om onze voorzieningen voor onderwijs, gezondheidszorg, volkshuisvesting, sociale zekerheid en openbaar vervoer te vrijwaren van Brusselse bemoeienis.
- We geven niet nog meer geld aan Brussel.
- Het onnodig rondpompen van subsidiegelden tussen Europa en de lidstaten moet stoppen.
- Het Europees Parlement vergadert voortaan alleen nog in Brussel.
- Voorstellen voor verdere uitbreiding van de Europese Unie moeten in een referendum aan de Nederlandse bevolking worden voorgelegd.
- Arbeidsmigratie binnen de Europese Unie moet worden gereguleerd. Werknemers uit de EU worden alleen op de Nederlandse arbeidsmarkt toegelaten als ze onder dezelfde condities werken als Nederlandse werknemers.
- Terrorisme moet effectief worden bestreden, door betere internationale samenwerking van inlichtingendiensten, het opsporen en bevriezen van financieringsbronnen van terroristische organisaties en door het aanpakken van de structurele oorzaken van terrorisme.
- We verzetten ons tegen de sluipende ontwikkeling van de regionaal gerichte 'oude' NAVO naar een 'nieuwe' NAVO, die wereldwijd opereert als offensieve en agressieve interventiemacht, onder leiding van de Verenigde Staten. Het nieuwe strategische concept dat de nieuwe NAVO ontwikkelt, moet aan het parlement worden voorgelegd, zodat er een uitspraak komt over welke internationale veiligheidsstructuur in de toekomst het beste de vrede, veiligheid en rechtvaardigheid kan waarborgen en welk aandeel Nederland daarin wenst te hebben. De NAVO, die nu opereert als een verlengstuk van de agressieve politiek van de Verenigde Staten, zou vervangen moeten worden door een zo breed mogelijk gedragen politiek-militaire organisatie die daadwerkelijk een veilige en eerlijke wereldorde dient.
- Nederlandse militairen kunnen alleen onder strikte voorwaarden en in het kader van de Verenigde Naties worden ingezet voor vredesoperaties. Bij militaire missies moet respect voor internationaal recht zijn gegarandeerd, waaronder de Conventies van Genève en de mensenrechten. Dat geldt ook voor mogelijke samenwerking met militairen uit andere landen.
- De Nederlandse militaire missie in Uruzgan (Afghanistan) blijkt in praktijk geen wederopbouw- maar een vechtmissie te zijn. Om te voorkomen dat ons land wordt meegezogen in een uitzichtloze oorlog, dienen we onze militaire aanwezigheid in dat land – in goed overleg met de Verenigde Naties en de regering van Afghanistan – zo snel als verantwoord is te beëindigen.
- Er komt een parlementair onderzoek naar de politieke en militaire steun voor de inval in Irak.
- De OVSE en de VN horen een belangrijker taak te krijgen in het voorkomen en vreedzaam oplossen van conflicten. Nederland maakt zich sterk voor een meer evenwichtige vertegenwoordiging van vrouwen wereldwijd binnen de VN.

- We zien af van de aanschaf van JSF-gevechtsvliegtuigen en kruisraketten. Nederland neemt internationaal het voortouw in de strijd tegen clusterbommen. Wapenbeurzen houden we voortaan buiten de deur.
- Als militairen worden uitgezonden naar conflictgebieden zorgen we voor meer nazorg. Uitzending is pas mogelijk vanaf 21 jaar.
- Nederland vindt dat wapenhandel ontmoedigd moet worden en sluit landen die mensenrechten schenden of in conflictgebieden liggen in ieder geval uit van wapenhandel.
- Door Nederland, in het bijzonder door Schiphol en de havens van Rotterdam en Amsterdam, mag op geen enkele wijze worden meegewerkt aan ongecontroleerde doorvoer van wapens.
- Ontwikkelingslanden moeten meer vrijheid krijgen bij het maken van economische keuzes en niet worden gedwongen tot privatisering en liberalisering van publieke diensten. Handelsverdragen van de WTO en de EU horen ontwikkelingslanden de ruimte te bieden om delen van hun markt te kunnen beschermen.
- Alle landen die vallen in de categorie 'allerarmsten' komen in aanmerking voor volledige schuldkwijtschelding.
- Nederland gaat zich extra inzetten om een bijdrage te leveren aan de oplossing van het Israëlisch-Palestijnse conflict, ook omdat het voortduren van dat conflict wereldwijd negatieve effecten heeft op de verhoudingen tussen mensen, groepen en landen. Nederland hanteert hierbij het uitgangspunt dat de Palestijnen moeten kunnen rekenen op een eigen, onafhankelijke en levensvatbare staat en Israël op veilige en erkende grenzen. Over en weer moeten de betrokken partijen afzien van geweld. Indien nodig maakt Nederland gebruik van de pressiemogelijkheden die de verschillende associatieverdragen tussen de Europese Unie en de betrokken partijen daartoe bieden. De humanitaire steun aan de Palestijnse bevolking wordt opgevoerd en de opbouw van een onafhankelijke Palestijnse staat wordt ondersteund.
- Het budget dat daadwerkelijk voor ontwikkelingssamenwerking beschikbaar is, wordt verhoogd door zaken als de eerstejaarsopvang van asielzoekers, de inzet van militairen en schuldkwijtschelding niet meer ten laste van dat budget te brengen.

12 BETER INVESTEREN

Financieel beleid

Nederland behoort tot de rijkste landen in de wereld. Ons gemiddelde inkomen, onze sociale voorzieningen en onze publieke dienstverlening behoren tot de wereldtop. Onze ouders en grootouders hebben veel in dit succes geïnvesteerd. Mede door hun inzet kon onze economie uitgroeien tot één van de best presterende in de wereld. Ook nu vormen goed bestuur, geïnvesteerd kapitaal en vooral de inzet van onze werknemers de pijlers voor een gezonde economie. Nederlanders hechten veel waarde aan economische groei, maar ook aan een eerlijke verdeling van onze rijkdom. We willen onze publieke sector en sociale zekerheid graag in stand houden. En dat kan ook. Een veel socialer beleid is mogelijk, voor hetzelfde geld.

Diagnose: manisch-depressief

De Nederlandse economie lijkt een economie van extremen. Het gaat ons te goed óf te slecht. De afgelopen jaren grepen de kabinetten-Balkenende iedere gelegenheid aan om te wijzen op de slechte prestaties van de Nederlandse economie. De economische groei bleef ver achter bij het Europese gemiddelde, evenals de groei van de arbeidsproductiviteit, en het begrotingstekort nam sterk toe. In de jaren negentig was de situatie juist omgekeerd. De Nederlandse economie werd internationaal geprezen als een 'Dutch miracle'. Het poldermodel was destijds een synoniem voor hoge groei, lage werkloosheid en gezonde overheidsfinanciën. Vlak voor de verkiezingen lijkt de situatie opnieuw te keren. De Nederlandse economie is manisch-depressief.

Hoewel de groei van de Nederlandse economie vooral wordt bepaald door internationale ontwikkelingen, heeft ook het financieel-economische beleid van de kabinetten van Kok en Balkenende een belangrijke rol gespeeld in die manische depressiviteit. Eind jaren negentig was de snelle stijging van de huizenprijzen de belangrijkste reden waarom de economische groei een half procent hoger lag dan in de rest van Europa. Door extra hypotheekleningen te nemen werd de stijging van de overwaarde op huizen gebruikt voor extra consumptieve bestedingen. Een snelle stijging van de huizenprijzen is internationaal gezien niet ongewoon, maar werd in Nederland, naast de woningnood, versterkt door de onbeperkte hypotheekrenteaftrek. Meer besteedbaar inkomen leidde tot een grotere leencapaciteit, waardoor de

huizenprijzen extra werden opgejaagd. Na de eeuwwisseling kwam de Nederlandse economie in een recessie terecht. Als gevolg daarvan viel een deel van de consumptieve bestedingen terug, waardoor de recessie zich extra verdiepte.

Er is echter nog een andere verklaring voor het manisch-depressieve karakter van de Nederlandse economie, namelijk het begrotingsbeleid van de achtereenvolgende regeringen. Door extra lastenverlichting raakte de economie eind jaren negentig oververhit. Toen Balkenende aantrad en de economie in een recessie belandde, werd de groei door bezuinigingen en lastenverzwaringen juist verder beperkt. De Raad van Economische Adviseurs van de Tweede Kamer stelt dat het beleid van minister van Financiën Zalm de recessie heeft verlengd en verdiept.

Medicijn: trendmatig beleid

Het belangrijkste middel om onze economie van deze manische depressiviteit te genezen is een trendmatig begrotingsbeleid. Bij het opstellen van een begroting dient te worden uitgegaan van de trendmatige groei van onze economie van ongeveer 2 procent per jaar. Als de groei tegenvalt, moet niet onmiddellijk worden bezuinigd, zodat de economie nóg verder in het slop raakt. Tegenvallers kunnen beter worden opgevangen in de begroting. Dat is een belangrijk verschil met het kabinet-Balkenende dat, toen de economie nog meer bleek tegen te zitten dan aanvankelijk verwacht, besloot om nóg meer te bezuinigen. Omgekeerd dienen, als de groei hoger uitvalt dan gemiddeld, de extra inkomsten te worden gebruikt om de staatsschuld af te lossen. Daarmee voorkom je dat de groei nog eens extra wordt aangezwengeld. Het opbouwen van een begrotingsoverschot voorkomt dat bij tegenvallende groei al te snel een groot tekort op de begroting ontstaat.

Verstandig omgaan met de vergrijzing

De bezuinigingen van de afgelopen jaren werden door de kabinetten-Balkenende onder andere gerechtvaardigd met een beroep op de komende vergrijzing. De te verwachten stijging van onze gemiddelde leeftijd werd niet beschouwd als een zegen, maar gemaakt tot een probleem – en dat terwijl Nederland nog steeds een van de minst vergrijsde landen van Europa is. Vergrijzing is een demografisch feit en zal onvermijdelijk leiden tot verandering van onze samenleving. Wij dienen de stijging van onze leeftijd echter niet te zien als een probleem, maar als een kans. We moeten een beleid voeren waardoor we de vergrijzing kunnen verzilveren.

In de toekomst zullen meer mensen gepensioneerd zijn. De kosten voor hun oudedagsvoorziening en gezondheidszorg zullen betaald moeten worden door de mensen die dan werken. Voor een groot deel is hier al rekening mee gehouden. Pensioenfondsen hebben reserves die groter zijn dan ons Bruto Binnenlands Product en tweemaal zo veel als onze staatsschuld. De extra belastinginkomsten die binnenkomen als deze pensioenen worden uitbetaald, zijn net zo groot als de extra kosten voor het uitbetalen van de toekomstige AOW-uitkeringen. Echter, ook de kosten voor de gezondheidszorg nemen toe. Deze toename wordt echter maar voor een klein deel door de vergrijzing veroorzaakt. De gezondheidszorg wordt vooral duurder doordat we op medisch gebied steeds meer kunnen.

Met het oog op de vergrijzing is het verstandig om iedereen die in principe kan werken, ook aan het werk te krijgen. Daardoor worden de stijgende kosten over zoveel mogelijk mensen verdeeld. Om dit te bereiken zal de kinderopvang beter en goedkoper moeten worden, zodat (meer) werken voor vooral vrouwen aantrekkelijker wordt. Het krijgen en opvoeden van kinderen is voor tweeverdieners nu dikwijls moeilijk te combineren met werken, waardoor één van de partners vaak stopt. Een recht op betaald ouderschapsverlof van 6 maanden is hard nodig. Daarbij moet ook de mogelijkheid bestaan om dit verlof in een langere periode geleidelijk op te nemen.

Mede dankzij de door vakbonden en werkgevers afgesproken ombouw van de VUT in prepensioenregelingen, wordt het de komende jaren aantrekkelijker om langer door te werken. Mensen worden daarvoor beloond met een hoger (pre)pensioen. Werkgevers zullen door het afnemende aantal jongeren op de arbeidsmarkt meer rekening moeten houden met oudere werknemers op de werkvloer. Hun inzet en ervaring zal steeds belangrijker worden. Ouderen boven de 65 jaar zouden niet meer automatisch ontslagen moeten worden, maar een recht moeten krijgen op doorwerken, naast het onvervreembare recht om op 65-jarige leeftijd te stoppen. Ouderen die willen doorwerken, moeten daarbij ook recht op sociale zekerheid krijgen, in de vorm van loondoorbetaling bij ziekte en WW bij werkloosheid.

Fiscaal beleid: meer solidariteit

Solidariteit is voor ons een van de uitgangspunten voor het fiscaal beleid. Het belastingstelsel moet een grotere bijdrage leveren aan het verkleinen van de inkomensverschillen. De afgelopen jaren zijn door de kabinetten-Balkenende de AOW en de uitkeringen bevroren, terwijl mensen met een inkomen van meer dan twee keer modaal er dit jaar ruim 6 procent op vooruit zijn gegaan. Tegenover deze stijgende welvaart staat een schrijnende armoede, die 10 procent van de bevolking treft. Na een jarenlange verscherping van de tweedeling van de samenleving is nu een verkleining van de inkomensverschillen nodig.

Ons belastingstelsel is op dit moment vooral in naam progressief. 'Hoge tarieven blaffen wel, maar bijten niet', luidt een gezegde onder fiscalisten. Dat komt doordat de effecten van de olopende tarieven in de inkomstenbelasting teniet worden gedaan door een groot aantal aftrekposten. De belangrijkste aftrekposten zijn de onbeperkte hypotheekrenteaftrek en de onbeperkte pensioenaftrek. Daaraan grenzen stellen is hard nodig. Het is onzinnig om enerzijds hoge progressieve tarieven te heffen en anderzijds via hoge fiscale subsidies de effecten daarvan weer teniet te doen. Datzelfde geldt ook voor de kinderbijslag. Die kunnen we beter geven aan gezinnen waar kinderen in armoede opgroeien dan aan miljonairs, die dit geld echt niet nodig hebben. De AOW hoort weer welvaartsvast te worden – en te blijven. Door de fiscale ouderenkorting te verhogen gaan ouderen met alleen AOW en een klein aanvullende pensioen er extra op vooruit.

Inkomensbeleid: beter delen

Werken hoort lonend te zijn. Dat uitgangspunt staat een progressieve belastingpolitiek echter niet in de weg. Juist voor werknemers met een inkomen op of net boven het minimumloon is werken op dit moment vaak onvoldoende lonend. Door een gerichte belastingkorting zouden we deze werknemers tegemoet kunnen komen, waarbij naarmate het inkomen hoger is, de belastingkorting geleidelijk wordt afgebouwd. Voor inkomens die de uitdrukking zijn van wat wel 'exhibitionistische zelfverrijking' wordt genoemd, kan een speciale belastingmaatregel worden ingevoerd, zoals ook de vakbonden voorstellen. Een andere maatregel is het invoeren van een maximumsalaris in de (semi-)publieke sector, ter hoogte van het salaris van de minister-president.

Veel topmanagers lijken de schaamte voorbij. In de private én in de publieke sector heeft meer transparantie over de topinkomens de salarissen eerder opgejaagd dan gematigd. Versterking van de positie van de aandeelhouders leidt, zo leren ook de ervaringen in het buitenland, niet tot matiging. Dat komt omdat de aandeelhouders geen eenheid vormen en meestal weinig betrokken zijn bij de individuele onderneming. Vaak maken aandeelhouders ook zélf deel uit van het 'old boys network'. Versterking van de positie van werknemers, door de Ondernemingsraad een instemmingsrecht te geven, zal waarschijnlijk meer soelaas bieden. Werknemers hebben immers meer oog voor de inkomensverhoudingen in een onderneming en een groter belang dan aandeelhouders bij de continuïteit van een bedrijf. Ook zou er een betere koppeling moeten komen tussen de salarissen van de top en de basis van een onderneming. In de komende kabinetsperiode willen wij ons graag inzetten om met deze en andere maatregelen de moreel en economisch onverantwoorde groei van topinkomens aan banden te leggen.

Onze financiële verantwoording: beter beleid, voor hetzelfde geld

Met een doordacht overheidsbeleid en met steun van burgers, bedrijven en organisaties, is het heel goed mogelijk om ons welvaartsniveau te vergroten, de publieke sector te versterken en de sociale voorzieningen op peil te brengen. We moeten dan wel meer oog krijgen voor de lange termijn en kortzichtig eigenbelang opzij durven zetten. Dan kunnen we voor hetzelfde geld dat de regering nu uitgeeft, de betere voorstellen in dit verkiezingsprogramma uitvoeren. Socialisten zijn bevlogen, maar ook zuinige mensen, omdat we weten dat elke euro belastinggeld door iemand ergens moet worden verdiend. Behoedzaam en zorgvuldig omgaan met de middelen die door de samenleving worden opgebracht is een kwestie van politiek fatsoen. Ons programma is beter en tóch niet duurder dan het beleid van de huidige regering. Het is haalbaar én betaalbaar. Als u wilt controleren of dit écht wel klopt, kunt u de financiële verantwoording die bij dit verkiezingsprogramma hoort raadplegen, op www.sp.nl.

Onze voorstellen:

- De overheid gaat een voorzichtig begrotingsbeleid voeren. Door een anticyclisch begrotingsbeleid, waarbij in goede jaren een begrotingsoverschot wordt opgebouwd, voorkomen we dat bij tegenvallers direct moet worden bezuinigd. Uitgangspunt is dat er structureel niet meer wordt uitgegeven dan er binnenkomt.
- In de komende kabinetsperiode wordt de hypotheekrenteaftrek zowel gegarandeerd, als gemaximeerd, tot 350.000 euro hypotheekschuld, tegen een maximale belastingaftrek van 42 procent.
- De AOW hoort weer welvaartsvast te worden – en te blijven. Door de fiscale ouderenkorting te verhogen gaan ouderen met alleen AOW en een klein aanvullend pensioen er extra op vooruit.
- De premieheffing voor de AWBZ is tot nu beperkt tot de eerste twee schijven van de inkomstenbelasting. Dit wordt uitgebreid naar alle vier de schijven, zodat de gemiddelde premie omlaag kan en een meer rechtvaardige heffing tot stand komt.
- De vermogensrendementsheffing wordt vervangen door een vermogenswinstbelasting. Deze heffing kan op een meer rechtvaardige manier vermogensinkomsten belasten, doordat alleen over de daadwerkelijk gerealiseerde vermogenswinsten belasting verschuldigd is. Een dergelijke vermogenswinstbelasting is ook internationaal veel gebruikelijker dan de wereldwijd unieke Nederlandse vermogensrendementsheffing.
- Mensen die aan het werk gaan voor een inkomen op of net boven het minimumloon, krijgen een werkbonus, om te voorkomen dat ze in een armoedeval terecht komen als ze vanuit een uitkering een baan accepteren.
- De kinderbijslag wordt inkomensafhankelijk. Gezinnen op het minimum krijgen er 260 euro per kind per jaar bij.
- Kleine ondernemers en starters krijgen extra ondersteuning. Er komt een standaardpakketpolis tegen arbeidsongeschiktheid, de kleinschaligheidsaftrek gaat omhoog en er komen meer mogelijkheden voor bijzondere bijstandsverlening aan kleine ondernemers. Het doorbetalen van ziek personeel door kleine ondernemers met minder dan 20 werknemers wordt na 1 jaar collectief gefinancierd.
- Er komt een maximumsalaris in de publieke en semi-publieke sector, dus ook in ziekenhuizen, universiteiten, woningcorporaties etc. Niemand die werkt voor de publieke zaak gaat meer verdienen dan de minister-president.
- De ondernemingsraad krijgt een instemmingsrecht over de topsalarissen in het bedrijf.
- Exorbitante topinkomens en de groeiende tweedeling in inkomens worden aangepakt door alle werknemers onder de CAO's te brengen, zodat er een koppeling komt tussen de hoogste en laagste inkomens. CAO's blijven algemeen verbindend.
- Nederland verlaagt de vennootschapsbelasting niet verder en gaat zich in Europees verband inzetten voor een Europees minimumtarief.
- Om belastingontwijking via belastingparadijzen tegen te gaan moeten bedrijven in hun jaarverslag publiceren hoeveel winstbelasting ze in Nederland en elders betalen.
- Werk wordt gemaakt van de invoering van een belasting op flitskapitaal. In navolging van België wordt wettelijk vastgelegd dat Nederland een dergelijke belasting invoert zodra alle andere landen in de eurozone hieraan meewerken.

Woordenlijst

* **Anticyclisch begrotingsbeleid**

Een beleid met een overschot bij voorspoed en een tekort wanneer het slechter gaat.

* **Code Cultuursponsoring**

Gedragsregels die voor de betrokken partijen gelden bij de sponsoring van culturele activiteiten; toezicht op de naleving van de Code berust bij de (onafhankelijke) Stichting Code Cultuursponsoring.

* **CWI**

Centrum voor Werk en Inkomen. Werkzoekenden moeten zich bij het CWI inschrijven voor het vinden van werk of het aanvragen van een WW- of bijstandsuitkering.

* **DBC**

Diagnosebehandelcombinatie. Een wettelijke code in de gezondheidszorg die een geleverd 'zorgproduct' omschrijft. Ziekenhuizen mogen alleen tarieven in rekening brengen voor DBC's.

* **Hybride auto**

Een auto met zowel een brandstof- als een elektromotor.

* **Millenniumdoelen**

Wereldomvattend plan dat in 2000 door de Verenigde Naties is aangenomen om vóór 2015 de grootste problemen op het vlak van armoede en uitsluiting in de wereld aan te pakken.

* **OVSE:**

Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa.

* **Raad van Europa**

Organisatie waar 46 Europese landen lid van zijn. De Raad van Europa zetelt te Straatsburg.

* **Respijtzorg**

Tijdelijke overname van zorg door vrijwilligers of professionals, met het doel om mantelzorgers te ontlasten.

* **Subsidiariteit**

Principe dat een centraal gezag zich niet inlaat met zaken die beter op een lager niveau geregeld kunnen worden.

* **UWV**

Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen.

* **WIA**

Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen.

* **WIK**

Wet Inkomensvoorziening Kunstenaars

* **WTO**

World Trade Organisation (Wereldhandelsorganisatie)

Adviseurs verkiezingsprogramma SP

Bij de totstandkoming van dit programma hebben wij dankbaar gebruik gemaakt van de adviezen van de volgende personen:

Herman Baartman, emeritus hoogleraar preventie en hulpverlening kindermishandeling, Vrije Universiteit
Paul de Beer, hoogleraar arbeidsverhoudingen, Universiteit van Amsterdam
Rob Blekxtoon, oud-rechter, T.M.C. Asser Instituut
Britta Böhlér, advocaat op het gebied van mensenrechten
Jan Douwe van der Ploeg, hoogleraar transitieprocessen, Wageningen Universiteit
Loek Groot, universitair hoofddocent economie van de publieke sector, Universiteit Utrecht
Ton van Haperen, leraar economie, lerarenopleider, columnist
Jaap van den Heuvel, voorzitter Raad van Bestuur Canisius-Wilhelminaziekenhuis Nijmegen
Ben van der Hilst, onderwijsadviseur, deskundige beroepsonderwijs
Antoine Jacobs, hoogleraar sociaal recht en sociale politiek, Universiteit van Tilburg
Arjo Klamer, hoogleraar economie van kunst en cultuur, Erasmus Universiteit Rotterdam
Joop de Koeijer, akkerbouwer in Brouwershaven
Niek Koning, universitair docent sociale wetenschappen, Wageningen Universiteit
Jan Leijten, oud-advocaat-generaal, Hoge Raad
Frits van Oostrom, universiteitshoogleraar, Universiteit Utrecht
Leo Prick, onderwijsdeskundige, columnist
Sjef Rambags, oud-directeur Thuiszorg Noord Limburg
Geert Reuten, universitair hoofddocent economie, Universiteit van Amsterdam
Eric Smaling, hoogleraar duurzame landbouw, ITC Enschede en plantaardige productiesystemen, Wageningen Universiteit
Servaas Storm, universitair docent economie, Technische Universiteit Delft
André Thomsen, hoogleraar woningverbetering, Technische Universiteit Delft
Jan Troost, oud-voorzitter Chronisch Zieken en Gehandicaptenraad, vicevoorzitter Taskforce Handicap en Samenleving
Koois van der Velden, hoofd afdeling sociale geneeskunde, UMC St. Radboud Nijmegen
Greetje van der Werf, hoogleraar onderwijzen en leren, Rijksuniversiteit Groningen
Tomas Weterings, advocaat op het gebied van het vreemdelingenrecht